

ที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยวในนครหลวงเวียงจันทน์

5.1 สภาพทั่วไปของการตั้งหลักแหล่งอาคารประเภทที่อยู่อาศัยในนครหลวงเวียงจันทน์

ในปัจจุบันพื้นที่ของชุมชนนครหลวงเวียงจันทน์จะประกอบไปด้วยพื้นที่ปลูกสร้างเป็นส่วนใหญ่ โดยมีพื้นที่นากกระจายอยู่ตามบางพื้นที่ ทำให้ชุมชนมีลักษณะผสมระหว่างเมืองและชนบท การขยายตัวทางเศรษฐกิจได้ส่งผลต่อการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ รวมทั้งแผนงานหรือโครงการพัฒนาต่างๆที่มีอยู่ในเขตชุมชนเมืองและภูมิภาคโดยรอบ ทำให้เกิดการปลูกสร้างประเภทต่างๆ เพิ่มมากขึ้นครอบคลุมพื้นที่นาเดิม พื้นที่นาจึงถูกปิดล้อมด้วยการปลูกสร้าง โดยเฉพาะการตั้งหลักแหล่งของที่พักอาศัยที่ขยายตัวไปตามสองฟากเส้นทางถนนที่ตัดผ่านบริเวณนั้นๆ ส่วนพื้นที่รอบนอกของเขตชุมชนนครหลวงจะเป็นพื้นที่โล่งเสียส่วนใหญ่ แต่ยังมีหมู่บ้านขนาดเล็กกระจายอยู่ตามบริเวณโดยรอบของชุมชนเมือง คนในหมู่บ้านดังกล่าวส่วนใหญ่จะเข้ามาใช้บริการในเขตชุมชนเมืองเป็นประจำทำให้เขตอิทธิพลของชุมชนนครหลวงเวียงจันทน์คลุมพื้นที่ประมาณ 40 ตารางกิโลเมตร และมีรัศมีของเขตอิทธิพลห่างจากเขตชุมชนเมืองไปตามแนวถนนสายหลักประมาณ 30-60 กิโลเมตร โดยเฉพาะตามแนวทางหลวงแห่งชาติหมายเลข N13 –เหนือ, N13-ใต้ N10 รวมทั้งถนนหมายเลข N2

พื้นที่ของชุมชนเมืองรวมทั้งสิ้นประมาณ 2,935 เฮกตาร์ หรือ 29.35 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ของ 4 เมือง (อำเภอ) ตามรูป จากจำนวน 8 เมือง ที่อยู่ในแขวง (จังหวัด) กำแพงเวียงจันทน์ ได้แก่ เมืองจันทบุรี เมืองสีโคตบอง เมืองไชยเซษฐา และเมืองศรีสัตนาคนี้อยู่ในพื้นที่ของชุมชนเมืองดังกล่าวในปัจจุบัน (พ.ศ. 2544) มีจำนวนหมู่บ้านอยู่รวมกันทั้งสิ้น 100 หมู่บ้าน (รายชื่อหมู่บ้านในเขตชุมชนเมืองดูในภาคผนวก - ก) โดยขอบเขตของพื้นที่ชุมชนเมืองจะมีอาณาเขตทางทิศตะวันตกติดกับแม่น้ำโขง ทางทิศเหนือติดกับสนามบินวัดไผ่ และขยายยาวไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือถึงคลองป่าสักและคลองร่องแซง ส่วนทางทิศตะวันออกติดกับบึงธาตูลอง

สำหรับแนวทางในการควบคุมการปลูกสร้างอาคารประเภทต่างๆ โดยเฉพาะอาคารพักอาศัยจะถูกกำหนดเพื่อให้การพัฒนาเมืองเป็นไปตามผังเมืองรวม ได้มีการแบ่งพื้นที่ของผัง

เมืองรวมออกเป็นเขตย่อยต่างๆ เพื่อให้สะดวกในการควบคุม โดยมีการกำหนดมาตรการในการควบคุมการปลูกสร้างเฉพาะในแต่ละเขต เขตย่อยประเภทต่างๆ ที่กำหนดในผังเมืองรวมของเมืองเวียงจันทน์ รวมมี 17 เขต (ดูแผนที่ 3-5 ประกอบ) ได้แก่เขต Zpp UA UA6 Zpp-UB UB UC UE UFA NA I T Em Ef และ Eh

ตารางที่ 5.1 แสดงลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากรในเขตนครหลวงเวียงจันทน์

ลักษณะพื้นที่	ปี พ.ศ. 2533	ปี พ.ศ. 2538
	จำนวนประชากร(ร้อยละ)	จำนวนประชากร(ร้อยละ)
พื้นที่เขตเทศบาล (Municipality Area)	46.4	50.4
พื้นที่เมือง (Urban Area)	34.4	31.0
พื้นที่ชนบท (Rural Area)	19.2	18.6

ที่มา: Asian Institute of technology, Urban indications national report for habitat 2.

เขตเมืองสีโคตบอง

บริเวณนี้เป็นเขตรอบใจกลางเมืองที่ยังมีความหนาแน่นของที่อยู่อาศัยค่อนข้างน้อยในปัจจุบัน เพราะที่ดินในบริเวณนี้เป็นพื้นที่นาเดิม พื้นที่บางแห่งเป็นเขตที่ต่ำ น้ำสามารถท่วมถึงได้เส้นทางสัญจรยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เหมือนกับในเขตใจกลางเมือง มีถนนทางหลวงแห่งชาติเลขที่ 13 เหนือ หรือถนนหลวงพระบางเป็นถนนสายสำคัญซึ่งเชื่อมโยงไปสู่จังหวัดหลวงพระบางทางภาคเหนือ (ดูจากแผนที่ 11) และเข้าสู่ใจกลางเมือง พื้นที่ภายในชุมชนยังถูกปิดล้อมด้วยพื้นที่นาเป็นส่วนใหญ่ แต่ด้วยองค์ประกอบที่สำคัญซึ่งเป็นที่ตั้งของสนามบินนานาชาติของประเทศ ที่ดินในบริเวณนี้จึงมีราคาสูงชัน และข้อกำหนดการใช้ที่ดินถูกกำหนดให้พื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตชุมชนเมืองนี้เป็นพื้นที่สำหรับปลูกสร้างอาคารที่พักอาศัย ทั้งอาคารประเภท บ้านเดี่ยว บ้านแถว รวมถึงอาคารพาณิชย์และบริการ ทำให้ผู้ที่มีฐานะดีเข้ามาซื้อที่ดินขนาดใหญ่ โดยเฉพาะสองฟากของริมถนนจากเจ้าของที่ดินเดิมที่ได้แบ่งที่ดินทางด้านหน้าที่ติดถนนขายให้ จึงนำมาปลูกสร้างเป็นบ้านเดี่ยวส่วนบุคคลที่มีพื้นที่โล่งรอบบ้านเป็นอาณาเขตส่วนตัว และจัดสรรพื้นที่ปลูกสร้างบ้านแถวสำหรับขายเพื่อหวังผลกำไรเป็นผลตอบแทนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการก่อสร้างที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่ในบริเวณนี้จึงเป็นบ้านแถวและบ้านเดี่ยวที่มีบริเวณพื้นที่ดินกว้างขวางเสียเป็นส่วนใหญ่ ส่วนตำแหน่งที่ตั้งบ้านเรือนของชุมชนท้องถิ่นเดิมที่มีลักษณะอาคารเป็นบ้านชั้นเดียวหรือสองชั้นโดยมีโครงสร้างไม้เป็นหลักและมีขนาดเล็กจะอยู่ถอยร่นจากถนนหลวงพระบางเข้าไปในซอย

หรือหีบช่องว่างระหว่างอาคารพักอาศัยที่ปลูกอยู่ริมสองฟากด้านหน้าถนน ภายในซอยจะไม่ลึก ถนนเป็นดินลูกรังและในแต่ละซอยก็ไม่สามารถทะลุเชื่อมต่อกันได้ด้วยยานพาหนะ สุดซอยจะถูกปิดกันด้วยพื้นที่นาหรือป่าพงหญ้ากว้าง

อีกบริเวณหนึ่งที่มีการเพิ่มขึ้นของปริมาณที่อยู่อาศัย คือ ถนน T2-1 เป็นถนนตัดใหม่ที่ใช้เป็นเส้นทางลัดสัญจรจากสนามบินนานาชาติ เข้าสู่ใจกลางเมืองโดยไม่ต้องผ่านชุมชน ในปัจจุบันเริ่มมีการก่อสร้างอาคารที่พักอาศัยขึ้นตามริมสองฟากถนนเช่นเดียวกันอย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่เป็นประเภทบ้านแถวและมีที่นากว้างๆ ล้อมรอบ

เขตเมืองจันทบุรี

ในบริเวณนี้เป็นเขตใจกลางเมือง เป็นศูนย์รวมการปกครองและการค้าของนครหลวงเวียงจันทน์ ซึ่งมีสถานที่สำคัญๆ ทางราชการอยู่หนาแน่น อาทิเช่น กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์-การค้า กระทรวงกลาโหม กระทรวงโทรคมนาคม กระทรวงยุติธรรม และที่สำคัญเป็นที่ตั้งของอาคารรัฐสภาที่ใช้สำหรับกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการบริหารประเทศ อาคารที่พักอาศัยที่สร้างขึ้นในเขตนี้จะมีมากกว่าบริเวณอื่นๆ การกระจุกตัวของที่อยู่อาศัยหนาแน่น เนื่องจากเป็นเขตใจกลางเมืองที่มีกิจกรรมการค้าและพาณิชย์มากมาย เป็นที่ตั้งของสำนักงาน ธนาคาร และร้านค้าต่างๆ รวมถึงสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่เอื้ออำนวยความสะดวก เช่น วัด ตลาด ที่ทำการไปรษณีย์ หอสมุดแห่งชาติ และประตูเมืองนครหลวงเวียงจันทน์ที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของนครหลวงเวียงจันทน์ ทำให้ที่ดินในเขตเมืองนี้มีราคาสูงที่สุดในนครหลวงเวียงจันทน์ การก่อสร้างที่อยู่อาศัยเพิ่มเติมขึ้นใหม่ในบริเวณนี้จึงเป็นบ้านแถวเสียเป็นส่วนใหญ่เพราะใช้เนื้อที่น้อยแต่สร้างได้จำนวนหลายคูหา สามารถใช้ประกอบการค้ารวมไปกับการอยู่อาศัยได้ จึงปรากฏว่าบ้านที่มีอยู่เดิม และมีเนื้อที่กว้างขวางได้แบ่งเนื้อที่ติดด้านหน้าที่ดินถนนสร้างเป็นบ้านแถวหรือตึกแถว เพื่อให้เขาเป็นการหารายได้ หรือแบ่งขาย นอกจากนี้เจ้าของที่ดินบางรายก็ขายที่ดินที่เป็นบ้านอยู่เดิม และไปซื้อที่ดินในเขตห่างไกลตัวเมืองออกไปเพื่อปลูกบ้านอยู่ใหม่ในเนื้อที่กว้างขวางขึ้น

นอกจากที่อยู่อาศัยประเภทบ้านแถวที่ตั้งอยู่ตามริมสองฟากถนนแล้ว ตามถนน ตรอก ซอย ก็มีที่อยู่อาศัยปะปนกันระหว่างบ้านเดี่ยวส่วนบุคคลและบ้านแถวอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากในเขตนี้เป็นเขตใจกลางเมืองทำให้ถนน ตรอก และซอย แตกต่างจากเมืองอื่นๆ เพราะเป็นถนนที่ได้

ถูกปรับปรุงให้เชื่อมโยงถึงกันได้ และยานพาหนะสามารถแล่นผ่านเพื่อใช้เป็นเส้นทางสัญจรเข้าถึงกันระหว่างพื้นที่

เนื่องจากเขตเมืองนี้เป็นเขตศูนย์กลางเมืองของนครหลวงเวียงจันทน์ ในการกล่าวถึงตำแหน่งที่ตั้งย่านพักอาศัยในเขตเมืองนี้จะกล่าวแยกเป็น 3 บริเวณ โดยใช้แนวเส้นทางของถนนสายหลัก ถนนสายรอง และถนนย่อย อ้างอิงพื้นที่แต่ละบริเวณคือ บริเวณเมืองเก่าหรือใจกลางนครหลวงเวียงจันทน์ที่มีถนนสายหลักสำคัญ และถนนสายรองคือ ถนนเชษฐาธิราช (ถนนแห่งชาติ), ถนนสามแสนไทและถนนฟ้าลุ่ม ตามลำดับ ถัดลงมาคือบริเวณถนนสายเอกตั้งแต่หน้ารัฐสภาขึ้นไปทางเหนือตามถนนเลขที่ N13 ได้ ผ่านประตูเมือง และแยกเป็นถนนสายรองอีก 2 เส้นคือ ถนนธาตุนครและถนนศรีบุญเรือง และบริเวณสุดท้ายคือถนนสายย่อยภายในตัวเมืองที่เชื่อมต่อระหว่างถนนสายหลักและถนนสายรองเข้าถึงกัน ได้แก่ ถนนทองชันคำ ถนนสายลม ถนนชุนบุลม และถนนสีด้าตวน

บริเวณเมืองเก่าหรือใจกลางนครหลวงเวียงจันทน์

ย่านนี้เป็นเขตเมืองเก่า(ดูแผนที่ 2 และแผนที่ 5 ประกอบ) ก่อนที่จะมีการขยายตัวมาเป็นสภาพปัจจุบัน ซึ่งมีสถานที่สำคัญๆ อาทิเช่น อาคารทางราชการตั้งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น วัด สถานที่ที่พักผ่อนหย่อนใจบริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง สถานที่ท่องเที่ยวและเป็นแหล่งย่านที่มีที่พักอาศัยหนาแน่นที่สุดของนครหลวงเวียงจันทน์โดยเฉพาะย่านไชน่าทาวน์ระหว่างช่วงหัวถนนเชษฐาธิราช (ถนนแห่งชาติ) กับถนนสามแสนไทติดกับถนนชุนชุนบุลมที่แยกมาจากถนนหลวงพระบางทางตอนเหนือผ่านทางเขตเมืองสีโคตบอง ที่อยู่อาศัยในบริเวณนี้จะเป็นบ้านแถวเสียเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากที่ดินมีราคาสูง และด้วยเหตุผลของการใช้พื้นที่ด้านล่างเพื่อประกอบการค้า

ตลอดแนวถนนเชษฐาธิราชที่ผ่านเมืองจันทบุรีจะเป็นที่ตั้งของอาคารราชการต่างๆ และเป็นเส้นทางเดินรถทางเดียวผ่านไปยังเมืองศรีสัตนาคนหุต โดยที่ที่พักอาศัยจะอยู่ถอยร่นเข้าไปตามถนนซอยที่ทะลุเชื่อมระหว่างกัน ในทางกลับกันบริเวณตามแนวถนนสามแสนไทจะมีจำนวนที่อยู่อาศัยหนาแน่นตลอดแนวทั้งสองฟาก ปะปนไปกับอาคารที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ-การค้า เช่น สำนักงานร้านค้า และธนาคารพาณิชย์ทั้งของรัฐบาลและเอกชน ส่วนบริเวณตามแนวถนนฟ้าลุ่มเป็นถนนสายรองที่เลียบชิดทอดยาวตามแนวริมฝั่งแม่น้ำโขงจะเป็นที่พักอาศัยประเภทบ้านแถวสลับกับบ้านเดี่ยวส่วนบุคคลที่มีสภาพค่อนข้างเก่าเนื่องจากปลูกสร้างมานานมากแล้ว

แผนที่ 16 แสดงที่ตั้งอาคารพาณิชย์ในเขตนครหลวงเวียงจันทน์ปี พ.ศ. 2541

ที่มา : Urban Research Institute, Lao P.D.R.

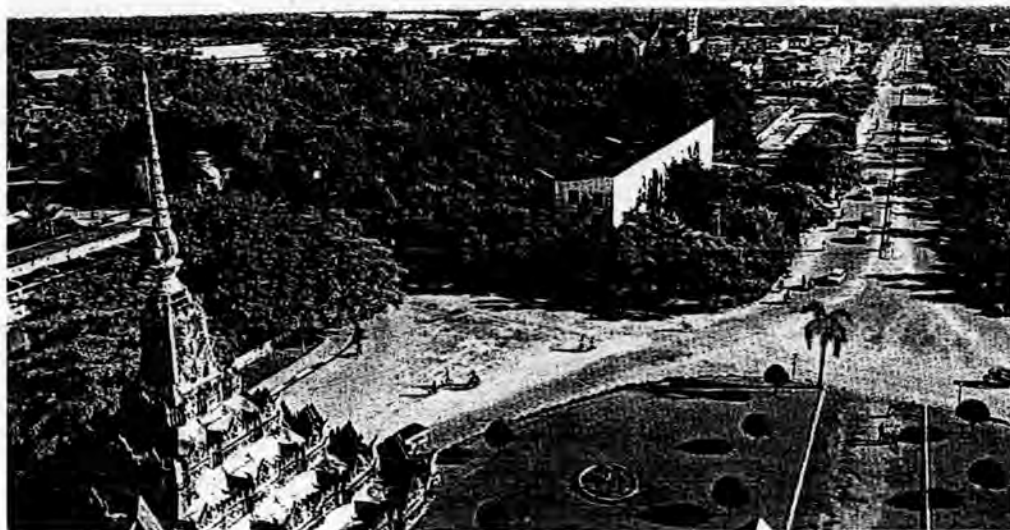
บริเวณถนนสายเอก N13 ได้ จากหน้ารัฐสภาไปยังด้านหลังประตูเมือง

ตั้งแต่ต้นถนนจากหน้ารัฐสภาไปจนถึงประตูเมือง บนถนนข้างทั้ง 2 ด้านจะเป็นแหล่งรวมอาคารราชการและอาคารของสถาบันและองค์กรที่เกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างประเทศ หรือ อาคารสาธารณะประโยชน์ ดังนั้นในย่านนี้จะไม่ใช่เป็นแหล่งที่พักอาศัย เท่าที่ปรากฏจะมีอาคารพักอาศัยประเภทบ้านแถวอยู่เบาบาง ที่พักอาศัยจะกระจุกตัวอยู่เฉพาะบริเวณรอบ ๆ ตลาดเช้าที่ถือเป็นแหล่งศูนย์กลางของการแลกเปลี่ยนและค้าขายสินค้าในนครหลวงเวียงจันทน์ เนื้อขึ้นไปตามถนน N13 ได้ ด้านหลังประตูเมืองย่านนี้เป็นย่านพักอาศัยที่สำคัญย่านหนึ่งเพราะเป็นที่พักอาศัยของเจ้าหน้าที่ระดับผู้บริหารของรัฐและเจ้าหน้าที่กงสุลของหลายประเทศ รวมถึงชาวต่างชาติที่เป็นตัวแทนของประเทศที่เข้ามาทำงานกับหน่วยของรัฐบาลลาว แยกไปตามถนนซอยก็จะประกอบไปด้วยที่อยู่อาศัยของผู้ที่มีฐานะดีซึ่งมีเนื้อที่อาณาบริเวณกว้างขวาง บริเวณย่านนี้จึงเป็นย่านชุมชนที่มีมาตรฐานที่พักอาศัยค่อนข้างสูง ส่วนใหญ่จะเป็นที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยวขนาดใหญ่และทันสมัย

บริเวณพื้นที่ตามถนนสายย่อยภายในตัวเมือง

บริเวณพื้นที่ตามถนนสายย่อยต่างๆ ภายในเมือง ได้แก่ ถนนสีคำดวน ถนนสายลม ถนนซุนบุลม และถนนทองขันคำ เป็นถนนเชื่อมต่อระหว่างถนนสายหลักและถนนสายรองให้เข้าถึงกันได้ การขยายตัวของเขตที่พักอาศัยในบริเวณนี้ไม่รวดเร็วและเห็นได้ชัดเจนเหมือนกับแถบถนนสายเอก ส่วนใหญ่ยังคงเป็นอาคารบ้านแถวและบ้านเดี่ยวสภาพแออัดและทรุดโทรมที่ปลูกสร้างมานานสลับกับที่โล่ง แต่ก็ยังมีอาคารพักอาศัยประเภทบ้านเดี่ยวที่มีพื้นที่อาณาเขตโล่งกว้างภายในให้เห็นแยกเข้าไปในซอยแต่ไม่ลึกมาก และแต่ละซอยสามารถทะลุเชื่อมเข้าหากันได้เกือบหมดเพราะในแถบนี้เป็นย่านที่ได้มีการขยายตัวมาจากเมืองเก่าจึงมีทั้งบ้านผู้ที่มีฐานะดีซึ่งมีเนื้อที่อาณาบริเวณกว้างขวางและบ้านเรือนราษฎรสามัญ รวมกันอยู่

ภาพที่ 10 แสดงมุมมองจากประตูชัยไปยังรัฐสภา (ถนนล้านช้าง) ของนครเวียงจันทน์

*ที่มา: Peter Holmshaw และคณะ.

เขตเมืองไฮเซนฮูธา

บริเวณนี้มีจำนวนที่อยู่อาศัยเบาบางเมื่อเทียบกับพื้นที่ของเมือง เป็นเขตอ้อมเมืองและจุดเริ่มออกสู่ชานเมืองที่ยังมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่นา ใจกลางชุมชนเป็นที่ตั้งของโบราณสถานที่สำคัญ คือ วัดธาตุนหลวงซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งของนครหลวงเวียงจันทน์ พื้นที่นี้จึงถูกกำหนดเป็นพื้นที่อนุรักษ์ทางโบราณสถาน ทำให้พื้นที่บริเวณรอบๆ ซึ่งครอบคลุมอาณาบริเวณกว้าง และเป็นพื้นที่โล่งเสียเป็นส่วนใหญ่ บ้านเรือนที่พบเห็นตลอดแนว 2 ฝั่งถนนและซอยจะเป็นบ้านเดี่ยวส่วนบุคคลที่มีสภาพไม่ทันสมัยเหมือนบ้านชนบท ไม่มีกิจกรรมการค้ามากนัก คนในเขตเมืองนี้จะเข้าไปทำงานหรือมีกิจการค้าภายในเขตใจกลางเมือง อาคารบ้านแถวจึงค่อนข้างพบเห็นได้น้อย และในบริเวณที่ขีดแนวเขตเมืองจันทบุรียังคงเป็นย่านที่พักอาศัยของบรรดาเจ้าหน้าที่กงสุลและบ้านเรือนของชาวต่างประเทศสลับแทรกไปกับบ้านพักอาศัยของผู้มีฐานะดีที่มีธุรกิจหรือกิจการค้าขายภายในเมืองจันทบุรี

ถนนสำคัญสายหลักสายเดียวที่ตัดผ่านชุมชนเมืองนี้คือ ถนนเลขที่ 13 ที่สามารถวิ่งเข้าสู่ใจกลางชุมชนเมืองจันทบุรีและใช้เป็นเส้นทางที่เชื่อมลงสู่ภาคใต้ของประเทศ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การขยายตัวของที่อยู่อาศัยในชุมชนนี้ค่อนข้างต่ำ ถนนขอยแยกบางเส้นยังเป็นถนนลูกรังกว้างพอแค่รถยนต์หลีกกันได้เท่านั้น ปลายสุดทางยังเป็นสวนและที่นาโล่งแจ้งไม่สามารถทะลุเชื่อมต่อกับเส้นทางอื่น แต่ในอนาคตมีความเป็นไปได้สูงที่จะมีการขยายตัวของที่อยู่อาศัยในบริเวณนี้ เมื่อมีโครงการตัดถนนวงแหวนรอบในขึ้นมาใหม่ เพื่อเชื่อมถนนเลขที่ 13 และใช้เป็นเส้นทางวิ่ง

รอบนอกชุมชนเมืองนครหลวงเวียงจันทน์ไปยังชายแดนลาว-ไทย ปัจจุบันจึงเริ่มมีอาคารประเภทบ้านแถวไปปลูกสร้างอยู่บนพื้นที่บริเวณสองฟากถนนบ้างแล้ว

เขตเมืองศรีสัตนาคน

เมืองศรีสัตนาคนมีพื้นที่ที่ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนเมืองมากที่สุดในทั้งหมด 4 เมือง แต่มีจำนวนหมู่บ้านในชุมชนเมืองค่อนข้างเบาบางเมื่อเทียบกับขนาดพื้นที่ของเมือง บริเวณเขตเมืองนี้อยู่ติดกับเขตเมืองจันทบุรีและเมืองไชยเชษฐาซึ่งเป็นทางผ่านเมืองจากชายแดนลาว-ไทยก่อนเข้าสู่ใจกลางชุมชนเมืองนครหลวงเวียงจันทน์ โดยมีถนนแห่งชาติ N2 สัญจรเชื่อมโยงกัน ความเจริญของชุมชนจะกระจุกตัวอยู่เฉพาะย่านใกล้กับเขตชุมชนเมืองจันทบุรีและเมืองไชยเชษฐาเท่านั้น บ้านเรือนในย่านดังกล่าวนี้ตลอดแนวถนนทั้งสองฟาก โดยเฉพาะบริเวณถนนดงपालานจะเป็นบ้านแถวปลูกสร้างติดต่อกันหนาแน่นเช่นเดียวกับในบริเวณใจกลางเมือง สลับกับบ้านเดี่ยวส่วนบุคคลที่มีพื้นที่อาณาบริเวณรอบบ้านบ้างเล็กน้อย ส่วนสภาพบ้านพักอาศัยที่อยู่ในบริเวณถนนและชอยย่อยที่แยกจากถนนหลักเข้าไปจะมีสภาพคล้ายคลึงกับในเขตชุมชนเมืองศรีโคตบอง คือจะเป็นที่พักอาศัยของคนในท้องถิ่นที่เดิมและได้ตัดแบ่งพื้นที่ด้านติดริมถนนเพื่อปลูกสร้างบ้านแถวหรือขายที่ดินเปล่าออกไปเพื่อหารายได้ สภาพบ้านพักอาศัยเป็นอาคารประเภทบ้านเดี่ยวที่มีพื้นที่บริเวณรอบบ้าน แต่มีสภาพค่อนข้างเก่าและแออัดไม่ได้มาตรฐานสลับกับพื้นที่ดินโล่งว่างเปล่าสุดถนนขอยจะเป็นทางตันกันด้วยพื้นที่สวนหรือนาที่มีพงหญ้าขึ้นรก้าง

ในพื้นที่บริเวณที่ห่างไกลจากเขตใจกลางชุมชนเมืองออกไปจะมีสภาพที่พักอาศัยคล้ายคลึงกับบ้านชานเมืองหรือบ้านในชนบทที่มีสภาพไม่ทันสมัย และปลูกสร้างขึ้นเป็นหย่อมๆ อยู่ตามริมถนนสายหลักและสายย่อย จะพบเห็นบ้านแถวได้ค่อนข้างน้อยมาก พื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นที่นาและสวนที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา

5.2 รูปแบบที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยวในนครหลวงเวียงจันทน์

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษารูปแบบบ้านเดี่ยวเฉพาะเขตพื้นที่ชุมชนเมืองนครหลวงเวียงจันทน์ ในปัจจุบันซึ่งประกอบด้วยอาคารที่ก่อสร้างมาแล้วหลายช่วงเวลา แต่เนื่องจากการสำรวจไม่สามารถระบุอายุของบ้านในแต่ละยุคได้แน่นอน และในเอกสารประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับรูปแบบของบ้านลาวหรือบ้านในนครหลวงเวียงจันทน์มีเพียงเล็กน้อย จึงไม่สามารถกล่าวถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมและรายละเอียดเกี่ยวกับบ้านได้ชัดเจนมากนัก ผู้วิจัยจึงแบ่งประเภทบ้านที่สำรวจได้จากสภาพและความมีอยู่ในปัจจุบันที่เห็นได้อย่างชัดเจนทางกายภาพคือ

5.2.1 ช่วงฝรั่งเศสปกครอง (แบบสถาปัตยกรรมตะวันตก)

บ้านที่ก่อสร้างในช่วงนี้มีอายุประมาณ 50-100 ปี (พ.ศ. 2436-2497) ที่มีเหลือให้ศึกษาในปัจจุบันแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทบ้านข้าราชการหรือเคยเป็นบ้านของข้าหลวงฝรั่งเศส เสนาบดีชั้นสูงหรือเป็นคนบดที่มีฐานะ อีกประเภทหนึ่งคือบ้านราษฎร บ้านทั้งสองประเภทนี้มีลักษณะที่แตกต่างกันคือบ้านประเภทแรกเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐ ส่วนบ้านประเภทที่สองเป็นกรรมสิทธิ์ของราษฎรหรือสามัญชนทั่วไป ซึ่งรูปแบบของบ้านทั้งสองประเภทมีลักษณะที่ต่างกันอย่างมี

รายละเอียดดังต่อไปนี้

5.2.1.1 บ้านข้าราชการ เป็นบ้านที่ส่วนใหญ่ออกแบบ หรือก่อสร้างขึ้นโดยช่าง

ชาว

ตะวันตก ในช่วงที่ลาวยังเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสและเมื่อฝรั่งเศสให้เอกราชแก่ลาวในปี พ.ศ. 2497 บ้านหรืออาคารที่ฝรั่งเศสได้ก่อสร้างไว้เหล่านี้ได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐบาลลาว โดยถูกขึ้นทะเบียนเป็นอาคารอนุรักษ์ เพื่อมิให้มีการรื้อถอนหรือทำลายโดยเด็ดขาด ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลลาวได้อนุญาตให้ใช้อาคารเหล่านี้บางส่วนเป็นบ้านพักหรือบ้านสวัสดิการแก่ข้าราชการหรือพนักงานของหน่วยงานรัฐต่าง ๆ ซึ่งพบว่าบ้านบางหลังที่มีขนาดใหญ่และมีอาณาบริเวณที่กว้างขวางมีผู้อยู่อาศัยรวมกัน 3-5 ครัวเรือน แต่บ้านหรืออาคารที่อยู่ในย่านธุรกิจหรือตั้งอยู่ในเขตถนนสายหลักสำคัญ รัฐได้อนุญาตให้เอกชนเช่าใช้เป็นสำนักงานหรือสถานประกอบการ ส่วนใหญ่บ้านข้าราชการเหล่านี้ตั้งอยู่ในเขตเมืองเก่าหรือใจกลางเมืองและถนนสายหลัก ได้แก่ ถนนล้านช้าง (N13), ถนนสามแสนไทย และถนนชัยเชษฐาธิราช

จากการสำรวจบ้านลักษณะนี้จำนวน 9 หลัง และเลือกมาเป็นตัวอย่างกรณีศึกษาจำนวน 7 หลัง จากทั้งหมด 24 หลังที่ขึ้นทะเบียนกับรัฐให้เป็นอาคารอนุรักษ์ (หนุสอน หมื่นวิเสด, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2543) พบว่ารูปแบบบ้านมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 11 แสดงรูปร่างและลักษณะของบ้านข้าราชการในนครหลวงเวียงจันทน์

1

2

3

- 1 บ้านตัวอย่างหมายเลข 8
[บ้านเชียงยืน (2)]
2 บ้านตัวอย่างหมายเลข 1
[บ้านบ้านศรีสะเกษ (1)]
3 บ้านตัวอย่างหมายเลข 11
[บ้านศรีสะเกษ (2)]

ลักษณะและองค์ประกอบอาคาร

ลักษณะและองค์ประกอบของบ้านแบบที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกเท่าที่พบจากข้อมูลเอกสารและการสำรวจ พบว่า

- ส่วนใหญ่เป็นอาคารขนาดใหญ่สูง 2 ชั้น ก่ออิฐถือปูน

- รูปทรงมักเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าตรงกันทั้งชั้นล่างและชั้นบน มีผนังล้อมรอบทั้งสี่ด้าน มีลักษณะเหมือนกล่องทรงสูงประดับด้วยลวดลายบัวปูนปั้น มักมีมุขตรงกลางทางด้านหน้าบ้าน นอกจากนั้นก็อาจมีรูปร่างต่างๆ กันออกไปอีก เช่นรูปตัวแอล รูปตัวที รูปตัวยู บางอาคารอาจมีห้องรูปห้าเหลี่ยมหรือหกเหลี่ยมประกอบเข้ากับด้านใดด้านหนึ่งของตัวอาคาร มีหลังคาคลุมส่วนบน
- พื้นชั้นล่างจะถูกยกพื้นสูงกว่าระดับดินประมาณ 0.50-1.00 เมตรและจะก่อปิดส่วนใต้ถุนที่ยกพื้นที่โดยรอบ บางหลังมีการเว้นช่องระบายอากาศไว้เป็นระยะห่างๆ กัน

โครงหลังคาและวัสดุมุง

- บ้านลักษณะนี้ทั่วๆ ไปนิยมเน้นส่วนหลังคาให้เป็นส่วนหนึ่งของตัวบ้าน โดยการโชว์ผืนหลังคา เป็นหลังคาที่มีมุมสูงชันไม่ต่ำกว่า 30 องศา ส่วนใหญ่เป็นหลังคาทรงผสมระหว่าง ทรงปั้นหยากับทรงมณฑิลาหรือทรงมณฑิลาตัดมุมด้านจั่วเฉียงลงในอาคารเดียวกัน เพราะเป็นบ้านขนาดใหญ่และมีผังพื้นที่ซับซ้อน รูปทรงคาหลังคาจึงต้องซับซ้อนตามไปด้วย
- ส่วนประกอบของโครงหลังคาเช่น จันทัน ออกไก่ อะเส ชี้อและแปในบ้านลักษณะนี้จะเป็นโครงสร้างไม้ทั้งหมด

ภาพที่ 12 แสดงลักษณะโครงหลังคาและวัสดุมุงบ้านข้าราชการ

1. หลังคากระเบื้องซีเมนต์ลอน
2. ส่วนประกอบของหลังคา
เหนือหน้าต่าง

ภาพที่ 13 แสดงลักษณะโครงหลังคาและวัสดุผนังบ้านข้าราชการ (ต่อ)

1

2

3

4

1. บ้านตัวอย่างหมายเลข 9 (บ้านมีชัย)
2. ชายคาที่ยื่นออกจากส่วนผนัง
3. หลังคาบนผนังลักษณะห้าเหลี่ยม
4. บ้านที่มีลักษณะหลังคาผสม
5. ลายประดับปูนปั้นหน้าบ้านหลังคา

5

- โดยทั่วไปแทบทุกหลังเดิมที่จะมุงหลังคาด้วยกระเบื้อง ดินเผา แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนวัสดุหลังคาเป็นกระเบื้องลอนคู่ หรือกระเบื้องลอนเล็กซึ่งสามารถหาได้ง่ายตามร้านขาย วัสดุก่อสร้าง เช่น กรณีศึกษาบ้านตัวอย่างหมายเลข 9 บ้านมีชัย ที่อยู่ใกล้บริเวณเจดีย์พระธาตุคำ เพราะหลังคาเดิมชำรุดแตกเสียหายเนื่องจากอายุการใช้งานที่ยาวนาน และไม่สามารถหากระเบื้อง ชนิดเดิมมาเปลี่ยนทดแทนได้จึงจำเป็นต้องรื้อถอนออก
- ส่วนของชายหลังคาหรือชายคาจะไม่ยื่นมากนักประมาณ 0.80-1.20 เมตร บางหลังจะมีค้ำยันรับเพื่อความสวยงามโดยไม่ได้ใช้ในการรับน้ำหนัก เพื่อช่วยให้อาคารมีลักษณะที่อ่อนช้อยมากขึ้น

ผนัง และการตกแต่ง

- ผนังภายนอกและภายในส่วนใหญ่เป็นผนังก่ออิฐฉาบปูนเรียบ ทาสี บางหลังผนังภายนอกฉาบปูนเซาะร่องเป็นแนวทางนอนเป็นระยะๆ รอบอาคารเพื่อความสวยงาม หรือเป็นผนังฉาบเรียบมีการใช้ลวดลายปูนปั้นเป็นลวดลายประดับตามแนวเสา แนวคาน หน้าจั่ว บนผนังรอบๆ ประตู หน้าต่าง ลูกกรงระเบียง ค้ำยัน และรอบชายคา

ภาพที่ 14 แสดงลักษณะผนังและการตกแต่งบ้านข้าราชการ

1

2

3

4

5

6

- 1 ผนังเรียบโชว์ช่องแสงต่างระดับตามพื้นที่ใช้สอยภายใน
- 2-4 ลวดลายระเบียงลูกกรงปูนชั้นบนซึ่งเป็นมุขทางเข้าอาคาร
- 5 ผนังลักษณะห้ำเห็ดขี้มและการใช้ลูกกรงไม้เป็นส่วนประกอบ
- 6 ผนังก่ออิฐแดงฉาบปูนเรียบ

ประตู หน้าต่าง และช่องแสง ช่องลม

- ประตู ส่วนใหญ่เป็นประตูที่มีความสูงเกิน 2.00 เมตร มักเป็นประตูบานเปิดคู่ ประตูบานเพี้ยมมีบ้าง แต่ก็เป็นส่วนน้อย วงกรอบไม้ ตัวบานเป็นลูกฟักไม้ กระจาดานคู่สองหน้า และหน้าเดียว ชนิดบานเกล็ดไม้ติดตายและชนิดผสม ระหว่างเกล็ดไม้และลูกฟักไม้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน หรือ 3 ตอน ลูกฟักตอนบน อาจเป็นกระจกผ้า กระจกใส กระจกสีหรือเกล็ดไม้

ภาพที่ 15 แสดงลักษณะประตูบ้านข้าราชการ

2

3

4

- 1 - 2 ประตูภายในอาคาร
3 - 5 ประตูภายนอกอาคาร

- หน้าต่าง ลักษณะคล้ายประตู เป็นชนิดของหน้าต่างที่พบมากที่สุดจากการสำรวจบ้านลักษณะนี้ ส่วนใหญ่เป็นหน้าต่างบานเปิดคู่ มีขอรับขอรับ วงกรอบไม้ ตัวบานมักแบ่งเป็น 2 หรือ 3 ตอน มีลูกฟักไม้กระดานดุน หรือ บานเกล็ดไม้ บางหลังเป็นหน้าต่างยาวจรดพื้นต่อกันทั้งบานแบบประตู มีราวลูกกรงกันตรงส่วนที่แบ่งระหว่างช่วง ส่วนใหญ่เป็นหน้าต่างยาวจรดพื้น แบ่งเป็น 3 ช่วง ช่วงบน และช่วงกลางเป็นลูกฟักเกล็ดไม้ ส่วนช่วงล่างเป็นบานลูกฟักไม้ทึบมีคิ้วบัว
- ไม้ประดับหน้าต่างบานส่วนเป็นบานเฟี้ยม เปิดได้ข้างละ 2 บาน โดยทั่วไปหน้าต่างแต่ละบานมักเป็นบานที่มีขนาดแคบและสูง มีความกว้างประมาณ 0.35-0.50 เมตร ส่วนความสูงจะไม่แน่นอน ไม่มีมาตรฐานสำเร็จรูปช่างก่อสร้างจะประกอบขึ้นเองตามแบบ ซึ่งอ้างอิงจากองค์ประกอบทางด้านความสวยงามและประโยชน์ใช้สอยเช่น สัดส่วนความสูงของอาคาร ความสูง ระหว่างพื้นกับเพดาน ภายในบ้าน

ภาพที่ 16 แสดงลักษณะหน้าต่างบ้านข้าราชการ

1-3 ลักษณะรายละเอียดหน้าต่างบานเปิดคู่ เกล็ดไม้ 2 ตอน และ 3 ตอน

- ช่องแสงและช่องลม จากการสำรวจส่วนมากช่องแสงและช่องลมของบ้านลักษณะนี้มักอยู่เหนือบริเวณประตูหรือหน้าต่าง เป็นช่องสี่เหลี่ยมผืนผ้าหรือช่องโค้งตามกรอบไม้ มีบานเป็นเกล็ดไม้ติดตายลักษณะเดียวกับหน้าต่าง

ภาพที่ 17 แสดงลักษณะช่องแสง และช่องลมบ้านข้าราชการ

1

2

3

- 1 ช่องแสงเหนือบานหน้าต่าง
2-3 ช่องแสงบริเวณโถงบันได

บันได

- บันไดภายนอก มักเป็นบันไดก่ออิฐฉาบปูน หรือคอนกรีตเสริมเหล็ก บันไดทางขึ้นด้านหน้าเกือบทุกหลังปิดด้วยหินอ่อนและกระเบื้องดินเผา เป็นบันได เตี้ยมีจำนวนชั้นประมาณ 3-5 ชั้น ตามพื้นที่ชั้นล่างที่ยกระดับขึ้นสูงเหนือพื้นดินมีราวบันไดเป็นลักษณะเหมือนคันทินชานานกับแนวบันได ไม่ได้เน้นความสวยงามมากนัก เป็นเป็นบันไดตรงๆ เน้นประโยชน์การใช้งานเป็นหลักบันไดภายนอกด้านหลังปิดด้วยกระเบื้องดินเผา หรือกระเบื้องซีเมนต์ (ดูภาพประกอบ)
- บันไดภายในบ้าน เป็นบันไดโครงสร้างไม้ทั้งหมด ประกอบยึดติดกันในลักษณะเข้าลิ้นและฝังเดือย มีทั้งบันไดลักษณะขึ้นตรง รูปตัวแอล และพับพาด มีชานพักบันไดระหว่างชั้น เป็นบันไดทึบมีไม้ปิดช่องระหว่างชั้นบันไดแต่ละชั้น ราวบันไดไม้กลึง ลูกกรงไม้กลึงและสลักด้วยลวดลายและลบบนขอบ มักเน้นเป็นส่วนตกแต่งอย่างหนึ่งภายในตัวบ้าน

ภาพที่ 18 แสดงลักษณะบันไดบ้านข้าราชการ

1

1 ลักษณะบันไดภายในอาคาร

2

2 ลักษณะบันไดภายนอกอาคาร

การวางตำแหน่งอาคารในผังบริเวณ

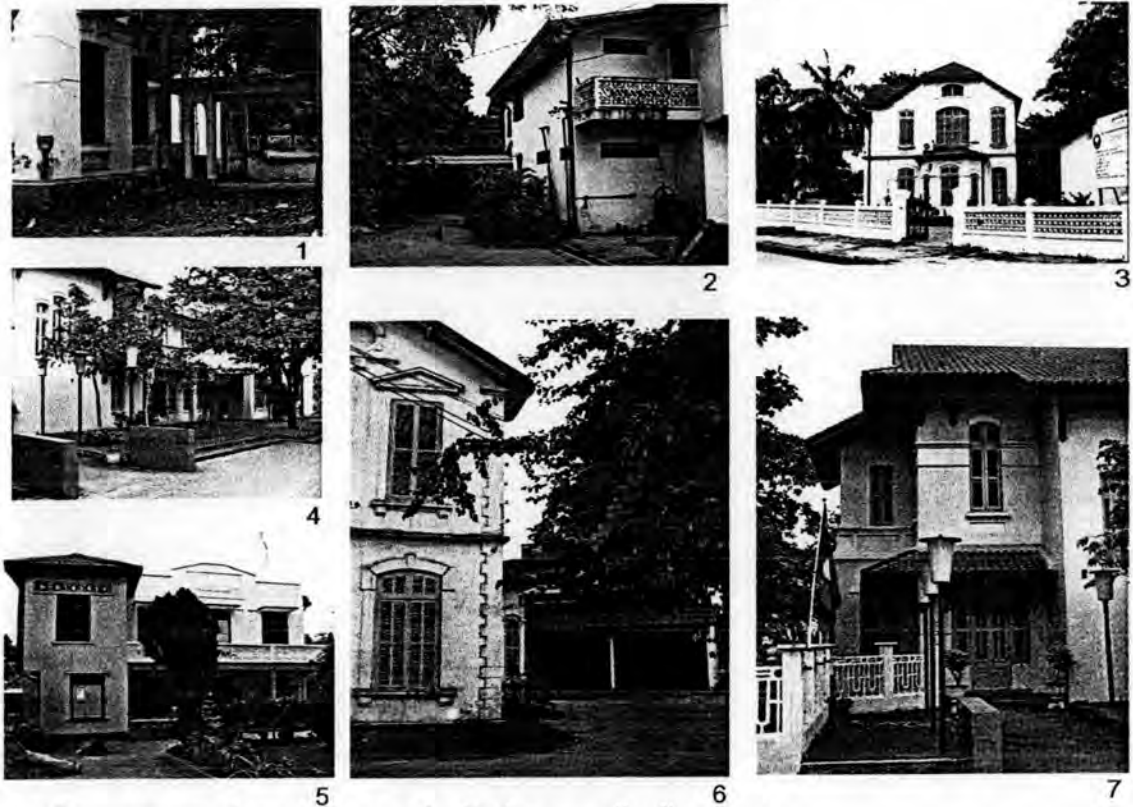
การวางตำแหน่งอาคารลงในที่ดินของบ้านที่พบจากการสำรวจ ส่วนใหญ่เป็นการวางอาคารโดยการคำนึงถึงถนนทางด้านหน้าของอาคารเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงมีทั้งบ้านที่หันหน้าบ้านมาทางด้านทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตก ตามแต่ที่ตั้งของบ้านและถนนหรือแม่น้ำ เนื่องจากบ้านที่มีลักษณะเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ที่มีด้านกว้างและด้านยาวไม่แตกต่างกันนักและแนวผนังตรงกันทั้งข้างบนข้างล่าง จึงไม่อาจกล่าวได้ว่าบ้านประเภทนี้ในรุ่นนี้มีการวางตำแหน่งอาคารที่คำนึงถึงทิศทางการรับลม การหลบแดดเป็นหลักใหญ่มากไปกว่าการวางอาคารให้หันด้านสำคัญของอาคารออกสู่ถนนด้านหน้า บางบ้านที่พบจากการสำรวจจึงมีการวางด้านแคบรับลมด้านเหนือได้ และหันด้านยาวรับแดดด้านตะวันออก-ตะวันตกก็มี ซึ่งไม่เหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศแถบร้อนของประเทศลาว

ภาพที่ 19 การวางตำแหน่งอาคารในผังบริเวณบ้านข้าราชการ

1-6 ลักษณะการวางตำแหน่งตัวอาคารในผังบริเวณของบ้านข้าราชการ

ภาพที่ 20 การวางตำแหน่งอาคารในผังบริเวณบ้านข้าราชการ (ต่อ)

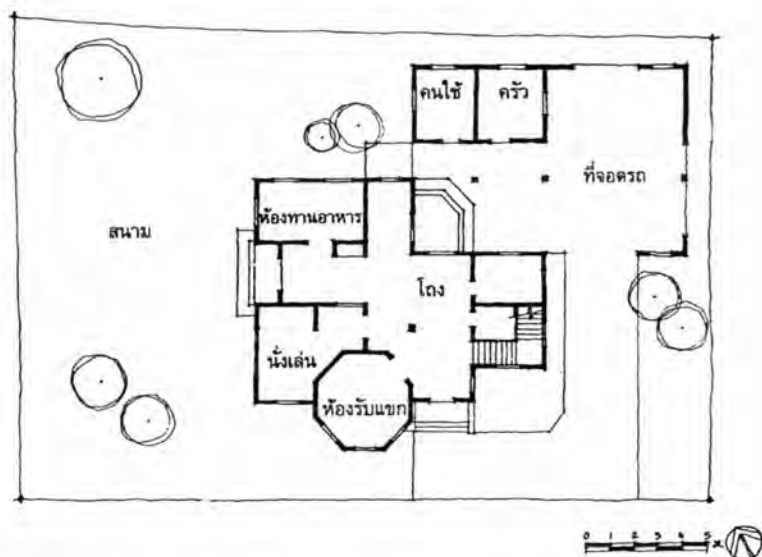

1-7 ลักษณะการวางตำแหน่งตัวอาคารในผังบริเวณของบ้านข้าราชการ

ลักษณะเด่นของการจัดผังบริเวณของบ้านในลักษณะนี้เท่าที่พบจากการสำรวจ คือ

- ตัวบ้านมักแวดล้อมด้วยที่ว่างกว้างขวาง ตัวบ้านวางเยื้องค่อนไปทางด้านหลังของแปลงที่ดิน เว้นที่โล่งว่างด้านหน้าบ้านไว้เป็นสนาม และถนนเชื่อมเข้าสู่ตัวบ้าน สำหรับประกอบกิจกรรมต่างๆ ยามว่าง
- ถนนเข้าบ้านจะมีลักษณะเป็นเส้นตรงไม่ได้โค้ง เป็นการประหยัดเนื้อที่ ไม่สิ้นเปลืองค่าทำถนนและเป็นการลดเนื้อที่ผิวถนนที่สะท้อนความร้อนและแสงสว่างเข้าสู่อาคาร
- การจัดวางตำแหน่งตัวอาคารบนพื้นที่ดินจะแบ่งออกเป็น ส่วนแรกเป็นตัวบ้านที่ใช้เป็นที่พักอาศัย ส่วนที่สองเป็นเรือนครัวและเรือนคนใช้ และส่วนสุดท้ายจะเป็นที่จอดรถ โดยมีหลังคาคลุมทางเดินเชื่อมต่อกัน
- การตกแต่งบริเวณมักปลูกต้นไม้ใหญ่อย่างเป็นระเบียบเรียงรายไปตามแนวถนนหรือริมรั้วต้นไม้มีทั้งไม้ใบและไม้ผล เช่น สน หูกวาง เฟื่องฟ้า ลั่นทม มะม่วง ชมพู์ สาเก และกล้วย เป็นต้น

ภาพที่ 21 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผังอาคารและผังบริเวณบ้านข้าราชการ
กรณีศึกษาบ้านตัวอย่างหมายเลข 12 (บ้านหัสดีเหนือ)

ภาพถ่ายด้านหน้าอาคาร

ข้อมูลประกอบ

- เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน 2 ชั้น รูปทรงที่บดบังหลังคาลาดชัน
- ตัวอาคารมีอาณาบริเวณกว้างขวาง
- พื้นที่ใช้สอยภายในแบ่งกันเป็นสัดส่วน มีบันไดอยู่กลางบ้าน
- โครงสร้างเป็นลักษณะผนังรับน้ำหนักหนา ก่ออิฐถือปูน

การใช้สอยพื้นที่อาคาร

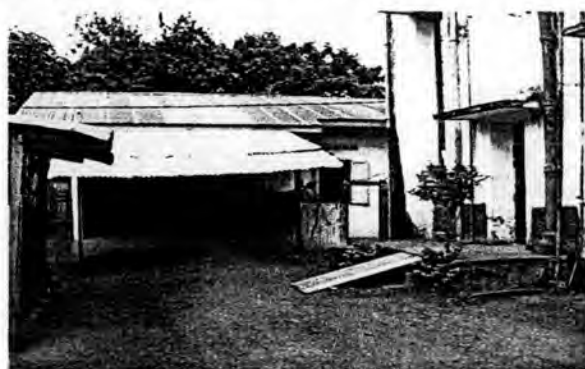
ลักษณะการจัดเนื้อที่ใช้สอยของบ้านแบบนี้จะแตกต่างจากเรือนลาวดั้งเดิม ซึ่งเป็นรูปแบบดั้งเดิมของการอยู่อาศัยในชีวิตประจำวันของคนลาว การจัดเนื้อที่ใช้สอยของบ้านลักษณะนี้พบจากการสำรวจเป็นดังนี้

- เนื้อที่ใช้สอยภายในบ้านจะถูกแบ่งกันเป็นห้องๆ กันแยกเป็นแต่ละส่วนต่างหากจากกันโดยแยกออกเป็น 2 ชั้น ตามการใช้งานในแต่ละส่วนและมีบันไดที่เชื่อมระหว่างชั้น โดยชั้นล่างจะประกอบด้วย ห้องโถง ห้องพักผ่อน ห้องทำงาน ห้องทานอาหาร ส่วนชั้นบนจะประกอบด้วยห้องโถงสำหรับต่อห้องต่างๆ ห้องนอน ห้องพระ ห้องน้ำ บางบ้านถ้ามีขนาดใหญ่ห้องโถงก็จะมีขนาดใหญ่ตามไปด้วย ส่วนห้องน้ำก็จะมีมากกว่า 1 หรือ 2 ห้อง ขึ้นไป
- โดยทั่วไปชั้นล่างมักมีห้องโถงใหญ่อยู่บริเวณกลางของตัวบ้านต่อกับมุขด้านทางเข้าบ้าน โถงนี้จะเชื่อมต่อกับเนื้อที่อื่นๆ เช่น โถงบันไดห้องรับแขก ห้องรับประทานอาหาร เป็นต้น
- การจัดวางตำแหน่งในผังพื้น มิได้คำนึงถึงทิศทางการรับลมและแสงแดด มักคำนึงตามการจัดวางตัวบ้านในผังบริเวณที่ยึดจากแนวถนนด้านหน้ามากกว่า อีกทั้งเพื่อความสวยงามและความสะดวกสบายในการสัญจร ขนาดพื้นที่ของแต่ละห้องจะใกล้เคียงกันและมีลักษณะคล้ายๆ กัน
- ห้องน้ำและห้องส้วมมีชนิดที่แยกออกจากตัวบ้านต่างหากและชนิดที่มีห้องน้ำและห้องส้วมรวมอยู่ในเนื้อที่ส่วนภายในตัวบ้าน การระบายของเสียจากการถ่ายจะผ่านระบบบ่อเกรอะบ่อซึมที่ขุดหลุมขึ้นเองโดยใบกปูนรอบผนังบ่อ ขนาดขึ้นอยู่กับปริมาณของห้องน้ำในแต่ละบ้าน
- เรือนครัวมักแยกจากตัวอาคารใหญ่ ปลูกเป็นเรือนแถวยาวๆ อยู่ด้านหลังของตัวบ้าน ส่วนมากจะมีห้องคนรับใช้ที่กันแบ่งส่วนเป็นห้องย่อยอยู่ติดกันเพื่อสำหรับประกอบอาหาร ทำงานบ้าน และงานซักล้าง
- โรงรถจะแยกออกจากตัวบ้านและมักอยู่ติดกับเรือนครัวและห้องคนรับใช้ แทบทุกหลังจะมีที่จอดรถอย่างน้อย 2 คัน

ภาพที่ 22 แสดงลักษณะการใช้สอยพื้นที่อาคาร: ครัว และ โรงรถบ้านข้าราชการ

1

2

1 แสดงโรงครัวของบ้านข้าราชการ

2. แสดงโรงรถของบ้านข้าราชการ

วัสดุและเทคโนโลยีการก่อสร้างอาคาร

สำหรับโครงสร้างและวัสดุก่อสร้างของบ้านลักษณะนี้ จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลเอกสาร พบว่ามีโครงสร้างและวัสดุก่อสร้างสรุปได้ดังนี้

โครงสร้างหลัก

- เป็นชนิดผนังรับน้ำหนัก (Wall Bearing) ก่ออิฐฉาบปูน หรือเป็นตึกก่อฉลอมเสาไม้ คือมีผนังก่ออิฐหุ้มเสาไม้ภายใน มีเพียงโครงสร้างหลังคาของตัวบ้านที่ใช้เป็นไม้รับน้ำหนักโดยตรงจากวัสดุผนังหลังคา

โครงสร้างหลังคาและวัสดุผนัง

- โครงหลังคาเครื่องบนเป็นไม้จริง เช่น ชื่อ แป จันทัน ออกไก่ ส่วนใหญ่เป็นไม้สัก วัสดุผนังหลังคาจากที่ทำการสำรวจบางหลังยังเป็นวัสดุดั้งเดิมคือกระเบื้องดินเผา เช่นบริเวณเจดีย์พระธาตุดำ แต่ปัจจุบันวัสดุที่ผนังหลังคาเป็นกระเบื้องลอนที่นำเข้ามาจากประเทศไทย

- หลังคาจะไม่มีรางน้ำ และชายคาหลังคาแต่ละบ้านจะยื่นออกจากส่วนของผนังอาคารไม่มากนัก ประมาณ 0.60-0.80 เมตร เเชิงชายและไม้ปิดลอนเป็นไม้สักหรือไม้เนื้อแข็งทำสีให้กลมกลืนกับวงกบไม้และบานประตู-หน้าต่าง
- บางบ้านมีค้ำยันของหลังคา เป็นไม้สักหรือไม้เนื้อแข็ง โดยเป็นองค์ประกอบของอาคารเพื่อความสวยงามเท่านั้นไม่ได้ทำหน้าที่รับน้ำหนักส่วนของหลังคา

5.2.2.2 บ้านราษฎร เนื่องจากบ้านของราษฎรที่ก่อสร้างในช่วงฝรั่งเศสปกครองที่เป็นเรือนเครื่องผูก ฝาจาก หลังคามุงจากหรือหญ้า ได้ผุพังไม่เหลือให้ศึกษา นอกจากชาวบ้านจะก่อสร้างขึ้นมาใหม่ ส่วนบ้านเรือนที่เหลืออยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นบ้านเรือนเครื่องสับมีโครงสร้างหลักเป็นไม้สักหรือไม้เนื้อแข็งตามแต่ฐานะ รูปแบบอาคารเป็นเรือนเสาสูง ฝาไม้เป็นเกล็ดหรือฝาไม้กระดาน ฝาไม้ไผ่ขัดแตะโบริกปูนทับ และฝาก่ออิฐถือปูน หลังคามุงกระเบื้องดินเผาและกระเบื้องไม้ ทำให้บ้านประเภทนี้มีความถาวรกว่าบ้านประเภทเรือนเครื่องผูกดังกล่าว ปัจจุบันบ้านเรือนไม้สักหรือไม้เนื้อแข็งเหล่านี้ได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของคนรุ่นลูกรุ่นหลานที่สืบทอดมรดกตกทอดกันมา และมีการปรับเปลี่ยนวัสดุที่ใช้เป็นวัสดุสมัยใหม่แทนวัสดุที่ได้ผุพังตามสภาพกาลเวลาหรือได้ต่อเติมบ้านโดยใช้วัสดุสำเร็จรูปมากขึ้น เช่น หลังคาได้มีการเปลี่ยนกระเบื้องลอนแทนกระเบื้องดินเผา เป็นต้น

ในปัจจุบันจากการสำรวจบ้านเหล่านี้มีให้พบเห็นน้อยส่วนใหญ่อยู่ตามริมถนนใหญ่ที่ขยายและตัดผ่านด้านหน้า ทำให้พื้นที่ใต้ถุนบ้านเดิมได้ถูกถมให้สูงขึ้นตามระดับถนนหรือปรับเปลี่ยนพื้นที่ประโยชน์ใช้สอยของบ้านเพื่อประกอบการค้าโดยการต่อเติมกันผนังก่ออิฐฉาบปูนระหว่างเสาที่เป็นไม้เดิม บ้านเหล่านี้มีอยู่กระจายในหลายพื้นที่ในเขตเมืองชั้นใน ได้แก่ บ้านริมโขงในเขตเมืองศรีโคตบอง และเมืองศรีสัตนาคนหุต เช่น ถนนหลวงพระบาง ถนนท่าเรือ

จากการสำรวจบ้านลักษณะนี้จำนวน 11 หลัง และเลือกมาเป็นกรณีศึกษาจำนวน 6 หลัง (ดูแผนที่ 4, หน้า 24) พบว่ารูปแบบบ้านมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ลักษณะและองค์ประกอบอาคาร

ลักษณะและองค์ประกอบของบ้านราษฎร เท่าที่พบจากข้อมูลเอกสารและการสำรวจ สรุปได้ดังนี้

รูปร่างและลักษณะ

- ตัวอาคารมีทั้งที่เป็นอาคารไม้และอาคารก่ออิฐฉาบปูนสูง 2 ชั้น ชั้นล่างเดิมทีเป็นได้ถุนยกเสาสูงใช้ประกอบกิจกรรมแต่ปัจจุบันส่วนใหญ่ต่อเติมปิดกันเป็นผนังก่ออิฐฉาบปูนแยกเป็นสัดส่วน ตามแต่การใช้สอยพื้นที่
- รูปทรงมักเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า แนวผนังของอาคารชั้น 2 จะเป็นแนวเดียวกับชั้นล่าง จะมีเพียงส่วนระเบียงเท่านั้นที่ยื่นเกินออกมาประมาณ 1.00-1.50 เมตร และส่วนใหญ่จะยื่นออกมาเป็นแนวยาวบริเวณด้านหน้าอาคารที่ติดฝั่งถนนเพื่อเป็นมุขด้านหน้าอาคารไปด้วย

ภาพที่ 23 แสดงรูปร่างและลักษณะบ้านราษฎรในนครหลวงเวียงจันทน์

1

2

3

4

5

- 1 บ้านตัวอย่างหมายเลข 23 (บ้านบึงขงองใต้)
- 2 บ้านตัวอย่างหมายเลข 20 (บ้านธาตุหลวงใต้)
- 3 บ้านตัวอย่างหมายเลข 34 (บ้านดอนป่าใหม่)
- 4 บ้านตัวอย่างหมายเลข 4 (บ้านวัดโตท่า)
- 5 บ้านตัวอย่างหมายเลข 15 (บ้านฮ่องไก่แก้ว)

- ลักษณะรูปทรงหลังคามักจะเป็นทรงจั่วหรือมะนิลา ที่มีมุมสูงชันประมาณไม่มากกว่า 45 องศา มีความเอียงเป็นเส้นตรง และมีหลังคาตอนล่างคลุมเฉลียงหรือระเบียงที่ยื่นออกมาจากส่วนผนังบ้าน แต่ก็มีบ้านบางหลังที่มีหลังคาเป็นทรงผสมระหว่างทรงปั้นหยากับทรงมะนิลาตัดเฉียงทางด้านจั่วลาดเอียงลงด้านหน้า
- ส่วนประกอบของโครงหลังคาเช่น จันทัน ออกไก่ อะเส ชื่อและแปในบ้าน ลักษณะนี้จะเป็นโครงสร้างไม้ทั้งหมด
- วัสดุผนังมักเป็นกระเบื้องดินเผาหรือแผ่นไม้ซ้อนๆ กัน มีบันลมหั้ง 2 ด้านเป็นปูนทรายแต่ในปัจจุบันเจ้าของมักได้ซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดผุพังด้วยกระเบื้องลอนหรือแผ่นสังกะสีโดยใช้โครงสร้างเดิม

ภาพที่ 24 แสดงลักษณะโครงหลังคาและวัสดุผนังบ้านราษฎร

1

2

3

4

- 1 หลังคากระเบื้องลอน
2 โครงหลังคาไม้เนื้อแข็ง
3-4 หลังคามุงปีกไม้

พื้น, ผนัง และการตกแต่ง

- พื้นบ้านปัจจุบันชั้นล่างเป็นพื้นปูนซีเมนต์ปูกระเบื้องเซรามิคหรือกระเบื้องดินเผา ขนาดประมาณ 0.20x0.20 เมตรหรือ 0.30x0.30 เมตร ส่วนชั้นบนเป็นพื้นไม้แผ่นหนาขนาดยาวหน้ากว้างไม่ต่ำกว่า 8 นิ้ว
- ผนังของบ้านบางหลังที่ไม่มีการต่อเติมชั้นล่างยังคงเป็นสภาพเดิมคือไม่มีผนัง ด้านล่างเป็นเสากลมหรือเสาเหลี่ยมยกสูงได้ถูกลง แต่ก็เป็นส่วนน้อย ส่วนใหญ่ ก่ออิฐฉาบปูนปิดทับโครงสร้างเสาไม้เดิมและเจาะช่องหน้าต่างตามการใช้งานในแต่ละห้อง ชั้นบนจะเป็นผนังฝาไม้ขัดแตะยึดโครงคร่าวไม้เนื้อแข็งตีตามแนวนอน ขนาดของฝาไม้ประมาณ 8 นิ้ว
- สำหรับบ้านที่มีฐานะดีรูปแบบบ้านจะมีลักษณะการตกแต่งคล้ายคลึงกับบ้านข้าราชการ ผนังภายนอกและภายในเป็นผนังก่ออิฐฉาบปูน แต่เป็นการก่อชนเสา โครงสร้างมีไม้แนวนอนและแนวตั้งเป็นส่วนเสริมความแข็งแรงของผนังและยึดวงกรอบไม้ของประตูและหน้าต่าง อีกทั้งเพื่อความสวยงามภายนอก แต่บ้านลักษณะนี้จะไม่มิลวดลายของบัวประดับติดอยู่กับผนังของบ้าน

ภาพที่ 25 แสดงลักษณะพื้น ผนัง และการตกแต่งบ้านราษฎร

1

3

4

5

- 1 พื้นไม้แผ่นขนาดกว้างประมาณ 8 ฟุต
- 2-3 ผนังฝาไม้ขัดแตะฉาบปูนโชว์โครงคร่าว
- 4 ผนังไม้ตีปะทับ
- 5 ผนังชั้นล่างก่ออิฐฉาบปูนปิดชนเสาไม้ และชั้นบนเป็นเสาไม้ขัดแตะฉาบปูนโชว์โครงคร่าว

ประตูหน้าต่าง, ช่องแสงและช่องลม

- ส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึงกับบ้านข้าราชการแต่มีรายละเอียดและความพิถีพิถันในการออกแบบและเลือกใช้วัสดุน้อยกว่า เช่นสีที่ใช้ทากับประตูและหน้าต่างมักจะเป็นสีธรรมชาติหรือทาเคลือบเงาธรรมดา ไม่ใช่สีย้อมหรือสีผสมที่ทำให้กลมกลืนกับองค์ประกอบส่วนต่างๆ ของอาคารเหมือนบ้านข้าราชการ
- ประตูภายในบ้านตัวบานเป็นลูกฟักทึบทั้งบาน ส่วนประตูภายนอกมีทั้งบานลูกฟักไม้ชนิดบานเกล็ดไม้ติดตายทั้งบานและชนิดผสมระหว่างเกล็ดไม้และลูกฟักไม้ แบ่งออกเป็น 2-3 ตอน
- ปัจจุบันบ้านที่อยู่ติดกับริมถนนมักจะติดตั้งประตูเหล็กและประตูกระจกอลูมิเนียม เพื่อความปลอดภัยและความสวยงามเพราะมีการปรับปรุงพื้นที่ชั้นล่างใช้ประกอบกิจการค้าขาย เช่น ร้านขายของชำ ร้านขายอะไหล่รถ ร้านขายอุปกรณ์ก่อสร้าง ร้านขายเครื่องเขียน ร้านอาหาร และสำนักงาน เป็นต้น
- หน้าต่าง บ้านลักษณะนี้ ส่วนใหญ่เป็นหน้าต่างบานเปิดคู่ ความกว้างประมาณ 0.35-0.50 เมตร มีขอบ ขอสับ วงกรอบไม้ ตัวบานมักแบ่งเป็น 2 ตอน เป็นบานเกล็ดไม้ บานทึบทั้งบาน ส่วนบางหลังที่มีการปรับปรุงต่อเติมสภาพบ้าน บานหน้าต่างจะเป็นบานกรอบไม้ตาตารางช่องกระจก 4 และ 6 ช่อง มีขนาดของบานใหญ่ขึ้น ความกว้างประมาณ 0.70-0.80 เมตร ความสูงประมาณ 1.00-1.20 เมตร
- ช่องลมและช่องแสง จากการสำรวจบ้านลักษณะนี้ช่องลมและช่องแสงมักจะพบเฉพาะที่เป็นบ้านโครงสร้างไม้ ช่องลมและช่องแสงจะอยู่เหนือประตู, หน้าต่างหรือใต้ฝ้าเพดาน มีลักษณะเป็นเกล็ดไม้หรือระแนงไม้ตีเว้นช่อง มีทั้งแนวนอนและแนวตั้ง บางหลังจะอยู่ได้ชายคาหลังคาเพื่อช่วยระบายถ่ายเทอากาศและระบายความร้อนภายในบ้านออกสู่ภายนอก

ภาพที่ 26 แสดงประตูหน้าต่างต่าง, ช่องแสงและช่องลมบ้านราษฎร

1

2

3

4

5

6

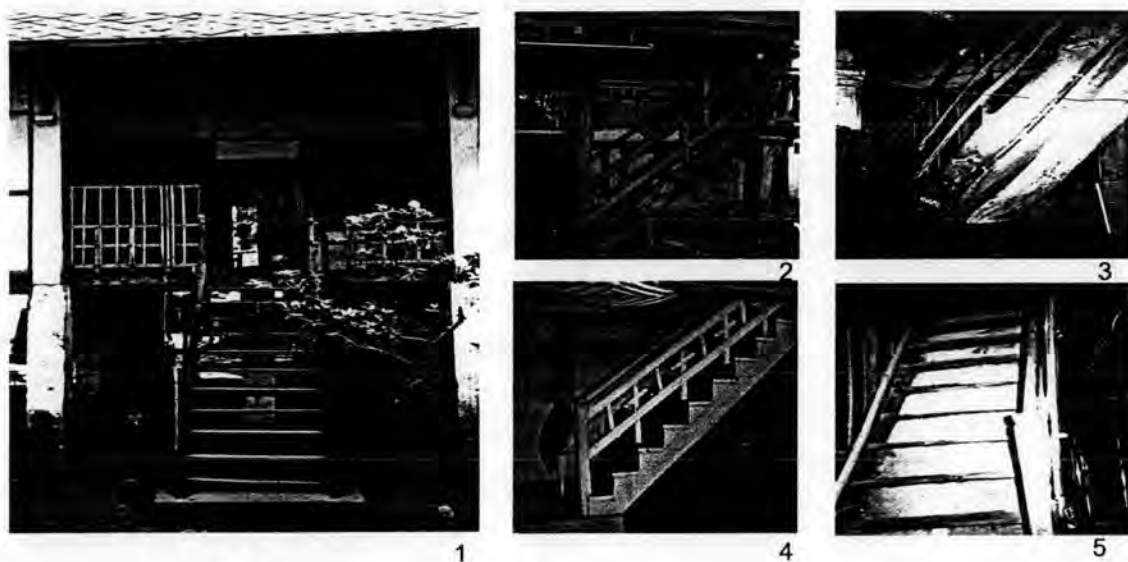
7

8

- 1 หน้าต่างบานเกร็ด วงกรอบไม้รัดรอบ เป็นส่วนประกอบของโครงสร้างผนัง
- 2 ช่องลมเหนือผนัง
- 3 ประตู 2 ตอน ตอนบนเป็นเกล็ดไม้ส่วนตอนล่างเป็นลูกฟักไม้ทึบตัน
- 4 ประตูบานเฟี้ยมลักษณะ 2 ตอน
- 5 ประตูบานเปิดคู่ลูกฟักไม้ทึบตัน
- 6,8 บานหน้าต่างเกล็ดไม้
- 7 ประตูไม้บานเปิดคู่ลูกฟักทึบตัน

ภาพที่ 27 แสดงลักษณะบันไดบ้านราษฎร

1-5 แสดงลักษณะบันไดภายนอกและภายในอาคาร

- บ้านส่วนใหญ่ที่สำรวจมักจะเป็นบันไดลักษณะตรงทอดเดียว ชนิดไม่มีชานพัก เป็นบันไดโครงสร้างไม้ประกอบยึดติดกันในลักษณะเข้าลิ้นและฝังเดียว มีทั้งบันไดที่อยู่ภายนอกอาคารและภายในอาคาร ถ้าเป็นบันไดที่อยู่ภายนอกอาคาร ชั้นบันไดจะฝังเข้ากับแม่บันไดในลักษณะเข้าลิ้น ไม่มีไม้บังระหว่างชั้นบันไดแต่ละชั้น ราวบันไดและลูกกรง 2 ข้างเป็นไม้กลึงกลมมนขอบ ขนาดความกว้างของบันไดประมาณ 0.90-1.50 เมตร ส่วนบันไดที่อยู่ในอาคารจะมีรายละเอียดการตกแต่งที่ดีกว่ามักเน้นเป็นส่วนตกแต่งอย่างหนึ่งภายในตัวบ้าน ขนาดความกว้างของบันไดประมาณ 0.80-1.20 เมตร โครงสร้างเป็นชนิดเดียวกันแต่ชั้นบันไดจะวางอยู่บนพุกกับบันไดและมีไม้บังปิดช่องระหว่างชั้นบันไดแต่ละชั้น ท้องบันไดปิดทึบเพื่อความเรียบร้อยและสะดวกกับการใช้ประโยชน์พื้นที่ใต้ท้องบันไดเป็นที่เก็บของ

การวางตำแหน่งอาคารในผังบริเวณ

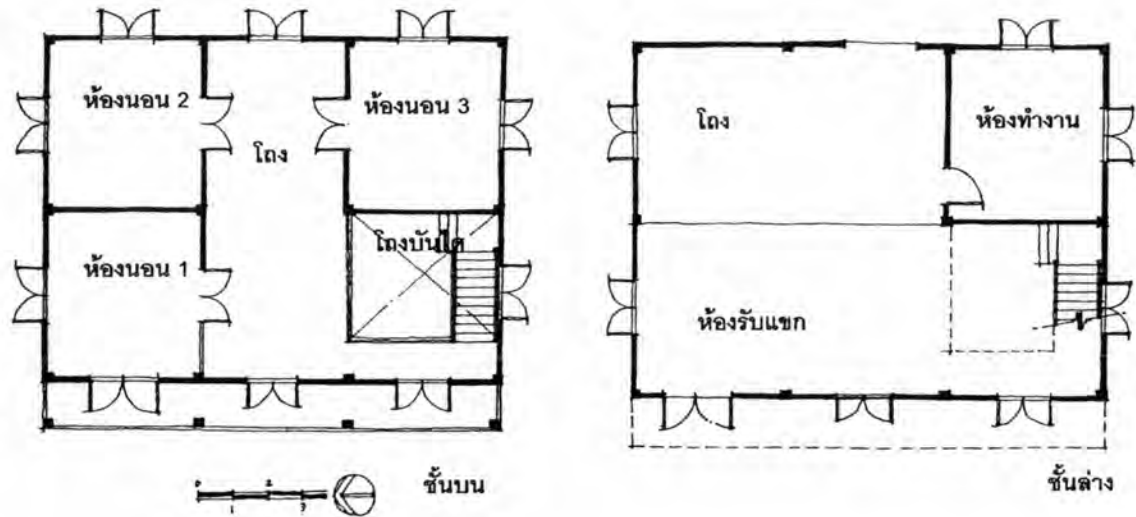
สำหรับบ้านราษฎรลักษณะนี้ จากการสำรวจที่พบเห็นในปัจจุบันบ้านส่วนใหญ่มีที่ดินไม่กว้างขวางมากเท่ากับบ้านข้าราชการ มักจะอยู่กันอย่างหนาแน่นติดๆ กันไป โดยไม่มีรั้วกันระหว่างบ้าน ลักษณะการวางตัวอาคารจากภาพถ่ายและจากการสำรวจดูไม่มีแบบอย่างที่น่าพอใจ เนื่องจากว่าขนาดของเนื้อที่จะตั้งบ้านเรือนที่มีจำกัด เป็นตัวกำหนดการวางตำแหน่งอาคารลงในที่ดิน แต่มีบางหลัง ซึ่งเจ้าของมีฐานะดี นอกจากตัวบ้านที่มีขนาดใหญ่แล้วยังมีขนาดของที่ดินที่กว้างขวาง มีโรงรถและลานดินกว้างหน้าบ้านคล้ายคลึงกับบ้านข้าราชการเช่นเดียวกัน การวางตัวบ้านในที่ดินก็ขึ้นอยู่กับลักษณะที่ดินและถนนภายนอกหรือแม่น้ำเป็นสำคัญ มักจะหันด้านจั่วหรือด้านหน้าอาคารออกสู่ถนนภายนอก และวางตัวบ้านค่อนข้างไปทางด้านหลังของที่ดิน เว้นเนื้อที่ด้านหน้าติดถนนภายนอกไว้

ลักษณะเด่นของการจัดผังบริเวณของบ้านในลักษณะนี้ส่วนใหญ่เท่าที่พบจากการสำรวจ

คือ

- ตัวบ้านมีพื้นที่บริเวณแวดล้อมไม่มาก ด้านข้างบ้านและด้านหลังบ้านมีระยะห่างจากแนวเขตที่ดินหรือแนวรั้ว ตัวอาคารจะอยู่เอียงไปทางด้านหลัง เหลือพื้นที่ด้านหน้าเป็นลานดินโล่งหรือเพื่อนั่งเล่นพักผ่อนและประกอบกิจกรรมต่างๆ ยามว่าง
- การวางตัวบ้านในพื้นที่ดินส่วนใหญ่เป็นการวางอาคารโดยการค้ำยื่นถึงทิศทางแดดลมและฝนเป็นสำคัญ
- ไม่พบว่ามีกรตกแต่งบริเวณด้วยต้นไม้ใหญ่ จะมีบ้างก็เป็นต้นไม้ผล เช่น ต้นมะม่วง ต้นมะละกอหรือต้นกล้วยแต่ก็น้อยมาก เป็นเพราะพื้นที่บริเวณโดยรอบบ้านค่อนข้างจะแคบและถูกใช้เป็นทางเดินเชื่อมต่อระหว่างส่วนหน้าบ้านกับส่วนหลังบ้าน

ภาพที่ 28 แสดงความสัมพันธ์ของผังบ้านราษฎร
กรณีศึกษาบ้านตัวอย่างหมายเลข 4 (บ้านวัดไต่ท่า)

ภาพถ่ายประกอบด้านหน้า

ข้อมูลประกอบ

- เป็นอาคารครึ่งปูนครึ่งไม้สูง 2 ชั้น ยกได้ตุนสูง ภายหลังมีการก่อผนังล้อมรอบบริเวณด้านล่าง
- ตัวอาคารอยู่ชิดริมถนน ไม่มีพื้นที่อาณาบริเวณ
- ภายในชั้นบนและล่างมีการแบ่งกันตามประโยชน์ใช้สอย
- เป็นโครงสร้างไม้ยกได้ตุนสูง ผนังขัดตะไบกปูนเรียบ

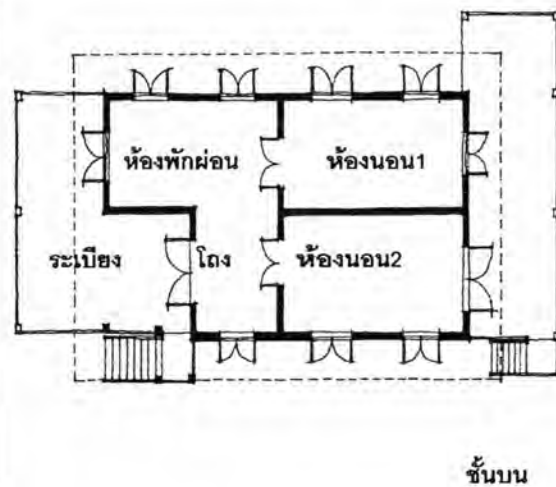
การใช้สอยพื้นที่อาคาร

ลักษณะการจัดผังพื้นที่มักคำนึงถึงความสัมพันธ์กับโครงสร้าง และความสะดวกในการใช้เนื้อที่มากกว่าจะคำนึงถึงทิศทางลม การแบ่งส่วนตามเนื้อที่ประโยชน์ใช้สอยจะไม่สลับซับซ้อน พื้นที่ใช้สอยของบ้านส่วนใหญ่จะแบ่งเป็น 2 ชั้น

- ภายในมีการจัดแบ่งกันพื้นที่ใช้สอยแยกออกเป็นห้องๆ ตามแนวเสาโครงสร้าง ไม่มีการกันแนวผนังเป็นลักษณะสลับซับซ้อนเพื่อความสวยงาม พื้นที่ใช้สอยจะประกอบด้วยพื้นที่ที่จำเป็นสำหรับการใช้งานจริงๆ หรือใช้ร่วมกัน เช่น ห้องโถงจะใช้สำหรับเป็นส่วนนั่งพักผ่อนและรับแขกไปด้วยพร้อมกัน ห้องครัวและห้องทานอาหารจะรวมอยู่ด้วยกัน
- ห้องครัวจะอยู่ภายในตัวบ้าน ไม่แยกจากตัวอาคารต่างหาก และมักจะรวมอยู่กับส่วนทานอาหารค่อนข้างไปทางด้านหลังบ้าน
- ห้องน้ำจะมีอยู่เพียงแค่ 1 ห้อง มักจะอยู่ชั้นล่างและอยู่ทางด้านหลังของตัวบ้าน ไม่ได้แยกจากตัวบ้านต่างหาก
- ส่วนใหญ่ไม่มีโรงรถสำหรับจอดรถยนต์ เพราะเจ้าของบ้านจะใช้รถจักรยานยนต์เป็นยานพาหนะในการเดินทาง

ภาพที่ 29 แสดงความสัมพันธ์ของผังบ้านราษฎร

กรณีศึกษาบ้านตัวอย่างหมายเลข 1 (บ้านสี่ถานเหนือ)

ภาพถ่ายด้านหน้าอาคาร

ข้อมูลประกอบ

- เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน 2 ชั้น รูปทรงทึบตัน หลังคาทรงสูง
- ตัวอาคารมีอาณาบริเวณกว้างขวาง
- พื้นที่ภายในชั้นบนและล่างแบ่งกันเป็นสัดส่วนตามประโยชน์ใช้สอย
- โครงสร้างเป็นโครงสร้างผสมระหว่างไม้กับผนังรับน้ำหนัก ผนังก่ออิฐฉาบปูนเรียบ

วัสดุและเทคโนโลยีการก่อสร้างอาคาร

สำหรับโครงสร้างและวัสดุก่อสร้างของบ้านลักษณะนี้ จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลเอกสาร พบว่ามีโครงสร้างและวัสดุก่อสร้างสรุปได้ดังนี้

โครงสร้างหลัก สามารถแบ่งตามลักษณะการเลือกใช้วัสดุก่อสร้างอาคารได้ดังนี้

บ้านไม้

- เป็นโครงสร้างไม้ 2 ชั้นมีใต้ถุน โครงสร้างเป็นแบบระบบเสาและคาน (Post & Lintel) โครงสร้างหลักและส่วนประกอบสำคัญเช่นเสา คาน ตง พื้น โครงหลังคา ค้ำยัน บันได ฝ้าเพดาน ระเบียง เป็นไม้ทั้งหมด ไม้ที่ใช้มีหลายชนิดด้วยกัน เช่น ไม้สัก ไม้ตะแบก ไม้เคี่ยม ตามแต่ฐานะของเจ้าของบ้าน
- พื้นชั้นล่างเป็นลานดินบดอัดแน่น ส่วนชั้นบนเป็นพื้นไม้กระดานขนาดความกว้างประมาณ 6-8 นิ้วปูเว้นร่องเพื่อไม้ขยายตัว ด้วยวิธีการเข้าเดือยยึดกับตงไม้
- ผนังตัวบ้านภายในเป็นโครงคร่าวจากไม้เข้าเดือยตาตารางเว้นระยะประมาณ 0.60-0.80 เมตร ภายนอกปิดทับด้วยฝาแป้นเกล็ดหรือฝาไม้กระดานขนาดประมาณ 8 นิ้ว
- ระยะห่างระหว่างกึ่งกลางของช่วงเสาแต่ละต้นมีระยะประมาณ 3.50-4.00 เมตร

บ้านครึ่งปูนครึ่งไม้

- โครงสร้างเดิมเป็นโครงสร้างบ้านไม้ทั้งหลังยกใต้ถุนสูง ได้มีการดัดแปลงชั้นล่างเพื่อประโยชน์ใช้สอยตามความจำเป็นกับการใช้งานในปัจจุบัน โดยการก่ออิฐฉาบปูนชนโครงสร้างเสาไม้เดิมหรือก่ออิฐฉาบปูนหุ้มทับโครงสร้างเสาไม้เดิม
- พื้นชั้นล่างเป็นพื้นซีเมนต์เสริมโครงไม้ไผ่สาน ปูทับด้วยกระเบื้องซีเมนต์ขนาด 0.20x0.20 เมตร

บ้านปูน

- โครงสร้างหลักลักษณะนี้มีให้พบเห็นค่อนข้างน้อยจากที่ทำการสำรวจพบคือ จะเป็นโครงสร้างเสาและคานไม้ทั้งสิ้น แต่แตกต่างกันที่ลักษณะการก่อสร้าง เช่น

ผนังชั้นล่างก่ออิฐมอญขนาด กว้าง 0.10 ซม. ยาว 0.20 ซม. และหนา 0.05 ซม. ฉาบปูนเรียบชนปิดระหว่างช่องเสาไม้ ส่วนด้านบนเป็นวัสดุที่เบากว่า เป็นผนังโครงไม้ไผ่ขัดแตะฉาบปูนผิวโครงเคร่าที่ยึดวงกรอบไม้บานประตูและบานหน้าต่าง หรือยกใต้ถุนสูง โดยก่ออิฐมอญขนาดเดียวกันฉาบปูนเรียบล้อมรอบเสาไม้ ให้ได้สัดส่วนความสวยงามทางสถาปัตยกรรม ผนังชั้นบนก็มีลักษณะเดียวกัน

- พื้น ตงและคานทั้งหมดเป็นไม้ประกอบกันในลักษณะการบากไม้เข้าลิ้น และเข้าเดือย
- โครงสร้างหลังคาของตัวบ้านที่ใช้เป็นไม้รับน้ำหนักโดยตรงจากวัสดุุมงหลังคา

5.2.2 ช่วงหลังฝรั่งเศสปกครอง

การศึกษาบ้านเดี่ยวในปัจจุบันที่สร้างขึ้นในช่วงหลังฝรั่งเศสปกครองนั้นส่วนใหญ่เป็นลักษณะของประชาชนทั่วไป ปลูกสร้างอยู่กระจายในพื้นที่เมืองและพื้นที่ชานเมืองที่มีสภาพของพื้นที่เป็นชนบท การเพิ่มขึ้นของบ้านเหล่านี้เพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของพื้นที่เมืองและการเพิ่มขึ้นของประชากรเมือง ทำให้ความต้องการบ้านพักอาศัยเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว กลุ่มคนเหล่านี้มีฐานะต่างระดับกันแต่ส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้ต่ำและรายได้ปานกลางที่มีอาชีพการทำงานหลากหลาย บ้านพักอาศัยจึงเกิดขึ้นหลายรูปแบบหลายลักษณะตามฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัว รัฐเองก็เข้ามามีบทบาทบ้าง โดยการก่อสร้างบ้านให้แก่ข้าราชการหรือพนักงานของแต่ละหน่วยงานอยู่อาศัยเป็นลักษณะบ้านพักสวัสดิการ ส่วนด้านเอกชนยังไม่มีโครงการลงทุนอย่างจริงจังในธุรกิจเกี่ยวกับที่ดินและบ้านพักอาศัยในรูปแบบบ้านจัดสรรอย่างบ้านเดี่ยวหรือบ้านแถวแต่อย่างใด ส่วนอาคารชุดหรือคอนโดมิเนียมเกิดขึ้นน้อยมาก เช่นโครงการถนนสามเสนไท การสำรวจครั้งนี้ไม่ได้เน้นการสัมภาษณ์ถึงฐานะที่แน่นอนของผู้อยู่อาศัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงแบ่งบ้านพักอาศัยในช่วงหลังฝรั่งเศสปกครองนี้ออกตามลักษณะทางกายภาพที่เห็นจากการสำรวจจริงออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

5.2.2.1 บ้านแบบดั้งเดิม

ในเขตชุมชนเมืองนครหลวงเวียงจันทน์ปัจจุบันยังมีหลายเขตที่ยังเป็นพื้นที่กสิกรรม เช่น นาข้าวหรือพื้นที่สวนบ้านประเภทนี้จึงมีอยู่กระจายทั่วไปที่เข้าไปตามถนนสายย่อยหรือถนนขอยสู่พื้นที่ที่อยู่ระหว่างถนนสายหลัก เช่น ด้านตะวันออกของถนนท่าเตื่อ (PB-1) และถนนดงป่าลาน (T3-V) หรือด้านทิศเหนือในเขตพื้นที่เมืองจันทบุรี เช่น ถนนดงเมียง (T3-I) ถนนสีลำดวน

เป็นต้น บ้านประเภทนี้จึงมักอยู่ติดกับพื้นที่กสิกรรมดังกล่าว และผู้อยู่อาศัยประกอบอาชีพหลักเป็นกสิกร

จากการสำรวจบ้านลักษณะนี้จำนวน 11 หลัง และเลือกมาเป็นตัวอย่างกรณีศึกษาจำนวน 6 หลัง (ดูแผนที่ 4 ประกอบ, หน้า 24) พบว่า รูปแบบบ้านมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ลักษณะและองค์ประกอบอาคาร

ลักษณะทั่วไปและองค์ประกอบของบ้านแบบดั้งเดิมมักมีรูปแบบไม่แตกต่างกัน จะแตกต่างกันอยู่เพียงวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง และขนาดของตัวบ้านที่ขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกภายในครอบครัว จากที่ทำการสำรวจพบว่า

รูปร่างและลักษณะ

- รูปร่างลักษณะของบ้านเป็นบ้านไม้ยกเสาสูงได้ดูแลโล่ง สามารถใช้ประโยชน์พื้นที่ชั้นล่างประกอบกิจกรรมต่างๆ มีบันไดเชื่อมชั้นและลงอยู่ภายนอกอาคาร รูปทรงอาคารเป็นลักษณะสี่เหลี่ยมพื้นผ้า
- ชั้นบนมีผนังล้อมรอบทุกด้านตามแนวโครงสร้างส่วนชั้นล่างจะโล่งเห็นโครงสร้างเสาและคาน บ้านบางหลังมีการกั้นพื้นที่บางส่วนเป็นห้องเก็บของ

ภาพที่ 30 แสดงรูปร่างและลักษณะของบ้านแบบดั้งเดิมในนครหลวงเวียงจันทน์

1

2

3

4

- 1 บ้านตัวอย่างหมายเลข 32 (บ้านไทยโสภ (2))
- 2 บ้านตัวอย่างหมายเลข 28 (บ้านท่ากลาง (1))
- 3 บ้านตัวอย่างหมายเลข 6 (บ้านสิบุญเรือนเก่า)
- 4 บ้านตัวอย่างหมายเลข 27 (บ้านท่านพลาณชัย)

โครงหลังคาและวัสดุมุง

- ลักษณะรูปแบบหลังคาไม่มีการตกแต่งรายละเอียด เป็นเพียงมุงหลังคาเพื่อความประหยัดและประโยชน์สำหรับการใช้งานโดยเฉพาะ ไม่มีเชิงชายและไม่ปิดลอน ชายคาหลังคายื่นออกจากแนวผนังบ้านประมาณ 1.20-1.50 เมตร ไม่มีการตีไม้ปิดบังใต้ท้องชายคาและไม่มีรางรับน้ำฝนเหมือนในบ้านยุคสมัยฝรั่งเศสปกครอง
- รูปทรงของหลังคามักเป็นทรงจั่วมะนิลาและทรงเพิงหมาแหงนแบบเรียบง่ายที่มีมุมสูงชันของหลังคาค่อนข้างต่ำ ส่วนใหญ่มักจะมุงคาน้ำอยู่ที่ประมาณ 15-30 องศา ไม่ได้เน้นโชว์ผิวหลังคาเพื่อความสวยงาม
- โครงสร้างหลังคาเป็นไม้เคี่ยมหรือไม้อย่างที่สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น วางแนวระยะของโครงไม้รับตัวหลังคาค่อนข้างห่างประมาณ 1.50-2.00 เมตร เพราะหลังคาเป็นลอนสังกะสี มีน้ำหนักเบา

พื้น, ผนังและการตกแต่ง

พื้น

- ชั้นล่างจะเป็นลานดินปรับระดับต่อเนื่องกับพื้นบริเวณโดยรอบของบ้าน ส่วนพื้นชั้นบนจะเป็นพื้นไม้กระดานขนาด 6-8 นิ้ว ปูเว้นร่องระยะห่างประมาณ ½ นิ้ว ตัวพื้นไม้จะมีลักษณะหยาบตามพื้นผิวของไม้ไม่มีการไสปรับแต่งให้เรียบ และไม่มีการทำสีหรือลงแล็คเกอร์เพื่อความสวยงาม

ผนังและการตกแต่ง

- ชั้นล่างมักจะโปร่งโล่งยกเว้นบ้านบางหลังที่มีการกันเพิ่มเติมจากเดิมเนื่องจากมีสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มขึ้น หรือกันเป็นห้องเก็บของหรือคอกเพื่อประกอบกิจกรรมเลี้ยงชีพ เช่น เพาะเลี้ยงสุกรและเป็ด ไก่
- ผนังที่กันมักจะเป็นไม้ไผ่สานยึดติดกับโครงคร่าวไม้จริง ซึ่งคนลาวเรียกว่า “ไม้เอี้ย” ส่วนผนังชั้นบนก็จะเป็นลักษณะเดียวกัน ซึ่งเจ้าของบ้านสามารถทำขึ้นเองได้ บางบ้านจะเป็นผนังลักษณะผสมระหว่างผนังไม้ไผ่สานกับไม้กระหรือสังกะสีตามแต่วัสดุที่เจ้าของจะสามารถหาได้ สำหรับบ้านที่มีฐานะดีจะมีการต่อเติมผนังชั้นล่างเป็นลักษณะก่ออิฐถือปูนและแบ่งพื้นที่ด้านล่างเป็นส่วนๆ โดยการกันแยกเป็นห้อง

ภาพที่ 31 แสดงผนังและการตกแต่งบ้านแบบดั้งเดิม

1

2

1 บ้านในเมืองศรีสัตนาคน

2 บ้านตัวอย่างหมายเลข 33 (บ้านจอมเพชรเหนือ)

ประตูและหน้าต่าง

ประตู

- เป็นบานเปิดเดี่ยวขนาดของบานกว้างประมาณ 0.70-0.80 เมตร สูงประมาณ 1.80-2.00 เมตร ตัวบานมักจะเป็นวัสดุชนิดเดียวกับผนังคือไม้ไผ่สานยึดกรอบโครงไม้จริง

หน้าต่าง

- มีทั้งแบบบานเปิดคู่ เปิดเดี่ยวและบานกระทุ้ง ขนาดของบานกรอบรวมกว้างประมาณ 0.90-1.00 เมตร สูงประมาณ 1.00-1.20 เมตร ลักษณะตัวบานส่วนใหญ่มักจะเป็นบานไม้ไผ่สานยึดกรอบโครงไม้จริง

ภาพที่ 32 แสดงลักษณะหน้าต่างบ้านแบบดั้งเดิม

หน้าต่างชนิดเดียวกับผนัง คนลาวเรียกว่า “ไม้เฮี้ย”

ฝ้าเพดาน

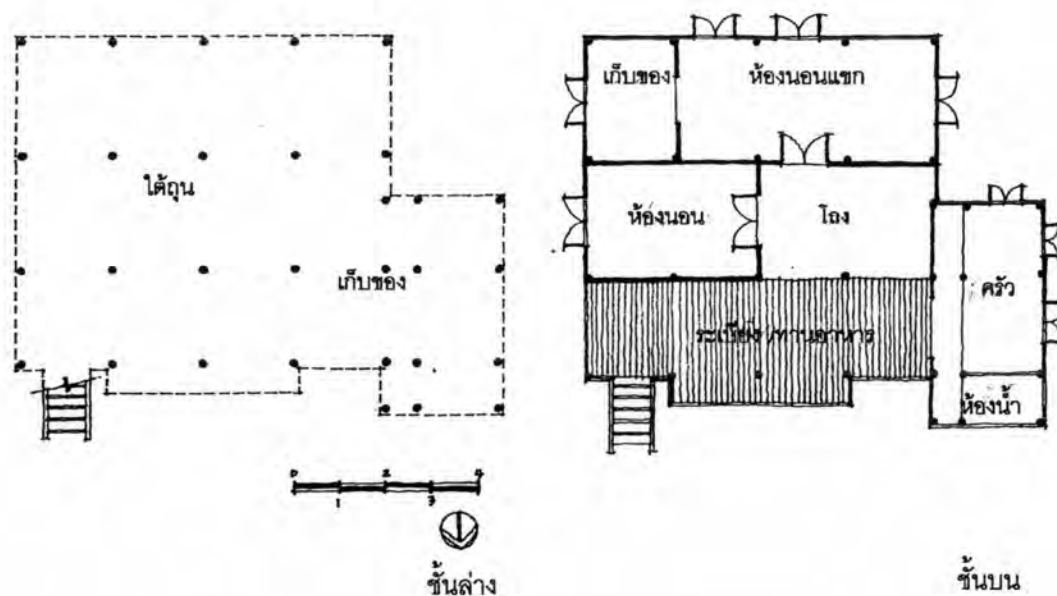
- ของบ้านแบบดั้งเดิมส่วนใหญ่มักไม่มีฝ้าเพดาน โดยเป็นลักษณะห้องที่สามารถมองเห็นโครงหลังคาหรือโครงไม้ชั้นบน

บันได

- บันไดที่พบเห็นมักจะอยู่ภายนอกอาคารที่ขึ้นจากทางบริเวณด้านหน้าบ้านหรือด้านข้างบ้าน เป็นลักษณะบันไดขึ้นตรงทอดเดียวไม่มีชานพักและไม่สูงนัก เป็นบันไดไม้กระดานหนา 2 นิ้ว หน้ากว้าง 0.30 เมตรและยาวประมาณ 1.00-1.50 เมตร ตัวพื้นบันไดวางอยู่บนพุกรับบันไดและมีความกว้างยื่นเกินออกจากแนวแม่บันไดทั้งสองข้าง ไม่มีราวบันไดแต่ถ้ากรณีที่บันไดมีความสูงชันจะมี

ภาพที่ 34 แสดงความสัมพันธ์ของผังพื้นบ้านแบบดั้งเดิม
กรณีศึกษาบ้านตัวอย่างหมายเลข 26 (บ้านสะพานทองใต้)

ภาพถ่ายด้านหน้าอาคาร

ข้อมูลประกอบ

- เป็นอาคารไม้ 2 ชั้น ยกใต้ถุนสูง
- บริเวณโดยรอบ ตัวอาคารเป็นลักษณะสวน นา
- พื้นที่ใช้สอยภายในแทบไม่เป็นที่ลาดชัน
- เป็นโครงสร้างไม้ยกใต้ถุนสูง เป็นลักษณะการก่อสร้างอย่างชั่วคราวไม่คงทนถาวร

เพียงไม้พาดสำหรับจับยึดกันตกเท่านั้น จะไม่มีการตักแต่งบันไดเพื่อความสวยงามเหมือนบ้านยุคสมัยฝรั่งเศส

ภาพที่ 33 แสดงลักษณะบันไดบ้านแบบดั้งเดิม

1-2 แสดงลักษณะบันไดไม่มีลูกตั้ง ภายนอกอาคาร

การวางตำแหน่งอาคารและผังบริเวณ

ลักษณะของที่ดินเป็นที่ดินนาหรือที่สวนที่มีขนาดกว้างขวาง ขนาดและรูปร่างของที่ดินจะเป็นผืนดินสี่เหลี่ยมแปลงใหญ่ ไม่มีอาณาเขตปิดล้อมชัดเจน การจัดวางตำแหน่งของอาคารในผังบริเวณมักจะคำนึงถึงทิศมากกว่าแนวถนนที่เชื่อมต่อกับบ้าน ดังนั้นบ้านจะสามารถใช้ด้านแคบและด้านกว้างของตัวบ้านเป็นด้านหน้าบ้านได้ทั้ง 2 กรณี ขึ้นอยู่กับตำแหน่งของบันได โดยตำแหน่งของอาคารจะสัมพันธ์กับทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออกและทิศตะวันตก นอกจากนี้ยังคำนึงถึงทิศทางของแดด ลมและฝนเป็นสำคัญมากกว่าจะคำนึงถึงถนน ทั้งนี้เพราะลักษณะของบ้านมิได้ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยช่วยในการบดบังปัญหาหรือป้องกันปัญหาที่เกิดจากสภาพแวดล้อม

ตัวบ้านจะอยู่ชิดกับแนวเขตที่ดินด้านใดด้านหนึ่งประมาณ 1.50-2.00 เมตร และเว้นพื้นที่ดินส่วนตรงข้ามให้มีขนาดกว้างขวางเพื่อสำหรับประกอบกิจกรรม หรือบ้านบางหลังจะใช้ที่ดินส่วนนี้ขุดเป็นบ่อเพื่อประกอบกิจกรรมเลี้ยงชีพ

ภาพที่ 35 แสดงการวางตำแหน่งอาคารในผังบริเวณบ้านแบบดั้งเดิม

การใช้สอยพื้นที่อาคาร

- พื้นที่ใช้สอยของบ้านแบบดั้งเดิมจะเน้นประโยชน์ใช้สอยในส่วนของชั้นบนเป็นหลักคือถูกจัดแบ่งออกเป็นส่วนของห้องนอนตามขนาดของครัวเรือน ส่วนที่เหลือจะเป็นครัว โถง หรือระเบียงสำหรับนั่งพักผ่อนซึ่งส่วนใหญ่จะใช้ร่วมกัน และพื้นที่ชั้นล่างจะเป็นลานดินโล่งสำหรับประกอบกิจกรรมพักผ่อน หรือต้อนรับแขกเพื่อนบ้าน และบ้านบางหลังใช้พื้นที่ในการประกอบกิจกรรมหาเลี้ยงชีพภายในครัวเรือน เช่น เลี้ยงเป็ด ไก่
- บริเวณโถงนอกจากใช้เป็นพื้นที่สำหรับพักผ่อนยังใช้สำหรับ นั่งรับประทานอาหาร บริเวณโถงนี้แต่ละหลังจะมีขนาดเล็กหรือใหญ่แตกต่างกันตามแต่ขนาดของสมาชิกในครัวเรือน
- เรือนครัวเป็นลักษณะครัวเปิดที่มีผนังกันเพียง 2 ด้านแบ่งพื้นที่สำหรับแค่ตั้งเตาไฟเพื่อปรุงอาหารเท่านั้น มีช่องระบายควันไฟเวลาปรุงอาหาร ดูจากภาพ 36 ประกอบ
- ห้องน้ำและห้องส้วมจะแยกจากตัวบ้านต่างหากเชื่อมต่อกันกับลานโล่งชั้นล่าง

ภาพที่ 36 แสดงการใช้สอยพื้นที่ส่วนครัวบ้านแบบดั้งเดิม

วัสดุและเทคโนโลยีการก่อสร้างอาคาร

วัสดุก่อสร้างที่ใช้สำหรับบ้านแบบดั้งเดิมมักจะเป็นวัสดุที่ไม่คงทนถาวร แต่มีราคาถูก สามารถหาซื้อหรือทำเองได้ง่าย ไม่เน้นรูปแบบความสวยงามทางด้านสถาปัตยกรรมแต่เน้นความสะดวกสบายในการจัดหาและความประหยัด ขนาดและสัดส่วนของวัสดุที่ใช้จึงมีหลากหลายตามแต่เจ้าของบ้าน จากที่ทำการสำรวจพบว่า

- โครงสร้างหลักของบ้านเป็นบ้านไม้ยกใต้ถุนสูง 2 ชั้น ระบบเสาและคาน โดยใช้ตะปูและนอตเป็นอุปกรณ์ยึดขันติด ไม้ที่นิยมนำมาใช้ส่วนใหญ่เป็นไม้ตะแบก ไม้เคี่ยม และไม้ยางตามแต่ฐานะของแต่ละครัวเรือน ซึ่งนำมาใช้ประกอบเป็นส่วนต่างๆ ของตัวบ้าน ได้แก่ เสา คาน ตง พื้น โครงหลังคา
- ขนาดและสัดส่วนของตัวไม้ที่นำมาใช้จะมีหลายขนาดและมีขนาดไม่มาตรฐาน การติดตั้งจะไม่เน้นความสวยงามทางสถาปัตยกรรม เช่น บ้านบางหลังใช้ไม้ขนาด 2"x5" ทำโครงสร้างเสาและคานบ้าน เพราะตัวผนังเป็นไม้ไผ่สานทำให้มีน้ำหนักเบา
- ผนังตัวบ้านเป็นผนังที่มีน้ำหนักเบาทำจากไม้ไผ่สานยึดกับกรอบไม้จริงขนาด 1"x2" เป็นตารางขนาดประมาณ 1.00x1.20 เมตร ตามแนวตั้งจะเป็น 2 ช่อง เมื่อติดตั้งผนังยึดกับโครงคร่าวไม้ 1 1/2"x3" แล้ว ผนังจะสูงจากพื้นถึงชายหลังคา ประมาณ 2.40 เมตร ตรงส่วนของตำแหน่งบานประตูและหน้าต่างจะมีวงกรอบไม้ ขนาด 2"x4" เสริมรอบบานเพื่อความแข็งแรง

ภาพที่ 37 แสดงโครงสร้างหลักของบ้านแบบดั้งเดิม

1

2

4

3

- 1 เสาค้ำรับโครงสร้างไม้ยกใต้ถุนสูง
2 เสामีขนาด 2x5 นิ้ว ชั้นล่างก่อผนังอิฐกันเป็น
ห้องเก็บของ
3-4 ผนังไม้โครงสร้างเบา

5.2.2.2 บ้านแบบสมัยเก่า

บ้านแบบสมัยเก่ามีทั้งในเขตเมืองและเขตเมืองที่เป็นพื้นที่ชนบท มักปลูกสร้างอยู่ใกล้กับถนนที่เข้าออก เพื่อให้รถยนต์รับจ้างเข้าถึงพื้นที่ได้สะดวก บ้านลักษณะนี้ส่วนใหญ่เป็นบ้าน 2 ชั้น มีทั้งบ้านไม้ยกใต้ถุนสูง และบ้านครึ่งปูนครึ่งไม้ เป็นบ้านของผู้อยู่อาศัยชนชั้นกลางที่ประกอบอาชีพหลักรับราชการและค้าขายเป็นหลัก

จากการสำรวจบ้านลักษณะนี้จำนวน 12 หลัง และเลือกมาเป็นตัวอย่างกรณีศึกษาจำนวน 6 หลัง (ดูแผนที่ 4, หน้า 24) พบว่ารูปแบบบ้านมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ลักษณะและองค์ประกอบอาคาร

รูปร่างและลักษณะ

- ตัวบ้านมักเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ที่รูปทรงไม่สลับซับซ้อนนัก มีการยื่นแนวผนังทั้งชั้นบนและล่างรวมทั้งผนังหลังคา เพื่อเป็นมุขด้านหน้าบ้าน มีที่ยื่นทางด้านปีกซ้ายและปีกขวา ขึ้นอยู่กับทิศทางของแดดที่รบกวนและทิศทางลม ความสูงของชั้นบนและชั้นล่างมีความสูงใกล้เคียงกัน (ไม่รวมพื้นที่ใต้หลังคา)
- มักมีบันไดเชื่อมระหว่างชั้นบน-ล่าง ขึ้นลงเกาะติดกับข้างผนังอาคารมีทั้งด้านหน้าและด้านข้างบ้าน ขึ้นอยู่กับการวางตำแหน่งอาคารเชื่อมต่อกับถนนทางเข้า

ภาพที่ 38 แสดงรูปร่างและลักษณะบ้านแบบสมัยเก่าในนครหลวงเวียงจันทน์

1

2

3

4

1 บ้านตัวอย่างหมายเลข 25 (บ้านโพนสีนวล)

2-4 บ้านในชุมชนเมืองนครหลวงเวียงจันทน์

ภาพที่ 39 แสดงรูปร่างและลักษณะบ้านแบบสมัยเก่าในนครหลวงเวียงจันทน์ (ต่อ)

5

6

5 บ้านตัวอย่างหมายเลข 5 (บ้านยาพะ)

6 บ้านในชุมชนเมืองนครหลวงเวียงจันทน์

รูปทรงหลังคาและวัสดุมุง

- หลังคาเป็นทรงจั่ว มีการลดทอนขนาดของผืนหลังคาให้เล็กลง บริเวณมุขที่ยื่นจากตัวบ้านเพื่อความสวยงาม
- มุมความชันของหลังคาประมาณไม่เกิน 30 องศา มุขของหลังคามีมุมความชันเท่ากับหลังคาผืนใหญ่ ชายหลังคายื่นออกจากแนวผนังค่อนข้างมากประมาณ 1.20-1.50 เมตร บางหลังยื่นออกจากแนวผนังถึง 3.00 เมตร จึงจำเป็นต้องมีส่วนค้ำยันหลังคา หลังคาที่ยื่นออกมามากเพื่อเป็นการบังแดดรบกวน และคลุมป้องกันฝนสาดบริเวณระเบียง ชั้น 2
- ไม่มีการติดตั้งรางน้ำ และท่อระบายน้ำฝนจากส่วนของหลังคา เป็นการระบายโดยปล่อยให้ไหลตามธรรมชาติ
- หลังคาที่มุงมักเป็นกระเบื้องซีเมนต์ลอนลูกฟูกหรือลอนคู่

ภาพที่ 40 แสดงโครงสร้างหลังคาและวัสดุบุผนังแบบสมัยเก่า

พื้นผนังและการตกแต่ง

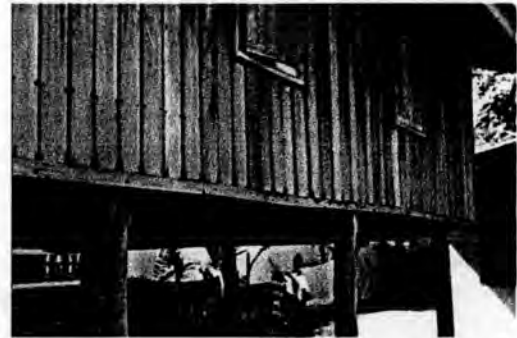
- บ้านที่เป็นบ้านไม้ยกใต้ถุนสูงโล่ง จะมีผนังส่วนบนชั้นสองเป็นฝาไม้ตีฝ้าลิ้นบัวใบหรือไม้ตีซ้อนเกล็ด ตามแนวทางตั้งหรือแนวทางนอนจากด้านล่างขึ้นไปจนถึงชายหลังคา บางหลังมีการตีฝ้าไม้เข้าลิ้นบัวใบในลักษณะผสมทั้งแนวทางตั้งและแนวทางนอน เพื่อความสวยงาม
- บ้านที่เป็นบ้านครึ่งปูนครึ่งไม้ ผนังชั้นล่างทั้งหมดจะก่ออิฐฉาบปูนเรียบ บางบ้านผนังก่ออิฐเต็มแผ่นเท่าขนาดเสา (ประมาณ 0.20 เมตร) เวลาฉาบเรียบแล้วเป็นแนวเดียวกันตลอดไม่เห็นเสาโผล่จากแนวผนัง บางบ้านก่ออิฐเต็มแผ่นเฉพาะผนังด้านตะวันออก-ตะวันตก เพื่อช่วยกันความร้อนส่วนด้านอื่นๆ ก่ออิฐผนัง 1/2 แผ่นเท่าปกติ ส่วนชั้นบนเป็นผนังลักษณะเดียวกับบ้านไม้ยกใต้ถุนสูงโล่ง แต่จะมีรายละเอียดการตกแต่งมากกว่า เช่น มีการตกแต่งลวดลายลักษณะปั้นลมบริเวณเหนือระเบียง เพื่อความสวยงาม

ภาพที่ 41 แสดงผนังและการตกแต่งบ้านแบบสมัยเก่า

1

2

3

4

1-2 ผนังไม้ตีบังใบตามแนวตั้ง
4 ผนังก่ออิฐฉาบปูนชั้นล่าง

3 ผนังไม้ตีบังใบตามแนวนอน

ประตูหน้าต่างและช่องลม

- ประตูทั่วไปเป็นลักษณะบานเปิดคู่และบานเปิดเดี่ยว เป็นบานไม้กระดานคุนหน้าเดี่ยวหรือ 2 หน้าไม่มีลวดลาย เป็นบานเรียบมีเพียงลายตามแนวร่องไม้ เสาะร่องตัววี ตามรอยต่อ ทาสีเคลือบเคลือบทับ ในกรอบไม้แบ่งซอยทางแนวนอนตาตาราง ขนาดกว้างประมาณ 0.60-0.80 เมตร สูงประมาณ 2.00-2.10 เมตร
- หน้าต่าง บ้านทั่วไปเป็นหน้าต่างบานเปิดคู่ขนาดของบานหน้าต่างมีหลายขนาดและหลายรูปแบบขนาดตั้งแต่ คู่ละ 0.85-1.20 เมตร ตัวบานมีทั้งหน้าต่างบานลูกฟักกระจกใหญ่ทั้งบานในกรอบไม้ บานลูกฟักไม้เข้าลิ้นเสาะร่องตัววี ตรงรอยต่อระหว่างแผ่น บานลูกฟักกระจกในกรอบไม้แบ่งซอยตาตาราง 4-6 ช่อง ตัวบานภายนอกทาน้ำมันรักษาเนื้อไม้สีน้ำตาลเข้ม

ภาพที่ 42 แสดงประตูหน้าต่างและช่องลมบ้านแบบสมัยเก่า

1

2

- 1 ประตู หน้าต่างกรอบไม้ และช่องแสง
กระจกเหนือหน้าต่าง
- 2 ประตูกรอบไม้บานกระจก

บันได

- บันไดมักอยู่ภายนอกบ้านชิดกับแนวผนังด้านใดด้านหนึ่ง มีช่วงระยะความกว้างของแนวพาดบันไดกว้าง ทำให้มีความชันต่ำ ความสูงของลูกแต่ละขั้นตั้งแต่ประมาณ 0.15-0.17 เมตร ความกว้างของขั้นบันได ประมาณ 0.30-0.32 เมตร ความกว้างของตัวบันไดประมาณ 0.90-1.20 เมตร ฐานรับบันไดชั้นล่างมักจะเป็นพื้นบันไดคอนกรีตยกยกระดับสูงประมาณ 3 ชั้น เพื่อกันน้ำท่วมทำให้ไม้ผุ ไม่มีไม้บังขั้นบันได มีราวกันตกไม้เป็นลูกกรงซี่

ภาพที่ 43 แสดงลักษณะบ้านไต่บ้านแบบสมัยเก่า

1

2

3

4

5

- 1 บ้านไต่ไม้ไม่มีลูกตั้ง ราวกันตกถูกรงไม้กึ่ง
บ้านตัวอย่างหมายเลข 3(บ้านหนองปลาใน)
- 2-4 บ้านไต่ไม้ภายนอกอาคารลักษณะคล้าย ๆกัน
- 5 บ้านไต่ไม้ลักษณะเดียวกัน บ้านตัวอย่าง
หมายเลข 31 [บ้านห้วยโคก (1)]

การวางตำแหน่งอาคารในผังบริเวณ

- บ้านส่วนใหญ่มักวางอาคารให้ด้านยาวของตัวบ้านอยู่ตามแนวทิศเหนือ-ใต้ เพื่อ
ได้รับลมประจำทิศได้และตะวันตกเฉียงใต้ และวางด้านแคบของอาคารหันทาง
ด้านตะวันออก-ตะวันตกเพื่อให้มีพื้นที่ด้านถูกแดดน้อย นอกจากนี้ที่ดินที่ติดถนน
จึงจะหันหน้าบ้านตามแนวถนน หรือที่ดินที่เป็นรูปแคบผอมยาวและมีด้านแคบ
รับลมได้น้อยจึงจะวางในลักษณะอื่น

- การจัดวางตำแหน่งตัวอาคารลงในที่ดินมักเว้นเนื้อที่ด้านหน้าและด้านข้างข้างหนึ่งข้างใดเป็นที่โล่ง ส่วนอีกด้านจะมีระยะห่างจากแนวรั้วประมาณ 2-3 เมตร ถนนเชื่อมระหว่างถนนหน้าบ้านกับตัวบ้านเป็นลานดินโล่ง
- บ้านทั่วไปลักษณะนี้จะมีที่ดินที่กว้างขวางเมื่อเทียบกับสัดส่วนของพื้นที่ปลูกสร้างอาคารเพราะบ้านส่วนใหญ่จะอยู่ตามถนนสายรอง ยกเว้นบ้านบางหลังที่อยู่ติดถนนสายหลัก พื้นที่ดินจะมีขนาดเล็กเพราะมีการเวนคืนเพื่อตัดถนนผ่านด้านหน้า แต่ลักษณะการจัดวางตำแหน่งอาคารยังคงมีลักษณะเดียวกัน เน้นพื้นที่ด้านข้างด้านใดด้านหนึ่งให้เป็นที่โล่งกว้างเพื่อประกอบกิจกรรม

ภาพที่ 44 แสดงการจัดวางตำแหน่งอาคารในผังบริเวณบ้านแบบสมัยเก่า

1

1 บ้านในเมืองศรีรัตนาค

2

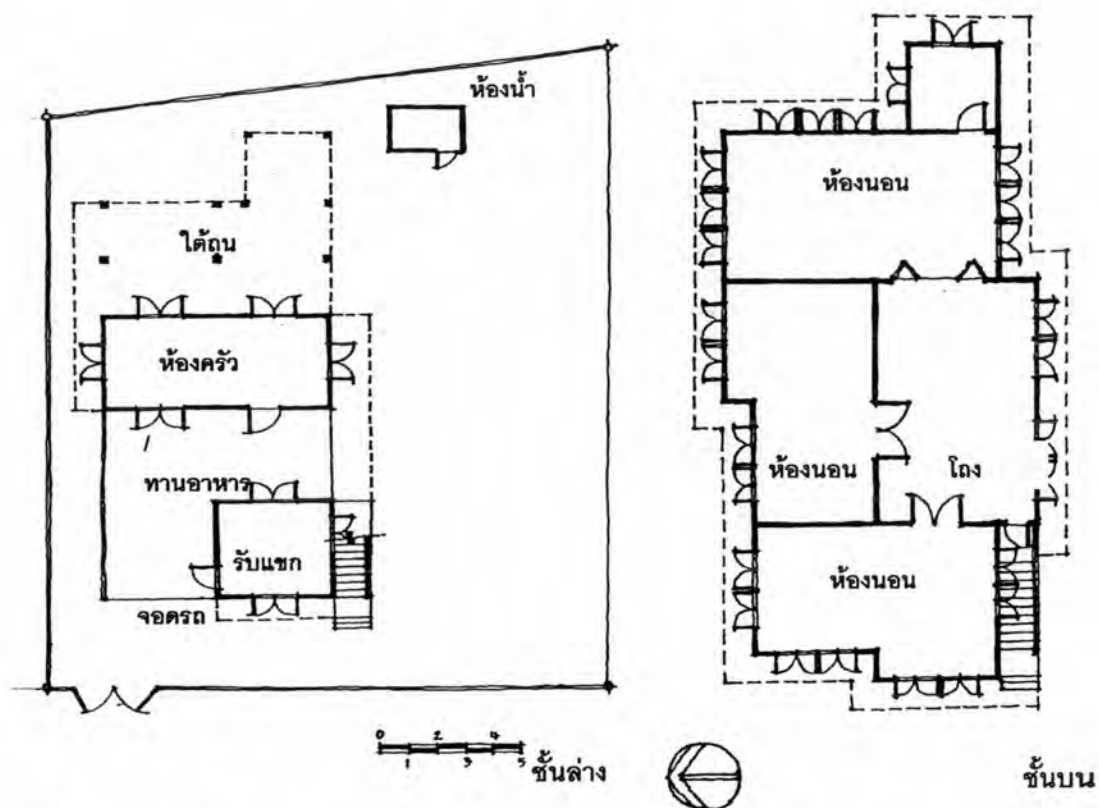
2 บ้านในเมืองไชยเชษฐา

การใช้สอยพื้นที่อาคาร

- การแบ่งพื้นที่ใช้สอยของบ้านลักษณะนี้จะเป็น 2 ชั้น บ้านที่ยกได้สูง ชั้นล่างจะเป็นลานดินโล่ง สำหรับนั่งพักผ่อนหรือประกอบกิจกรรมยามว่าง ชั้นบนประกอบด้วยห้องนอนและโถงนั่งเล่นที่เน้นความเป็นส่วนตัว สำหรับบ้านครึ่งปูนครึ่งไม้มีการจัดผังพื้นที่อย่างกระชับ พื้นชั้นล่างมักไม่กั้นแยกเป็นแต่ละห้อง แต่จะทำเป็นห้องกว้างๆ และแบ่งส่วนใช้สอยโดยใช้เครื่องเรือนเป็นตัวกั้นแบ่งเนื้อที่
- การจัดวางตำแหน่งห้อง มีการคำนึงถึงทิศทางแดดและลม ตามการจัดวางตำแหน่งอาคารลงในผังบริเวณ ยกเว้นบ้านที่ถูกจำกัดเนื้อที่ มีลักษณะที่ดินแคบผอมยาว

- อาคารประเภทครึ่งปูนครึ่งไม้ มักมีห้องครัวรวมอยู่ภายในอาคารชั้นล่าง แต่ค่อนข้างไปทางมุมด้านหลัง เป็นลักษณะครัวปิด มีหน้าต่างระบายอากาศและกลิ่นออกสู่นอกตัวบ้าน
- ห้องน้ำอยู่แยกออกจากตัวอาคารทางด้านหลังบ้านเป็นส่วนใหญ่ มีหลังคาด้านใดด้านหนึ่งเชื่อมติดกับผนังบ้าน บ้านบางหลังมีการต่อเติมห้องน้ำชั้น 2 ภายในตัวอาคารเพื่อความสะดวกในการใช้สอย
- ห้องพักผ่อนสำหรับสมาชิกในครอบครัวจะมีโอกาสใช้มากกว่าห้องอื่นๆ และแยกส่วนจากห้องรับแขก มักจะอยู่ชั้นบนของตัวบ้านใกล้กับกลุ่มห้องนอน มีพื้นที่ส่วนหนึ่งยื่นออกจากแนวผนังอาคารออกไป เป็นระเบียงนั่งพักผ่อน และมีประตูกันแบ่งส่วนระหว่างกัน
- ห้องนอนภายในบ้านแต่ละห้องมีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า 9 ตารางเมตร มีหน้าต่างและช่องแสงโดยรอบ ยกเว้นด้านที่เป็นประตูทางเข้าห้องและที่เป็นผนังร่วมกับห้องอื่น

ภาพที่ 45 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผังอาคารและผังบริเวณบ้านแบบสมัยเก่า
กรณีศึกษาบ้านตัวอย่างหมายเลข 3 (บ้านหนองปลาไน)

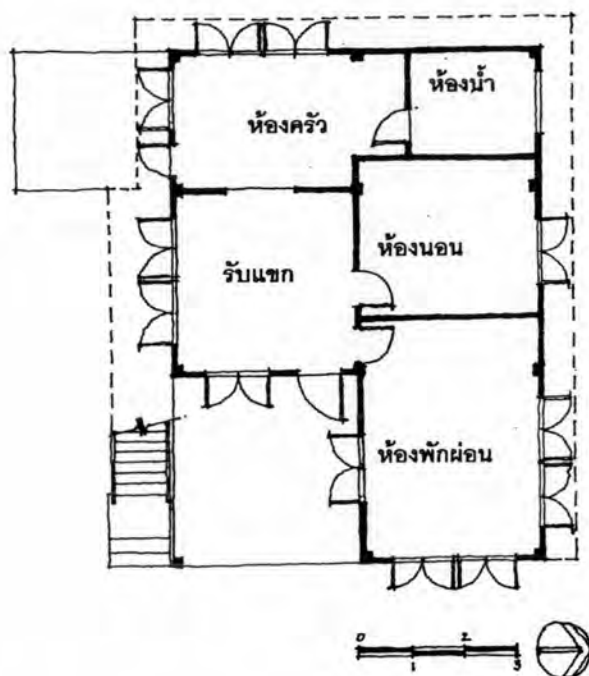
ภาพถ่ายด้านหน้าอาคาร

ข้อมูลประกอบ

- เป็นอาคารครึ่งปูนครึ่งไม้สูง 2 ชั้น
- มีพื้นที่โล่งภายในบริเวณบ้าน
- พื้นที่ใช้สอยภายในแบ่งกันเป็นสัดส่วนทั้งชั้นบนและชั้นล่าง บ้านโดยอยู่ด้านนอกอาคาร
- โครงสร้างชั้นล่างเป็นปูน ชั้นบนเป็นไม้

ภาพที่ 46 แสดงความสัมพันธ์ของผังพื้นบ้านแบบสมัยเก่า
กรณีศึกษานบ้านตัวอย่างหมายเลข 5 (บ้านยาพะ)

ข้อมูลประกอบ

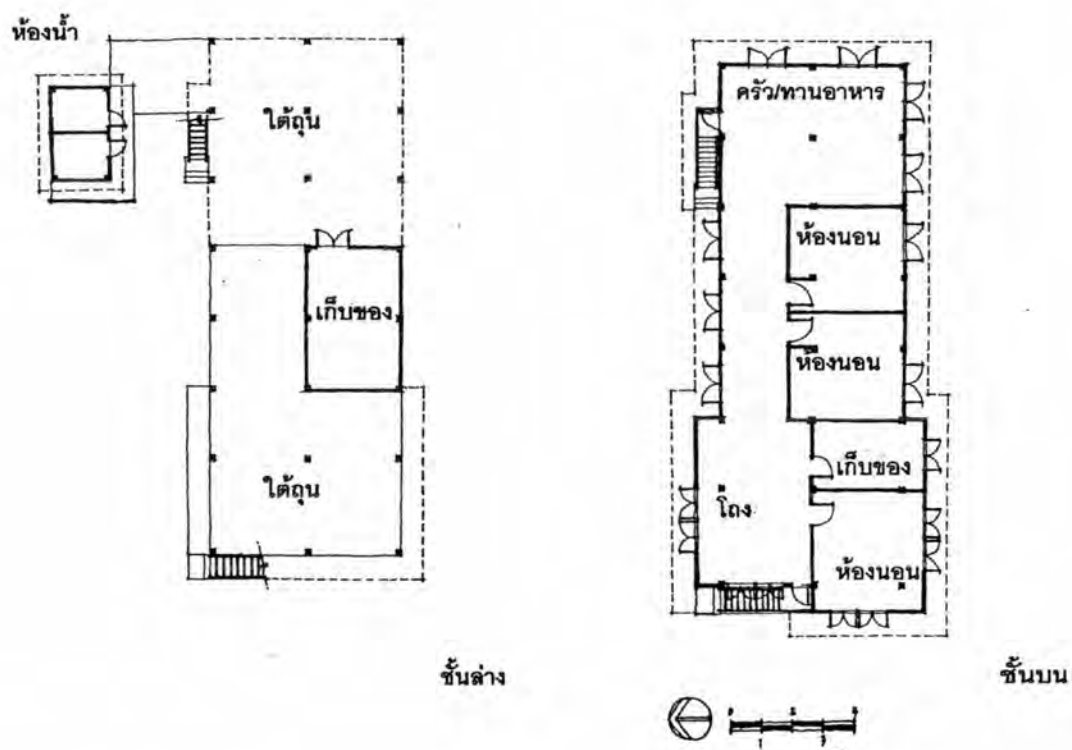
- เป็นอาคารครึ่งปูนครึ่งไม้สูง 2 ชั้น
- มีพื้นที่โล่งภายในบริเวณบ้าน
- พื้นที่ใช้สอยภายในแบ่งกันเป็นสัดส่วนทั้งชั้นบนและชั้นล่าง บ้านได้อยู่ด้านนอกอาคาร
- โครงสร้างชั้นล่างเป็นปูน ชั้นบนเป็นไม้

ภาพถ่ายด้านหน้าอาคาร

ภาพที่ 47 แสดงความสัมพันธ์ผังพื้นบ้านแบบสมัยเก่า

กรณีศึกษาบ้านตัวอย่างหมายเลข 31 [บ้านหายโคก (1)]

ภาพถ่ายด้านหน้าอาคาร

ข้อมูลประกอบ

- เป็นอาคารไม้ 2 ชั้น ยกได้ดูนสูง
- ด้านหน้าอาคาร มีพื้นที่อาณาบริเวณกว้างขวาง และมีขอบเขตที่ดินชัดเจน
- พื้นที่ชั้นล่างเป็นได้ดูนโล่งใช้ประกอบกิจกรรมต่างๆ มีห้องเก็บของ ชั้นบนแบ่งกันเป็นสัดส่วนตามประโยชน์ใช้สอย
- โครงสร้างเป็นเสาและคานไม้ ผนังไม้ฝาตีบังใบ

วัสดุและเทคโนโลยีการก่อสร้างอาคาร

บ้านทั่วไปในลักษณะนี้มีการก่อสร้าง แยกตามโครงสร้างหลักและวัสดุก่อสร้าง ส่วนอายุของบ้านขึ้นอยู่กับประเภทของไม้ที่ใช้ก่อสร้าง เช่น บ้านที่ปลูกแถบริมแม่น้ำโขงในเขตเมืองสีโคตรตะบองเป็นบ้านไม้ตะเคียนมีอายุประมาณ 40 ปี เป็นต้น บ้านไม้ที่พบในเขตนครหลวงเวียงจันทน์มีลักษณะและองค์ประกอบของอาคารที่เห็นได้ชัดเจน โดยสามารถแบ่งจากวัสดุก่อสร้างหลัก ได้ดังต่อไปนี้

1) บ้านไม้ทั่วไป

- เป็นลักษณะโครงสร้างไม้ 2 ชั้น ยกใต้ถุนโล่ง เสาเป็นไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้เต็งรัง ไม้ชิงชัน พื้นชั้นล่างเป็นลานดิน บดดินถมอัดแน่น บางหลังมีการปรับเป็นพื้นคอนกรีตเสริมโครงไม้ไผ่สาน (Slab on Ground) พื้นภายในมักเป็นไม้ตะแบกหรือไม้สักตีเข้าลิ้นบังใบสวยงาม ทาเคลือบทับด้วยแชลค ฐานรากและต่อม่อเป็นไม้ เสาเข็มไม้ (เสาเข็มสั้น)
- ผนังเป็นฝาไม้ตีเข้าลิ้นบังใบหรือไม้ตีซ้อนเกล็ด ตามแนวทงตั้งหรือแนวทงนอน เป็นไม้เนื้อแข็งประเภท ไม้ตะแบกหรือไม้ประดู่ลาย ทาน้ำมันรักษาเนื้อไม้สีน้ำตาลเข้มแทนการทาสี
- โครงหลังคาเป็นเนื้อแข็งส่วนใหญ่ใช้ไม้เต็งรังทั้งหมด ระยะเวลาจันทันประมาณ 1.20-1.50 เมตร มุงด้วยหลังคาวัสดุ เป็นกระเบื้องซีเมนต์ลูกฟูก หรือชนิดลอนคู่ ขนาด 0.55 x 1.20 เมตร

ภาพที่ 48 แสดงโครงสร้างและวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างบ้านแบบสมัยเก่า

2) บ้านครึ่งปูนครึ่งไม้

- เป็นลักษณะบ้าน 2 ชั้น โครงสร้างชั้นล่างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก (ฐาน รากเสา คานและพื้นชั้นล่าง) ยกเว้นเสาเข็มเป็นไม้ ส่วนชั้นบนเป็นโครงสร้างไม้ทั้งหมด (เสาคาน พื้น ผนัง และโครงหลังคา) เพื่อให้มีน้ำหนักเบา
- ผนังก่ออิฐชั้นล่างมี 2 ขนาด (กว้าง x ยาว x หนา) ขนาดประมาณ 0.08 x 0.15 x 0.04 เมตร และขนาด 0.10 x 0.20 x 0.05 เมตร ก่ออิฐชนเสมอแนวเสาด้านนอก ฉาบปูนเรียบรอบกรอบไม้หน้าต่างเป็นคอนกรีตหล่อรัดโดยรอบเพื่อความแข็งแรง
- ผนังชั้นบนเป็นไม้ ดีเซลลินบังใบหรือดีซันเกล็ด ตามแนวทางตั้งหรือแนวทงนอน หรือผสมกัน
- พื้นชั้นล่างเป็นซีเมนต์เสริมโครงไม้ไผ่สานตาตาราง เสริมความแข็งแรงบนดินถมอัดแน่น (Slab on Ground) ฐานรากและตอม่อเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก เสาเข็มไม้ขนาดสั้น ส่วนพื้นชั้นบนเป็นไม้เนื้อแข็งประเภทไม้ตะแบงหรือไม้สัก ตามแต่ฐานะของเจ้าของบ้าน ดีเซลลินบังใบตกแต่งใส่ปรับผิวหน้าเรียบและเคลือบแลคคัทเพื่อความสวยงาม
- โครงหลังคาเป็นโครงไม้เนื้อแข็งประเภทไม้เต็งรัง มีลักษณะการก่อสร้างคล้ายกับลักษณะบ้านไม้เพราะมุงด้วยวัสดุชนิดเดียวกัน บางหลังมีฝืนหลังคายื่นออกจากตัวอาคารเพื่อบังแดดรบกวน หรือคลุมพื้นที่ระเบียง จะมีเสาและค้ำยันรับถ้ายน้ำหนัก ถ้าฝืนหลังคามีขนาดใหญ่

5.2.2.3 บ้านแบบสมัยใหม่

ปัจจุบันในนครหลวงเวียงจันทน์สามารถพบเห็นลักษณะบ้านแบบสมัยใหม่ปลูกสร้างขึ้นทั่วไป ในพื้นที่ของทุกเมือง แต่มัก พบมากที่สุดในเมืองไซเซษฐา บริเวณบ้านโพนชัย และในเมืองศรีสัตนาคน บริเวณบ้านสะพานทองเหนือ/ใต้ ซึ่งเป็นแหล่งคนมีฐานะร่ำรวย หรือรายได้สูง (หนูสอน หมื่นวิเสด, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2543) ผู้อยู่อาศัยประกอบอาชีพธุรกิจค้าขายส่วนตัว ลักษณะห้างร้านหรือบริษัท ทั้งนี้ยังพบมากในบริเวณที่เป็นถนนสายตัดใหม่ที่มีแนวโน้มความเจริญของเมืองเพิ่มขึ้น เช่น ถนนวงแหวนรอบใน T14N ถนน T2-1 และ T2-11 ที่เป็นเส้นทางเลียบเมืองระหว่างสนามบินวัดไต่ไปยังถนน N13 ได้บ้านลักษณะนี้ได้รับอิทธิพลการออกแบบและตกแต่งโดยผู้ออกแบบจากชาวต่างประเทศ เช่น ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกาและไทย (เทพพะไท พันแก้ว,

สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2543)

จากการสำรวจบ้านลักษณะนี้จำนวน 13 หลัง และเลือกมาเป็นตัวอย่างกรณีศึกษาจำนวน 9 หลัง พบว่ารูปแบบบ้านมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ลักษณะและองค์ประกอบอาคาร

รูปร่างและลักษณะ

- ลักษณะตัวอาคารเป็นรูปทรง ที่เห็นสะดุดตาต่างจากบ้านเรือนทั่วไป มีทั้งประเภท 1 ชั้น 1 ชั้นครึ่งเล่นระดับ และ 2 ชั้น บ้านรุ่นแรกที่ปลูกสร้างขึ้นจะมีรูปร่างลักษณะเรียบง่ายตรงไปตรงมา ไม่มีสิ่งตกแต่งประดับอาคาร ผืนหลังคาเป็นผืนเดียวขนาดใหญ่ ไม่สลับซับซ้อน ไม่มีรอยต่อระหว่างผืนหลังคา มีการยื่นชายคากว้าง และใช้แผงกันสาดหรือแผงกันแดดช่วยบังแดดและฝนให้กับช่องประตู หน้าต่าง มีการใช้เหล็กเป็นส่วนประกอบอาคาร เช่น ราวลูกกรง ราวบันได เป็นต้น
- ส่วนบ้านที่ปลูกสร้างในช่วง 10-15 ปี จนถึงปัจจุบันนี้มีรูปทรงที่ซับซ้อนมากขึ้นตามความต้องการของเจ้าของบ้านและการนำเสนอของผู้ออกแบบ ผนังอาคารมีการประดับด้วยบัวและลวดลาย มีผืนหลังคาซ้อนลดหลั่นและมีรอยต่อของผืนหลังคา ลักษณะเข้าชนตามรูปทรงของโครงสร้างอาคาร

ภาพที่ 49 แสดงรูปร่างและลักษณะบ้านแบบสมัยใหม่รุ่นแรกในนครหลวงเวียงจันทน์

1

2

3

1 บ้านในเมืองจันทบุรี

3 บ้านในเมืองไชยเชษฐา บริเวณถนนธาตุหลวง

4

2 บ้านตัวอย่างหมายเลข 18 [บ้านหนองบอน (1)]

4 บ้านในเมืองจันทบุรี บริเวณถนนโพนเคง

ภาพที่ 50 แสดงรูปร่างและลักษณะบ้านแบบสมัยใหม่รุ่นหลังในนครหลวงเวียงจันทน์

1

2

3

1 บ้านในเมืองจันทบุรีบริเวณถนนโพนเคง

3-4 บ้านในเมืองไชยเชษฐาธิราชบริเวณถนนธาตุหลวง

4

2 บ้านในเมืองไชยเชษฐาธิราช

5

6

7

8

9

10

5 บ้านตัวอย่างหมายเลข 16 (บ้านโพนชัย)

7 บ้านตัวอย่างหมายเลข 14 [บ้านฮ่องไก่แก้ว (1)]

9-10 บ้านในเมืองไชยเชษฐา

6 บ้านตัวอย่างหมายเลข 29 [บ้านท่ากลาง (2)]

8 บ้านตัวอย่างหมายเลข 22 (บ้านโตนสะอาด)

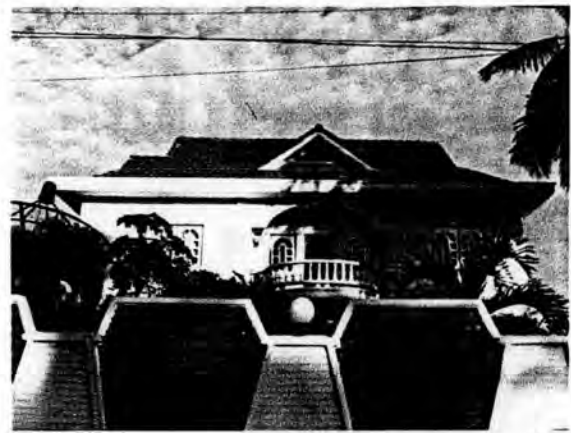
รูปทรงหลังคาและวัสดุผนัง

- บ้านรุ่นแรกจะมีผนังหลังคาลักษณะเรียบง่ายเป็นผืนเดียวขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่มักเป็นหลังคาทรงจั่ว มีการลดหลั่นหลังคาเล็กน้อยเพื่อเป็นมุขด้านหน้าอาคาร มีมุมความชันขององศาหลังคาต่ำประมาณไม่เกิน 30 องศา ชายคายื่นออกจากแนวผนังอาคารค่อนข้างมาก ประมาณ 1.00-1.20 เมตร ติฝ้าปิดเรียบไม่เห็นท้องหลังคาและโครงหลังคา ไม่มีรางระบายรับน้ำฝน ส่วนบ้านในรุ่นถัดมา ผนังหลังคามีรูปทรงหลากหลาย เช่น ทรงจั่วหรือทรงมะนิลา ทรงปั้นหย่า และทรงผสมระหว่างทรงมะนิลาและทรงปั้นหย่า บางหลังเป็นรูปทรงที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก ตัวผนังหลังคา มุมความชันของหลังคามีลักษณะสูงชันอยู่ระหว่างประมาณ 35-45 องศา ให้เข้ากับรูปทรงสมัยใหม่ และระบายน้ำฝนได้เร็วขึ้นตามคุณสมบัติของวัสดุก่อสร้าง

ภาพที่ 51 แสดงรูปทรงหลังคาและวัสดุผนังบ้านแบบสมัยใหม่

1

2

3

4

- 1 ชายคาที่ยื่นออกจากผนัง
- 2 รูปทรงหลังคาที่โชว์ผืนหลังคาขนาดใหญ่ให้เห็นวัสดุผนัง
- 3 ติฝ้าไม้ระแนงได้ชายคาเพื่อความสวยงาม
- 4 หน้าบันของอาคารมีการประดับปูนปั้น

ผนังและการตกแต่ง

- ผนังของบ้านลักษณะนี้จะเป็นผนังก่ออิฐฉาบปูนเรียบ ทั้ง 2 ชั้น บ้านในยุคแรก ลักษณะผนังจะเรียบง่าย แต่จะมีแผงกันสาดและแผงบังแดด ทั้งแนวทงนอน และแนวทงตั้งสำหรับบังแดดรบกวน มีลักษณะคล้ายคียบยื่นออกจากส่วนผนังบริเวณขอบประตูและหน้าต่าง ส่วนบ้านในรุ่นถัดมาจะมีลวดลายบัวประดับบริเวณ รอบประตูและหน้าต่างบ้านบางหลังมีตกแต่งหัวเสา ด้วยลวดลายตะวันตก เป็นหัวเสาโรมัน ตามแต่ฐานะของเจ้าของบ้าน

ภาพที่ 52 แสดงผนังและการตกแต่งบ้านแบบสมัยใหม่

1

2

3

- 1 ผนังอิฐหนาที่บตันตามสไตล์บ้านสมัยใหม่
- 2-3 ผนังเล่นระดับเล็กน้อยให้เกิดมิติของรูปทรง และใช้เป็นทางเข้าอาคาร

ประตูหน้าต่าง

- ประตู มีลักษณะเป็นบานเปิด ทั้งบานเปิดเดี่ยวและบานเปิดคู่ มีขนาดที่มาตรฐาน ประมาณ 1.40-2.00 เมตร (บานเปิดคู่) ตัวบานเดี่ยว มีขนาด ตั้งแต่ 0.70-1.00 เมตร สูงประมาณ 2.00 เมตร แต่บ้านบางหลังจะมีขนาดใหญ่พิเศษ เพื่อแสดงควมมีฐานะดี ตัวบานเป็นบานลูกฟักไม้ทึบแบบธรรมดาเรียบๆ และแบบแกะสลักลวดลาย
- หน้าต่าง มีลักษณะเป็นบานเปิดเช่นเดียวกับประตู แต่มักเป็นบานเปิดเดี่ยว ผนังด้านใดมีหน้าต่างหลายบานก็จะเป็นลักษณะเปิดทางเดียวกันทั้งหมด ขนาดของบานกว้างประมาณ 0.80 เมตร ยาวประมาณ 1.00-1.20 เมตร ตัวบานเป็นลูกฟัก กระงะกรอบไม้ตาตาราง 6 ช่องหรือ 8 ช่องแล้วแต่สัดส่วนของบาน
- ช่องแสงบ้านในรุ่นแรกจะมีช่องแสงอยู่เหนือหน้าต่างขนาดเท่ากับช่องหน้าต่าง สูงประมาณ 0.25 – 0.30 เมตร แต่บ้านในรุ่นถัดมามากไม่มีช่องแสงแต่จะใช้วิธีเพิ่มขนาดของหน้าต่างให้สูงขึ้นแทนเพื่อรับแสงสว่างจากภายนอกบ้าน

ภาพที่ 53 ลักษณะหน้าต่างของบ้านแบบสมัยใหม่

1

2

- 1 หน้าต่างบานไม้ของบ้านสมัยใหม่รุ่นแรก
- 2-3 หน้าต่างบานกรอบอลูมิเนียม บานกระงะกใส สูงจากพื้นจรดเพดาน

ภาพที่ 54 แสดงประตูหน้าต่างของบ้านแบบสมัยใหม่

1

2

3

- 1,3 หน้าต่างบานเปิดเดี่ยวกรอบไม้ลูกฟัก
ช่องตาราง บานกระจกใส
- 2 ประตูบานลูกฟักไม้ทึบตัน

ภาพที่ 55 แสดงบันไดของบ้านแบบสมัยใหม่

1,3,5 บันไดภายนอกอาคารของบ้านแบบสมัยใหม่

2-4 บันไดภายในอาคารพื้นไม้ ราวกันตกลูกกรงไม้กลึงหาสีธรรมชาติโชว์ลายไม้

การวางตำแหน่งอาคารและผังบริเวณ

- ลักษณะที่ดินบ้านแต่ละหลังจะมีอาณาเขตบริเวณที่ชัดเจน มีรั้วล้อมรอบปิดกั้นพื้นที่ดิน บ้านในรุ่นแรกจะมีขนาดที่ดินประมาณ 50 – 70 ตารางวา แต่บ้านในรุ่นถัดมาจะมีขนาดที่ดินตั้งแต่ประมาณ 50 ตารางวา จนถึงขนาดประมาณ 2 – 3 ไร่ สำหรับผู้มีฐานะดี (เทพพะไท พันแก้ว, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2543)

- การจัดวางตำแหน่งของอาคาร ในบ้านรุ่นแรกมักจะวางอาคารบริเวณกลางแปลงที่ดินโดยเว้นระยะห่างระหว่างผนังอาคารด้านข้างทั้งสองข้างและด้านหลังกับแนวรั้วประมาณ 3 – 4 เมตร ตกแต่งเป็นสวนสนามหญ้าหรือทางเดินรอบบ้าน ส่วนทางด้านหน้าอาคารจะถูกเว้นพื้นที่มากกว่าเพื่อให้ประโยชน์เป็นส่วนนั่งเล่นพักผ่อน ตกแต่งเป็นส่วนหย่อมเล็กๆ
- การจัดวางตำแหน่งอาคารในบ้านรุ่นหลังตัวอาคารจะต้องมีระยะถอยร่นด้านข้างอย่างน้อย 4 เมตร หรือ 2.5 เมตร ถ้าไม่มีการเจาะช่องหน้าต่าง ระยะการถอยร่นด้านหลังน้อยสุดต้องเท่ากับครึ่งหนึ่งของความสูงอาคาร แต่ไม่น้อยกว่า 3-เมตร หรือเท่ากับความสูงของอาคาร ขึ้นอยู่กับในแต่ละเขตที่มีการแบ่งเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินที่แตกต่างกันส่วนระยะถอยร่นด้านหน้าจะต้องห่างจากเขตของแปลงที่ดินอย่างน้อย 6 เมตร¹
- บ้านแบบสมัยใหม่นี้ เจ้าของบ้านเริ่ม มีการใช้รถยนต์ เป็นยานพาหนะ จึงจำเป็นต้องมีโรงจอดรถ และทำถนนคอนกรีตเสริมเหล็กจากด้านหน้าบ้านเข้ามาภายในบริเวณ

ภาพที่ 56 แสดงการวางตำแหน่งอาคารในผังบริเวณของบ้านแบบสมัยใหม่

- 1 บ้านตัวอย่างหมายเลข 14 [บ้านสองโก่งแก้ว (1)]
- 2 บ้านในเมืองศรีสัตนาคนานาชาติ บริเวณถนนวงแหวนรอบนอก

¹ กฎระเบียบควบคุมการปลูกสร้างของผังเมืองรวมนครเวียงจันทน์ (พ.ศ. 2534)
กระทรวงคมนาคมขนส่ง ไปรษณีย์ และก่อสร้าง

ภาพที่ 57 แสดงการวางตำแหน่งอาคารในผังบริเวณของบ้านแบบสมัยใหม่ (ต่อ)

3

4

5

6

3 บ้านในเมืองศรีสัชนาค

5 บ้านตัวอย่างหมายเลข 18 [บ้านหนองบอน (1)]

4 บ้านในเมืองจันทบุรี บริเวณถนนโพนเคง

การใช้สอยพื้นที่อาคาร

- มีการแบ่งการจัดพื้นที่ใช้สอยเป็น 2 ชั้น คำนึงถึงสภาพดินฟ้าอากาศของนครหลวงเวียงจันทน์ โดยให้สอดคล้องกับการใช้สอยในชีวิตประจำวันที่เริ่มเป็นสากลมากขึ้น มีการพยายามวางตำแหน่งของห้องสำคัญๆ ให้ได้รับลมประจำทางด้านทิศใต้ ส่วนด้านตะวันตก-ตะวันออก มักเป็นผนังทึบ หรือมีการเจาะช่องรับแสงสว่างน้อยกว่าด้านอื่น และจัดห้องน้ำ ห้องเก็บของ หรือโถงบันไดมาไว้ด้านนี้เพื่อช่วยกันความร้อนให้แก่ห้องอื่นๆ
- การจัดผังพื้นที่ชั้นล่างมักไม่กันแยกเป็นแต่ละห้องตายตัว แต่สร้างเป็นห้องกว้างๆ และแบ่งส่วนใช้สอยโดยใช้เครื่องเรือนเป็นตัวกันแบ่งเนื้อที่ระหว่างส่วนรับแขก

- และรับประทานอาหาร บันไดอยู่ในตำแหน่งกลางที่สะดวกในการใช้สอย และ
 มิตชิดเพียงพอที่จะขึ้นลงขณะมีแขกแม้ใช้เนื้อที่น้อย แต่ไม่รู้สึกว่าแคบหรืออึดอัด
- บางบ้านมีการจัดเนื้อที่ภายในโล่งทะเลระหว่างชั้นล่างและชั้นบน เช่น ส่วนโถงรับ
 แขก พักผ่อน รับประทานอาหาร และโถงบันได มีเนื้อที่โล่งขึ้นไปตอด 2 ชั้น
 สามารถมองเห็นทะเลจากชั้นบนลงมาเห็นส่วนพื้นที่ชั้นล่างได้ (บ้านคุณสอนนารี
 ไชสมแพง, บ้านสะพานทองใต้ เมืองศรีสัตนาคนาน้อย)
  - ห้องครัว และเตรียมอาหาร อยู่ในตัวบ้านซึ่งเป็นอิทธิพลของตะวันตก แต่มักไม่ได้
 ใช้เป็นที่ประกอบอาหารจริง ๆ ส่วนใหญ่ต่อเติมพื้นที่ด้านหลังเพื่อใช้เป็นครัว
 ประกอบอาหารอยู่ต่างหากจากตัวบ้าน แต่สามารถติดต่อกับห้องเตรียมอาหาร
 และรับประทานอาหารได้โดยสะดวก
  - บ้านในลักษณะนี้ ห้องน้ำจะอยู่ในตัวอาคาร มักมีทั้งชั้นล่างและชั้นบน บาง
 หลังที่มีพื้นที่ใช้สอยภายในตัวบ้านมากตามกำลังทรัพย์ จะมีห้องน้ำมากกว่า 2
 ห้อง อาจจะมีถึง 5 หรือ 6 ห้อง แยกตามแต่ละห้องนอนด้วย สำหรับครอบครัว
 ใหญ่

ภาพที่ 58 แสดงการใช้สอยพื้นที่ภายในของบ้านแบบสมัยใหม่

1

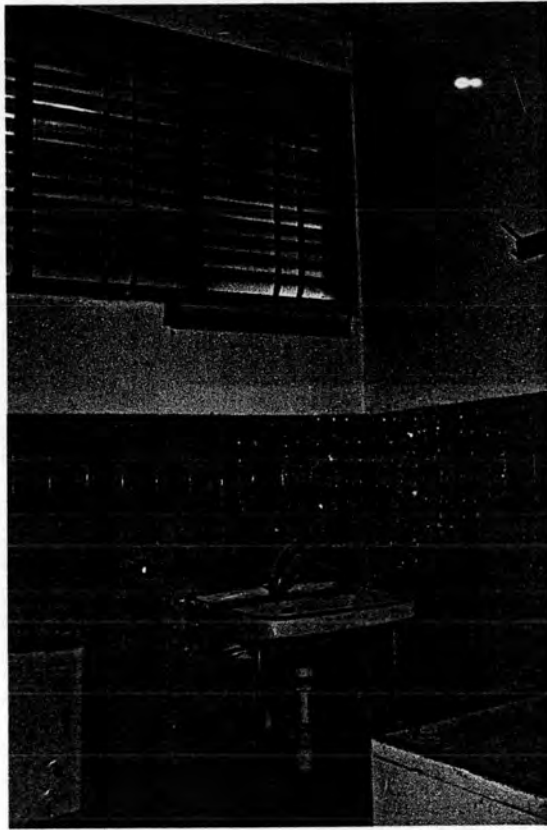

2

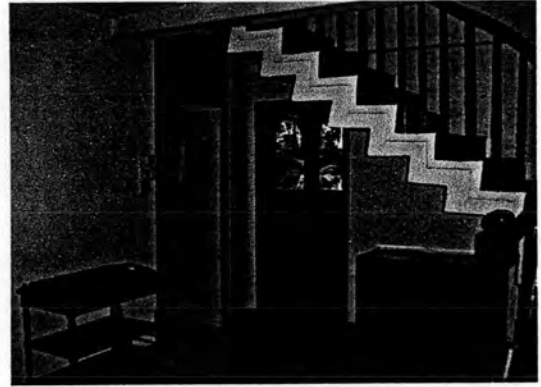

3

- 1 ห้องรับแขก
- 2 ห้องครัวและเตรียมอาหาร
- 3 ห้องรับประทานอาหาร

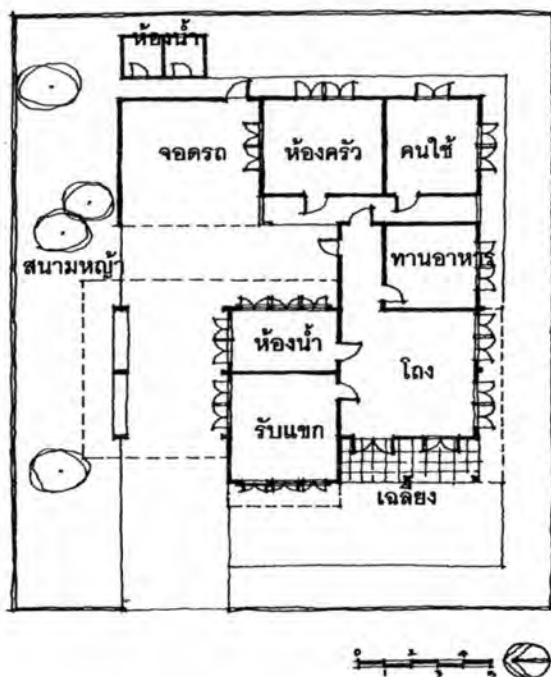
4

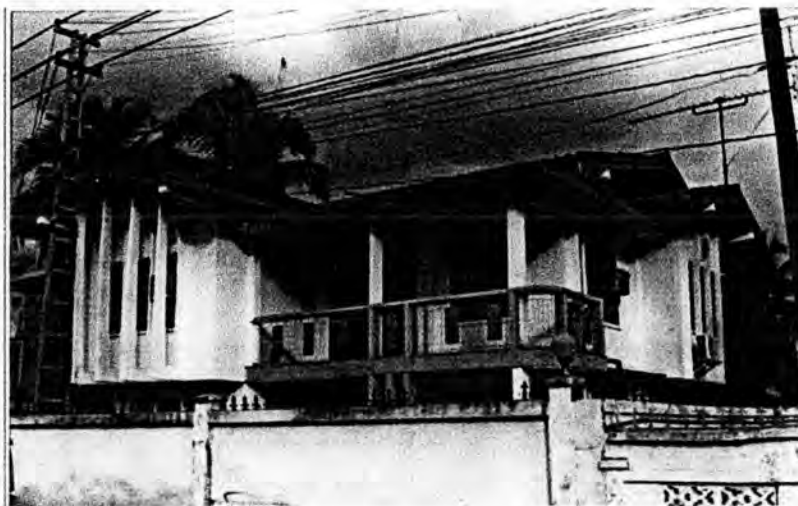
5

4 ห้องน้ำ
5 โถงบันไดชั้นล่าง

ภาพที่ 59 แสดงความสัมพันธ์ของผังพื้นอาคารและผังบริเวณบ้านแบบสมัยใหม่
กรณีศึกษานี้บ้านตัวอย่างหมายเลข 2 (บ้านขุนตาทุ่ง)

ภาพถ่ายประกอบด้านหน้าอาคาร

ข้อมูลประกอบ

- เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนสูง 2 ชั้นรูปทรงสลับบ้างซ้อน
- ตัวอาคารมีขอบเขตที่ดินชัดเจน มีอาณาบริเวณโดยรอบ
- พื้นที่ภายในแบ่งกันเป็นสัดส่วน มีโรงรถ ห้องครัว และห้องคนใช้ แยกออกจากเรือนใหญ่
- โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ผนังก่ออิฐฉาบปูน

วัสดุและเทคโนโลยีการก่อสร้างอาคาร

- โครงสร้างหลักและวัสดุก่อสร้าง เป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก (ฐานรากเสา คานและพื้น)
- ผนังบ้านในรุ่นแรกจะเป็นผนังก่ออิฐแดง ขนาด $0.08 \times 0.20 \times 0.05$ เมตร ฉาบปูนเรียบ (สัมภาระณ; บุญจัน สีสุลาด, ช่างรับเหมาก่อสร้าง) แต่บ้านในรุ่นหลังจะมีทั้งผนังที่ก่ออิฐแดงและอิฐบล็อกซีเมนต์ฉาบปูนเรียบ อิฐแดงจะมีหลายขนาดขึ้นอยู่กับความต้องการและวิธีการใช้ ความหนาของผนัง เช่น ขนาด $0.08 \times 0.15 \times 0.04$ เมตร หรือขนาด $0.10 \times 0.20 \times 0.05$ เมตร หรือขนาด $0.12 \times 0.20 \times 0.10$ เมตร มีราคาแตกต่างกัน ส่วนอิฐบล็อกที่ใช้จะมีขนาดมาตรฐาน $0.225 \times 0.275 \times 0.07$ เมตร ซึ่งมักจะพบในบ้านที่มีฐานะดี
- โครงหลังคา ในบ้านรุ่นแรกยังมีลักษณะเป็นโครงไม้เนื้อแข็ง เป็นไม้เต็งรัง วางบนคานคอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคาเป็นวัสดุกระเบื้องซีเมนต์ ลอนลูกฟูก หรือลอนใหญ่ ขนาด $0.55 \times 1.20-1.50$ เมตร ส่วนบ้านในยุคหลังโครงหลังคาเริ่มเปลี่ยนมาใช้เป็นโครงสร้างเหล็กและวัสดุหลังคาเป็นกระเบื้องซีเมนต์ซีแพค ที่นำเข้ามาจากประเทศไทย

5.3 ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยวในนครหลวงเวียงจันทน์ในปัจจุบัน

มนุษย์ขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 ของชีวิต คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัยที่เป็นผลกระทบต่อการดำรงชีวิต เช่นเดียวกันที่อยู่อาศัยก็มีปัจจัยที่ก่อให้เกิดรูปแบบที่มีความแตกต่างหลากหลายโดยเฉพาะอาคารสถานที่ประเภทบ้าน สถานที่ซึ่งบุคคลและครอบครัวใช้เป็นที่พักเมื่อกลับจากการทำมาหาเลี้ยงชีพ ในเวลาเย็นค่ำที่ร่างกายต้องการพักผ่อนจากงาน และต้องการหลับนอนตามปกติวิสัยของมนุษย์ บ้านที่สร้างขึ้นมานั้นจะถาวรหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะการทำมาหาเลี้ยงชีพตามสภาพสิ่งแวดล้อม ความรู้ ความสามารถในการสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ ของแต่ละสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัยนั้นๆ

การทำมาหาเลี้ยงชีพของคนลาวในนครหลวงเวียงจันทน์ในสมัยก่อน ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพกสิกรรม ทำไร่ ทำนา ทำสวน และหาของป่า ฯลฯ มาบริโภคเองโดยตรงมากกว่า จะมุ่งนำผลผลิตมาส่งขายเป็นหลัก ชาวบ้านทั่วไปจะมีความเป็นอยู่ใกล้เคียงกันทำให้บ้านเรือนที่อยู่อาศัยไม่มีความแตกต่างกันมากนัก ยังไม่มีคนประเภทพ่อค้าหรือคนหบดีที่มีความร่ำรวยติดกับ ชาวบ้านทั่วไปมีแต่คนชั้นมูลนายที่มีศักดิ์นาสูงตามระบบการบริหารราชการบ้านเมืองที่มีอำนาจและวาสนาที่จะกินอยู่ได้สมบูรณ์กว่าคนทั่วไปที่มีฐานะธรรมดา คนชั้นสูงเช่นนี้อาจมีบ้านเรือนที่ใหญ่โต กว้างขวางกว่าชาวบ้านสามัญชนเพื่อให้สมกับฐานะของตนเอง ส่วนผู้ที่เป็นเชื้อสายพระวงศ์หรือชั้นเจ้า ที่อยู่อาศัยก็จะมี ความแตกต่างวิจิตรพิสดารไปจากเรือนปกติทั่วไป ลักษณะบ้านของคนลาวในสมัยก่อนจึงมีรายละเอียดต่างกัน ตามความสัมพันธ์สอดคล้องกับการทำมาหาเลี้ยงชีพของบุคคลที่ต่างกันตามฐานะและกิจการงาน แม้ว่าจะมีหลักการหรือลักษณะพื้นฐานทั่วไปร่วมกันก็ตาม

แต่มาในปัจจุบันคนลาวในนครหลวงเวียงจันทน์ประกอบอาชีพหลากหลาย โดยส่วนใหญ่ ร้อยละ 44.6 ประกอบอาชีพธุรกิจ ในขณะที่การประกอบอาชีพกสิกรรมลดลงเหลือเพียง ร้อยละ 11.4 (ศูนย์ข้อมูลทางสถิติแห่งชาติลาว ปี 2541) ไม่มีลำดับชั้นศักดิ์นาแบบในสมัยก่อน แม้เป็นข้าราชการก็ไม่มีข้าทาสบริวารรับใช้เหมือนในสมัยก่อน แต่มีคนประเภทพ่อค้า คนงานช่างฝีมือรับจ้างกินเงินเดือน หรือมีอาชีพบริการ ทำให้มีความจำเป็นและโอกาสในการใช้บ้านเรือนเปลี่ยนแปลงไป ลักษณะบ้านเรือนมีเงื่อนไขและสภาพหลายอย่างที่ไม่เคยมี เช่น มีรูปแบบบ้านเรือนที่หลากหลายตามระดับฐานะและอาชีพของบุคคล

การศึกษาในเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยวในนครหลวงเวียงจันทน์นั้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยการแบ่งช่วงสมัยจากอายุประมาณของบ้านที่สำรวจได้จากสภาพความมีอยู่ในปัจจุบัน เป็นช่วงสมัยฝรั่งเศสปกครอง และช่วงสมัยหลังฝรั่งเศสปกครอง และแบ่งกลุ่มประเภทของบ้านออกเป็น บ้านข้าราชการ บ้านราษฎร และบ้านแบบดั้งเดิม บ้านแบบสมัยเก่า บ้านแบบสมัยใหม่ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในรายละเอียดเกี่ยวกับรูปแบบที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยวในนครหลวงเวียงจันทน์ และมีการศึกษาปัจจัยที่กำหนดลักษณะของบ้านเดี่ยวในนครหลวงเวียงจันทน์ 6 ปัจจัย คือ 1) ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และสิ่งแวดล้อม 2) ฐานะทางสังคมและแบบแผนการดำรงชีวิต 3) สภาพเศรษฐกิจ 4) เทคโนโลยีและความรู้ทางการก่อสร้าง 5) ข้อกำหนดและกฎระเบียบเกี่ยวกับการก่อสร้าง และ 6) ช่างผู้ออกแบบ โดยมีรายละเอียดคือ

5.3.1 ช่วงสมัยฝรั่งเศสปกครอง

5.3.1.1 บ้านข้าราชการ

ปัจจุบันปัจจัยทางด้านสังคมและแบบแผนการดำรงชีวิต และปัจจัยทางสภาพเศรษฐกิจมีผลกระทบต่อรูปแบบบ้านน้อยมาก เนื่องจากรัฐเองได้ขึ้นทะเบียนเป็นอาคารอนุรักษ์ เพื่อมิให้มีการรื้อถอนหรือปรับปรุงต่อเติม และทำลายโดยเด็ดขาด ถึงแม้จะมีที่อยู่อาศัยบางหลังที่รัฐอนุญาตให้ใช้เป็นบ้านพักหรือบ้านสวัสดิการแก่ข้าราชการระดับสูง แต่ก็เพียงการอยู่อาศัยได้เท่านั้น ไม่อนุญาตให้มีการปรับปรุงหรือแต่งเติมอาคารแต่อย่างใด ยกเว้นการตกแต่งวัสดุชั่วคราวภายในบ้านเพื่อความสะดวกสบายในการอยู่อาศัย(หนูสอน หมื่นวิเสด, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2543)

จากการสำรวจบ้านลักษณะนี้จำนวน 9 หลัง และเลือกมาเป็นตัวอย่างกรณีศึกษาจำนวน 7 ตัวอย่าง(ดูภาพที่ 4, หน้า 24) จากทั้งหมด 24 หลัง ที่ขึ้นทะเบียนกับรัฐเป็นอาคารอนุรักษ์

1) ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และสิ่งแวดล้อม

จากการสำรวจพบว่าทางด้านรูปทรงภายนอกของอาคารสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการคำนึงถึงสภาพดินฟ้าอากาศในตัวเมืองนครหลวงเวียงจันทน์ที่เด่นชัด คือ ลักษณะรูปทรงของหลังคาที่มีความสูงชันของหลังคาที่มาก เพื่อการถ่ายเทน้ำฝนได้รวดเร็ว ตามสภาพดินฟ้าอากาศของนครหลวงเวียงจันทน์ที่มีฝนตกชุกเป็นเวลาหลายเดือน มีบันลมทั้งสองข้างของซี่ และช่องลมระบายความร้อนได้หลังคา ช่วงเวลาแดดจัดและร้อนอบอ้าว นอกจากนี้ยังสังเกตพบว่า การใช้งานเกล็ดไม้กับหน้าต่าง

และประตูภายนอกซึ่งมักเป็นหน้าต่างสูงบานเปิดคู่ เวลาปิดหน้าต่างก็ยังสามารถระบายอากาศได้ และให้แสงสว่างสอดเข้าตามช่องในเวลากลางวันที่ไม่ต้องการใช้ไฟฟ้า นอกจากนั้นการใช้หลังคาบังแดดรับกวนเหนือช่องหน้าต่างและประตูภายนอกก็เป็นการแสดงถึงรูปแบบที่สอดคล้องกับสภาพดินฟ้าอากาศแถบร้อนชื้น โดยใช้เป็นส่วนประดับตกแต่งอาคารไปด้วย เช่นบ้านบริเวณพระเจดีย์ธาตุดำ ถนนเชษฐาธิราช

2) ฐานะทางสังคมและแบบแผนการดำรงชีวิต

สมัยเริ่มแรก บ้านลักษณะนี้เป็นบ้านที่ชาวตะวันตกเข้ามาปลูกสร้างเพื่อสำหรับเจ้านาย ข้าหลวงฝรั่ง อยู่อาศัย ต่อมาคนลาวเริ่มรับวัฒนธรรมตะวันตกจึงเริ่มมีการปลูกสร้างเป็นบ้านสำหรับผู้มีสถานภาพทางสังคมที่ดี หรือผู้มีฐานะดี สำหรับเจ้า ขุนนางที่มีอาชีพรับราชการมักใช้เป็นเครื่องแสดงยศศักดิ์ และสถานภาพในสังคมของเจ้าของบ้าน เพราะตัวอาคารมีความโอ้อ่าหรูหราตามแบบตะวันตก มีการกั้นผนังแบ่งเป็นห้อง ๆ แยกส่วนกันตามการใช้สอยในด้านการกินอยู่อาศัยในชีวิตประจำวันเป็นหลัก ไม่ใช่ทำกิจกรรมอื่น การจัดพื้นที่ใช้สอยภายในจะเน้นความโอ้อิ่ง โปร่งโล่งสบาย เริ่มมีการใช้เครื่องเรือนตามแบบตะวันตก มีโต๊ะ ตู้ เก้าอี้ ในการรับแขกและรับประทานอาหารแทนการนั่งกับพื้น ระดับผนังได้หน้าต่างจึงสูงขึ้นจากเดิมตามการนั่งของคน มีเตียงนอนแทนการนอนกับพื้น

ตามแบบดั้งเดิม สำหรับบ้านหลังใหญ่บางหลังมีการใช้รถยนต์เป็นพาหนะ จึงต้องมีโรงเก็บรถยนต์ในบริเวณบ้าน (เทพะไท พันกำ, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2543) การมีอาณาเขตบริเวณที่ดินที่กว้างขวางสอดคล้องกับความโอ้อ่าของตัวอาคารแสดงให้เห็นถึงฐานะทางสังคมที่ดีตามไปด้วย

ในปัจจุบันบ้านข้าราชการได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐ และเป็นอาคารอนุรักษ์ บ้านลักษณะนี้ส่วนใหญ่จึงไม่มีผู้อยู่อาศัย แต่ก็มีอาคารบางหลังที่รัฐอนุญาตให้ข้าราชการระดับสูงใช้เป็นบ้านพักสวัสดิการ โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใดๆ เช่นบ้านศรีสระเกษ บริเวณพระเจดีย์ธาตุดำ ถนนเชษฐาธิราช เมืองศรีสัตนาคน ปัจจุบันมีผู้ที่พักอาศัยอยู่ในอาคาร 5 ครัวเรือน ทุกครัวเรือน มีหัวหน้าครอบครัวประกอบอาชีพรับราชการ การอยู่อาศัยในแต่ละครัวเรือนจะแยกกันอยู่ตามห้องต่างๆ ที่ถูกแบ่งกันไว้เดิมอยู่แล้ว และใช้ส่วนกลางร่วมกันเช่น ห้องครัว ห้องน้ำ ซึ่งแม้จะมีผู้อยู่อาศัยอยู่บ้างแล้ว แต่ก็เพียงพักอยู่อาศัยได้เท่านั้น รัฐไม่อนุญาตให้มีการปรับปรุงหรือแต่งเติมอาคารแต่อย่างใด ยกเว้นการตกแต่งวัสดุชั่วคราวภายในบ้านเพื่อความสะดวกสบายในการอยู่อาศัย

นอกจากนี้ อาคารบางหลังที่อยู่บนถนนสายหลักสำคัญ คือ ถนนบ้านช้าง รัฐได้ยินยอมให้องค์กรหรือหน่วยงานที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับรัฐ เช่น ธนาคารไทยพาณิชย์ เช่าพื้นที่เป็น

สำนักงาน จึงมีการปรับปรุงรูปแบบของอาคารให้ทันสมัยขึ้นและมีสภาพไม่กว่าอาคารทั่วไป แต่การปรับปรุงหรือต่อเติมรูปแบบของอาคารใหม่มีสภาพเปลี่ยนไปจากเดิมนั้น ขึ้นอยู่กับความเห็นชอบของหน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบดูแลอยู่

3) สภาพเศรษฐกิจ

แต่เดิมบ้านลักษณะนี้จะเป็นบ้านสำหรับผู้มีสถานภาพทางสังคมที่ดี หรือผู้มีฐานะดีซึ่งถือเป็นคนกลุ่มน้อย หรือกลุ่มบุคคลที่ติดต่อสัมพันธ์โดยตรงกับชาวตะวันตกซึ่งเป็นกลุ่มคนชั้นสูงที่ได้รับการยอมรับนับถือจากประชาชนทั่วไป การสร้างบ้านจึงมีลักษณะใหญ่โต หรูหรา เป็นตึก 2 ชั้น ขนาดใหญ่ ก่ออิฐถือปูน โดยที่ประชาชนทั่วไปในสมัยนั้นจะไม่สามารถถือสิทธิในการครอบครองได้ จากการสำรวจพบว่า การแบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในจะมีจำนวนห้องและเนื้อที่ใช้สอยมาก เพราะมีจำนวนผู้อยู่อาศัยมาก เป็นครอบครัวใหญ่ บริเวณบ้านมีอาณาเขตกว้างขวาง มีการตกแต่งรูปร่างลักษณะภายนอกตามแบบตะวันตก เน้นความหรูหรา ฟุ่มเฟือย เช่นการทำลวดลายปูนปั้น และการฉลุลายตกแต่งตามส่วนต่าง ๆ ของบ้าน ซึ่งไม่มีความจำเป็นด้านโครงสร้างและการใช้สอยแต่อย่างใด

ในปัจจุบันจากการสัมภาษณ์ครอบครัวที่พักอาศัยอยู่ในบ้านข้าราชการ (แดงน้อย ศรีสะอาด, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2543) ประกอบอาชีพรับราชการ มีรายได้ระหว่าง 20,000 – 30,000 บาท หรือ 1,000 – 1,500 บาท ขึ้นอยู่กับตำแหน่งทางราชการ บางครอบครัวแม่บ้านมีอาชีพเสริมจากการค้าขายเป็นกสิกรรม หรือขายของชำในตลาด รายได้ข้างต้นสามารถนำมาใช้เลี้ยงชีพสำหรับครอบครัวเพียงอย่างเดียว จะมีเหลือเก็บบ้านเป็นบางเดือนแต่น้อยมาก

4) เทคโนโลยีและความรู้ทางการก่อสร้าง

โครงสร้างของตัวอาคารเป็นโครงสร้างแบบผนังรับน้ำหนัก ก่ออิฐฉาบปูน และมีหลังคาชั้นซ้อน ซึ่งเป็นเทคโนโลยีการก่อสร้างของตะวันตก ที่ต้องใช้ความรู้ทางการก่อสร้างโดยช่างฝีมือชาวฝรั่ง การแบ่งพื้นที่ภายในออกเป็นห้องๆ เป็นสัดส่วน ทำให้รูปทรงภายนอกของตัวอาคารมีขนาดใหญ่ และดูทึบตัน ตามรูปแบบของการก่อสร้างที่ให้ผนังก่ออิฐฉาบปูนในการรับน้ำหนักจากสวบนบนหรือหลังคาลงสู่พื้นล่าง แทนการใช้โครงสร้างไม้ประกอบกันเป็นลักษณะเสา และคานตามรูปแบบเดิมของบ้านราษฎร

5) ข้อกำหนดและกฎระเบียบควบคุมเกี่ยวกับการก่อสร้าง

การปลูกสร้างบ้านลักษณะนี้ช่วงสมัยนั้นยังไม่มีกฎระเบียบควบคุมการปลูกสร้างอาคารมีเพียงฐานะทางสังคมที่แบ่งแยกความสามารถที่จะปลูกสร้างได้หรือไม่ได้เท่านั้น การปลูกสร้างบ้านจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ มากกว่า โดยเฉพาะการเลือกใช้วัสดุที่มั่นคงถาวรเพื่อความแข็งแรงทนทาน และความสวยงามทางด้านสถาปัตยกรรม

มาในปัจจุบันนี้ รูปแบบของบ้านลักษณะนี้จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เว้นเสียแต่สภาพความเก่าของตัวอาคาร และการผุพังของวัสดุตามอายุของอาคาร เพราะรัฐมีการขึ้นทะเบียนอนุรักษ์อาคารเหล่านี้ไว้เป็นสมบัติของชาติ ห้ามมิให้ผู้ใดรื้อถอน ทำลายหรือเปลี่ยนแปลงใด ๆ ทั้งสิ้นกับตัวอาคาร

6) ช่างผู้ออกแบบ

การออกแบบก่อสร้างส่วนใหญ่เป็นช่างฝรั่งที่นำความรู้ทางการก่อสร้างและอิทธิพลตะวันตกมาใช้ออกแบบอาคารบ้านเรือนที่แตกต่างจากบ้านเรือนทั่วไป มีรูปร่างลักษณะอาคารเป็นแบบที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกอย่างเห็นได้ชัดเจน มีรูปทรงอาคารที่ค่อนข้างทึบ มักมีผนังก่ออิฐฉาบปูนล้อมรอบทั้งชั้นล่างและชั้นบนตรงกัน นิยมมีห้องรูปหลายเหลี่ยม มีหลังคาทรงสูงที่ริมด้านข้างหรือด้านผนังของตัวบ้าน มักมีหลังคาหลายชั้นซ้อนหรือเข้าชนกัน มีการใช้ลวดลายปูนปั้นตกแต่งเหนือหรือใต้หน้าต่าง บนผนังอาคารบางส่วน

การออกแบบผังบริเวณ หรือการวางตำแหน่งอาคารลงในแปลงที่ดินของบ้านลักษณะนี้มักจะวางตัวอาคารลงบนกลางที่ดินที่มีขนาดผืนใหญ่ ไม่คำนึงถึงทิศทางของดินฟ้าอากาศ ให้ความสำคัญกับถนนหรือหันตัวอาคารออกไปสู่ถนน ซึ่งเป็นลักษณะการออกแบบของทางตะวันตกซึ่งมีสภาพดินฟ้าอากาศแตกต่างจากที่ลาว

การแบ่งพื้นที่ใช้สอยของบ้านที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกตามความเคยชินของช่างฝรั่งผู้ออกแบบ มักกันแบ่งเนื้อที่เป็นห้อง ๆ แยกจากกัน มีห้องต่าง ๆ ตามแบบตะวันตก (แก้วพิลาวัน อาไพลาต, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2543)

เมื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบที่อยู่อาศัยในประเภทบ้านเดี่ยวบ้านข้าราชการในนครหลวงเวียงจันทน์ ตามหัวข้อข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าลักษณะรูปแบบทางกายภาพของอาคารมีผลจากปัจจัยแตกต่างกัน ซึ่งแสดงได้ในตารางที่ 5.1

5.3.1.2 บ้านราษฎร

จากการสำรวจ กรณีศึกษาบ้านตัวอย่างจำนวน 6 หลัง (ดูภาพที่ 4 ประกอบ, หน้า 24) พบว่า

1) ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และสิ่งแวดล้อม

จากการสำรวจพบว่า ลักษณะรูปร่างและองค์ประกอบของลักษณะนี้จะคำนึงถึงสภาพดินฟ้าอากาศมากกว่าลักษณะบ้านข้าราชการ (เปรียบเทียบตารางที่ 5.1 และตารางที่ 5.2 ประกอบ) ลักษณะรูปทรงอาคารเป็นอาคาร 2 ชั้นยกใต้ถุนโล่ง สูง เพื่อให้พื้นน้ำท่วมในฤดูฝน และเพื่อไม่ให้เสียเนื้อที่ใต้ถุนเรือนโดยเปล่าประโยชน์ในเวลาน้ำลด ผู้อยู่อาศัยจึงใช้เป็นทั้งงานบ้านหรือเก็บเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน

นอกจากนี้ลักษณะของหลังคาจะเป็นทรงสูงชัน ส่วนใหญ่เป็นหลังคาจั่วทรงสูง ให้น้ำฝนไหลได้เร็ว ชายหลังคาจะไม่ตีฝ้าเพดานเพื่อเป็นการช่วยระบายความร้อนในตัวเรือนออกทางรอยซอกของวัสดุผนังหลังคา การใช้บานเกล็ดไม้กับหน้าต่างและประตูภายนอกเป็นลักษณะเหตุผลเดียวกัน เพื่อการระบายอากาศภายในตัวอาคารในขณะที่ยังปิดอยู่

การจัดวางตำแหน่งอาคารในแปลงที่ดิน พบว่ามีการให้ความสำคัญกับสภาพดินฟ้าอากาศ วางตัวอาคารด้านแคบในแนวทิศตะวันออก-ตก เพื่อรับลมประจำจากทางทิศเหนือ-ใต้

2) ฐานะทางสังคมและแบบแผนการดำรงชีวิต

บ้านลักษณะนี้ไม่ใช่สิ่ง que แสดงฐานะของบุคคลได้ชัดเจน รูปร่างและลักษณะของตัว

อาคารแต่ละหลังมีองค์ประกอบคล้ายคลึงกันต่างกันเพียงแค่ขนาดของตัวอาคาร ที่ขึ้นอยู่กับขนาดของครัวเรือนที่แตกต่างกัน แต่มาในปัจจุบันจากการสำรวจของผู้วิจัยพบว่า รูปร่างและลักษณะของตัวอาคารบางหลังมีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิมตามประโยชน์การใช้สอยหลายประการ มีการใช้ประโยชน์ใช้สอยในกิจกรรมอื่น ๆ เช่น ใช้เป็นที่ประกอบการค้า ใช้เป็นที่รักษาคนเจ็บ ใช้เป็นที่สอนหนังสือ เป็นต้น เจ้าของอาคารจึงต้องให้ประโยชน์ใช้สอยของบ้านเป็นที่ทำงานไปด้วย นอกเหนือจากการอยู่อาศัยในชีวิตประจำวันเพียงอย่างเดียวแบบดั้งเดิม มีการแบ่งกันผนังชั้นล่างเป็นสัดส่วนเพื่อใช้งานตามกิจกรรมดังกล่าว

3) สภาพเศรษฐกิจ

แต่เดิมสถานะทางเศรษฐกิจของผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่ไม่แตกต่างกันมากนัก รูปแบบบ้านของผู้มีฐานะดีและบุคคลธรรมดาทั่วไปจึงไม่แตกต่างกัน นอกจากวัสดุที่ใช้ก่อสร้างและขนาดของตัวเรือน (เทพพะไท พันกำแพง, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2543)

จากการสำรวจพบว่าในปัจจุบันแบบแผนการดำรงชีวิตของผู้อยู่อาศัยในบ้านลักษณะนี้มีความหลากหลายขึ้น ฐานะทางเศรษฐกิจเริ่มแตกต่างกันชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้มีรายได้ไม่น้อยที่พักอาศัยอยู่ในบ้านลักษณะนี้ จะอยู่แบบเรียบง่าย มีการกินอยู่แบบเดิม ทำมาเลียงชีพทางด้านกิจกรรมเป็นหลัก บ้านจะไม่มีการปรับปรุงหรือปรับแต่งเพิ่มเติม เช่น บ้านบึงขงไต้ จะมีสภาพเก่าตามอายุการใช้งาน บางหลังที่มีระบบสาธารณูปโภคเข้าถึงบริเวณบ้าน พฤติกรรมการกินอยู่จะเปลี่ยนไปตาม มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ใช้สอยบริเวณใต้ถุนโล่งประกอบอาชีพค้าขายของชำเล็กๆ น้อยๆ ยังชีพเป็นรายได้เสริม

จากการสัมภาษณ์ นางแสงแก้ว มะณีกัน หัวหน้าครอบครัวจะมีอาชีพรับราชการ มีความมั่นคง มีสวัสดิการที่ดี มีการประกอบอาชีพค้าขายเป็นอาชีพเสริม แต่กลับเป็นรายได้หลักที่เลี้ยงชีพภายในครอบครัว คือ ค้าขายไอศกรีม รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 1,8000,000 กีบต่อเดือน หรือ 9,000 บาทต่อเดือน สามารถนำเงินได้ส่วนหนึ่งมาปรับปรุงซ่อมแซมบ้าน มีการกินผนังถาวรรอบใต้ถุนบ้าน เทราดซีเมนต์และปูกระเบื้องชั้นล่างเป็นพื้นที่พักผ่อนดูโทรทัศน์ ฟังเพลง รับประทานอาหาร เพื่อความสะดวกสบาย (แสงแก้ว มะณีวัน, สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2543)

4) เทคโนโลยี และความรู้ทางการก่อสร้าง

โครงสร้างเดิมเป็นโครงสร้างไม้ 2 ชั้นยกใต้ถุนโล่ง ใช้ไม้เป็นวัสดุธรรมชาติที่หาได้ในท้องถิ่น หลังคาใช้วัสดุที่ผลิตขึ้นเอง กระเบื้องไม้ซึ่งเป็นวัสดุแผ่นขนาดเล็ก รอยต่อระหว่างแผ่นมีมาก มุมหลังคาจึงยกสูงชัน เช่น บริเวณบ้านสี่สังวร ถนนวงแหวนรอบใน ฝายบ้าน บันได เป็นวัสดุที่หาได้จากท้องถิ่นเช่นเดียวกัน

จากการสำรวจพบว่าในปัจจุบันโครงสร้างอาคารบางหลังเปลี่ยนเป็นโครงสร้างครึ่งปูนครึ่งไม้ตามสภาพเศรษฐกิจและแบบแผนการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนไป ชั้นล่างเป็นผนังก่ออิฐฉาบปูน ปิดล้อมชนแนวเสาใต้ถุนเดิม นำวัสดุที่เป็นหลักมาใช้เป็นประตูแทนไม้ จึงทำให้ลักษณะบ้านมีการกันด้านหน้าอาคารชั้นล่างที่บเป็นผนังฉนวนล้อมรอบอาคาร และเจาะช่องเฉพาะบางส่วน

บนผนังบางด้านมีส่วนที่เป็นผนังทึบ (Solid) มากกว่าส่วนที่เปิด (Void) เช่น บ้านธาตุหลวงใต้ ถนนวงแหวนรอบใน

5) ข้อกำหนดและกฎระเบียบควบคุมเกี่ยวกับการก่อสร้าง

การปลูกสร้างอาคารในลักษณะนี้ยังไม่มีข้อกำหนดและกฎระเบียบควบคุมรูปแบบของอาคารขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจ และแบบแผนการดำรงชีวิตมากกว่า (ดูจากตารางที่ 5.2)

6) ช่างผู้ออกแบบ

การออกแบบก่อสร้างอาคารในรุ่นนี้พบว่ามีทั้งอาคารที่ถูกออกแบบตามสภาพดินฟ้าอากาศของเมืองนครหลวงเวียงจันทน์ และที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก ช่างส่วนใหญ่เป็นช่างชาวบ้านทั่วไปที่มีประสบการณ์การก่อสร้างบ้านหรือเป็นช่างลาวที่เคยผ่านงานก่อสร้างกับช่างฝรั่งมาก่อน

การก่อสร้างบ้านมักจะวางด้านแคบของอาคารตามทิศตะวันออก-ตะวันตกเพื่อรับแดดให้น้อยที่สุด และหันด้านยาวของตัวอาคารทางทิศเหนือ-ใต้เพื่อรับลมประจำ ตัวอาคารยกสูงให้ได้ถูกลงเพื่อป้องกันน้ำท่วมในฤดูฝน และไม่ให้เกิดประโยชน์จึงใช้พื้นที่ใช้สอยประกอบกิจกรรมทางด้านกิจกรรมเลี้ยงชีพ นั่งพักผ่อน และเก็บของ ผังพื้นที่ใช้สอยชั้นบนจะมีลักษณะโล่งโปร่งไม่มีการกั้นแบ่ง ยกเว้นบริเวณครัวที่มีผนังกันบังตา เพื่อความเรียบร้อย ส่วนบ้านที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกจะมีความประณีตของตัวอาคารมากขึ้น มีการใช้ผนังไม้ขัดแตะถือปูนมาเป็นส่วนประกอบของอาคารของชั้นบน แต่ชั้นล่างยังคงเป็นได้ถูกลงสำหรับประกอบกิจกรรมในลักษณะคล้ายคลึงกัน

เมื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยว “บ้านราษฎร” ในนครหลวงเวียงจันทน์ตามหัวข้อข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าลักษณะรูปแบบทางกายภาพของอาคารมีผลจากปัจจัยแตกต่างกัน ซึ่งแสดงได้ในตารางที่ 5.2 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยวในเขตชุมชนเมืองนครหลวงเวียงจันทน์ "บ้านราษฎร์" (ช่วงฝั่งเศสปกครอง)

ลำดับ	ปัจจัยที่มีผลกระทบ	ลักษณะทางกายภาพ												เป็นผลจาก										
		ลักษณะและองค์ประกอบของอาคาร				การวางตำแหน่งอาคารในผังบริเวณ			การใช้สอยพื้นที่อาคาร			โครงสร้างและวัสดุก่อสร้าง												
		รูปร่างและลักษณะ	รูปทรงหลังคา และวัสดุผนัง	ผนังและ การตกแต่ง	ประตู หน้าต่าง และ ช่องลม	พื้นที่	บันได	ลักษณะของพื้นที่ดิน	การจัดวางอาคาร	สัดส่วนของพื้นที่อาคารต่อที่ดิน	จำนวนชั้น	จำนวนพื้นที่อาคาร	ขนาดของพื้นที่อาคาร		ลักษณะการจัดผัง	ความสัมพันธ์ของโครงสร้างกับพื้นที่	โครงสร้างหลัก	หลังคา	ผนัง	พื้น	ฐานราก			
1	ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม	**	**	**	**	**	*	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	-ค้ำยันทิศทางแคดลม และฝน -ป้องกันท่วม
2	ฐานะทางสังคมและแบบแผน การดำรงชีวิต	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	-ดินที่อยู่อาศัยแบบคนท้องถิ่น
3	สภาพเศรษฐกิจ	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	-เลือกใช้วัสดุก่อสร้างแยกต่างตามฐานะทางเศรษฐกิจ
4	เทคโนโลยีและความรู้ทางการก่อสร้าง	**	*	**	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	-โครงสร้างไม้ -เทคโนโลยีท้องถิ่น
5	ข้อกำหนดและกฎระเบียบ ความคุ้มครองกับการก่อสร้าง	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	-ไม่มีกฎระเบียบควบคุมเกี่ยวกับการก่อสร้างอาคาร
6	ช่างผู้ออกแบบ	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	-ช่างชาวต่างประเทศและช่างชาวบ้าน

ที่มา : การสำรวจลักษณะทางกายภาพบ้านตัวอย่างในเขตชุมชนเมืองนครหลวงเวียงจันทน์

* หมายถึงมีความสัมพันธ์กันน้อย ** หมายถึงมีความสัมพันธ์กันปานกลาง *** มีความสัมพันธ์กันมาก

5.3.2 ช่วงหลังฝรั่งเศสปกครอง

5.3.2.1 บ้านแบบดั้งเดิม

จากการสำรวจบ้านลักษณะนี้จำนวน 11 ห้อง และเลือกมาเป็นตัวอย่างกรณีศึกษา 6 ตัวอย่าง (ดูภาพที่ 4 ประกอบ หน้า 24) พบว่า

1) ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และสิ่งแวดล้อม

จากการสำรวจพบว่า ลักษณะและรูปทรงของบ้านลักษณะนี้ยังคำนึงถึง สภาพดินฟ้าอากาศเป็นสำคัญ แต่ด้วยข้อจำกัดทางด้านรายได้ ทำให้รูปแบบของบ้านมีลักษณะเรียบง่าย คำนึงถึงความประหยัดมากกว่า การยกพื้นเสาสูงให้มีใต้ถุนโล่ง เพื่อป้องกันน้ำท่วมในช่วงฤดูฝน การยื่นชายคาหลังคาออกจากส่วนของผนังอาคารออกไป ประมาณ 1.20 – 1.50 เมตร เพื่อป้องกันแดด รบกวนและฝนสาด วัสดุที่นำมาใช้เป็นองค์ประกอบแต่ละส่วนของบ้าน เช่น หลังคา ผนัง ประตู หน้าต่างและพื้นเป็นวัสดุที่หาได้ง่ายจากธรรมชาติ สามารถผลิตเองได้บางส่วน แต่ไม่คงทนถาวร

การวางตำแหน่งของตัวอาคาร ให้ความสำคัญกับทิศทางของแดด ลม ฝน เป็นสำคัญ มีปัจจัยทางด้านพื้นที่เชื้ออำนวยการ เพราะมีสภาพแวดล้อมของพื้นที่ดินเป็นสวน นา ที่มีอาณาบริเวณกว้างขวาง การหันตัวอาคารโดยให้ด้านกว้างของตัวอาคารหันตามทิศเหนือ – ใต้ และด้านแคบของตัวอาคารทางทิศตะวันออก – ตะวันตก เพื่อรับลมประจำเข้าทางหน้าต่าง ช่องใต้หลังคา และหลีกเลี่ยงแสงแดดรบกวน ตามลำดับ เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับบ้านแบบดั้งเดิม เพื่อทดแทนคุณภาพวัสดุที่นำมาใช้เป็นองค์ประกอบของอาคาร

2) ฐานะทางสังคมและแบบแผนการดำรงชีวิต

จากการสำรวจพบว่าผู้อยู่อาศัยมีลักษณะการกินอยู่แบบคนชนบท หัวหน้าครอบครัวหาเลี้ยงชีพจากการรับจ้างทั่วไป และการทำกสิกรรมภายในครัวเรือน เช่น เลี้ยงสุกร เป็ด ไก่ เป็นต้น บางครอบครัวมีการขุดบ่อข้าง ๆ บ้านเพื่อเพาะเลี้ยงปลา เช่น ปลานิล ปลาดุก ปลาช่อน สำหรับขายเพื่อเป็นรายได้ภายในครัวเรือน ซึ่งเป็นครัวเรือนขนาดเล็ก 3-5 คน ประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก (แดงอ่อน สุกสัน, สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2543)

ประโยชน์ใช้สอยภายในบ้าน เนื่องจากการกินอยู่ที่เป็นลักษณะชนบท อยู่อย่างเรียบง่าย ประหยัดไม่ฟุ้งเฟ้อ ภายในบ้านซึ่งไม่มีการแบ่งกันห้องใด ๆ เป็นห้องโล่ง ขนาดห้องเดียว เท่ากับพื้นที่ของตัวบ้าน ไม่มีเฟอร์นิเจอร์ตกแต่งใด ๆ นั่งทานอาหารกับพื้นบนเรือนหรือใต้ถุนบ้าน

เครื่องใช้ไฟฟ้าที่อำนวยความสะดวกที่พบเห็น คือ โทรทัศน์ และวิทยุ สภาพเก่าที่มีอายุการใช้งานมานาน

3) สภาพเศรษฐกิจ

จากการสำรวจผู้วิจัยพบว่า สภาพที่อยู่อาศัยจะมีสภาพทรุดโทรมและวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างบ้านลักษณะนี้จะตั้งอยู่ลึกเข้าไปข้างใน มีถนนลาดดินหรือถนนล่องสวนเชื่อมต่อ กินอยู่อาศัยแบบชนบท ไม่หรูหรา ฟุ่มเฟือย เนื่องจากมีรายได้ที่ต่ำ

ในปัจจุบันอาชีพหลักของครอบครัวมาจากการรับจ้างทั่วไปของหัวหน้าครอบครัว เป็นกรรมกร แยกหากินในโรงงาน มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 140,000 กีบต่อเดือนหรือประมาณ 700 บาท และมีรายได้เสริมจากการทำกิจกรรมภายในครัวเรือนของแม่บ้าน คือเลี้ยงปลาขายและอื่น ๆ เพิ่มเติมเฉลี่ยประมาณ 120,000 กีบต่อเดือน หรือประมาณ 600 บาทต่อเดือน รวมแล้วภายในครัวเรือนมีรายได้รวมกันประมาณ 1,300 บาทต่อเดือน เพียงพอต่อการอยู่อาศัยแบบประหยัดกับสมาชิกภายในครอบครัวทั้งหมด 5 คน แต่ไม่สามารถมีรายได้พอเก็บสำหรับซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก และตกแต่งบ้านให้มีสภาพดีได้ (ทอง สุกสัน, สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2543)

4) เทคโนโลยีและความรู้ทางการก่อสร้าง

จากการสำรวจพบว่าโครงสร้างของบ้านเป็นโครงสร้างไม้ที่ไม่มีคุณสมบัติความคงทนถาวรเป็นการปลูกสร้างเพื่ออาศัยอยู่ตามความจำเป็นและรายได้ที่มีอยู่อย่างจำกัด การก่อสร้างบ้านลักษณะนี้จะใช้วัสดุที่หาได้จากธรรมชาติมาผลิตเป็นส่วนประกอบของอาคารเป็นส่วนใหญ่ เช่น ผนังไม้ขัดแตะไม้ไผ่สานที่สามารถผลิตเองได้ เป็นต้น ฝ้าหลังคาเป็นสังกะสีลอนมุงบนโครงเสาไม้ที่มีคุณภาพต่ำ โดยมากมักพบเป็นไม้ยาง หรือไม้กระยาเลย ที่มีราคาถูกกว่าไม้จำพวกอื่น ๆ

รูปแบบและสัดส่วนทางสถาปัตยกรรมจะไม่มี ความสวยงาม เพราะวัสดุก่อสร้างที่นำมาใช้มีคุณภาพต่ำ แต่เนื่องจากลักษณะโครงสร้างที่ไม่สลับซับซ้อน ทำให้ผู้อยู่อาศัยสามารถก่อสร้างขึ้นเองได้ โดยเกณฑ์เพื่อนบ้าน หรือญาติมิตรมาช่วยกันปลูกสร้าง ซึ่งใช้เวลาในการปลูกสร้างประมาณ 3-4 สัปดาห์ก็สามารถเข้าอยู่อาศัยได้ (ทอง สุกสัน, สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2543)

5) ข้อกำหนดและกฎระเบียบเกี่ยวกับการก่อสร้าง

เนื่องจากบ้านลักษณะนี้จะมีอาณาเขตบริเวณที่ดินที่กว้างขวาง ลักษณะเป็นที่สวนและที่นา ทำให้ไม่มีผลกระทบข้อกำหนดและกฎระเบียบเกี่ยวกับการก่อสร้าง แต่จะขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านสภาพเศรษฐกิจมากกว่า (ดูตารางที่ 5.3)

6) ช่างผู้ออกแบบ

ลักษณะบ้านที่ไม่เน้นรูปแบบและรูปทรงที่สวยงามตามหลักสถาปัตยกรรม แต่คำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจหรือรายได้ของครัวเรือน ลักษณะตัวอาคารจึงไม่มีความสลับซับซ้อน หลังคาเป็นสังกะสีวัสดุเบา ผนังเป็นโครงสร้างไม้ผสมถ้าย่น้ำลงบนคานและเสาทำให้การก่อสร้างไม่ยากลำบาก บ้านลักษณะนี้จึงไม่ต้องใช้ผู้ออกแบบมาเกี่ยวข้อง เป็นการสร้างบ้านตามความต้องการของเจ้าของบ้าน (ทองสุกสัน, สัมภาษณ์, 22 พฤศจิกายน 2543)

จากการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยว บ้านแบบดั้งเดิม ในนครหลวงเวียงจันทน์ ตามหัวข้อข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าลักษณะรูปแบบทางกายภาพของอาคารมีผลจากปัจจัยแตกต่างกัน ซึ่งแสดงไว้ในตารางที่ 5.3

ตารางที่ 5.5 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อรูปแบบที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยวในเขตชุมชนเมืองนครหลวงเวียงจันทน์ "บ้านแบบสมัยเก่า" (ช่วงหลังฝรั่งเศสปกครอง)

ลำดับ	ปัจจัยที่มีผลกระทบ	ลักษณะทางกายภาพ										เป็นผลจาก										
		ลักษณะและองค์ประกอบของอาคาร					การวางตำแหน่งอาคารในผังบริเวณ			การใช้สอยพื้นที่อาคาร				โครงสร้างและวัสดุก่อสร้าง								
		รูปร่างและลักษณะ	วัสดุผนัง	หน้าต่างและช่องลม	พื้น	บันได	ลักษณะของที่ดิน	การจัดวางอาคาร	อัตราส่วนพื้นที่ที่อาคารต่อที่ดิน	จำนวนชั้น	ขนาดของพื้นที่อาคาร		ลักษณะการจัดผัง	ความสัมพันธ์ของโครงสร้างกับพื้นที่	โครงสร้างหลัก	ทังคา	ผนัง	ฐานราก				
1	ลักษณะภูมิประเทศภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม	**	**	*	**	**	*	**	**	**	**	**	**	**	**	**	*	**	**	**	-ค้ำเนื่องทิศทางแดดลมและฝน -ป้องกันน้ำท่วม	
2	สังคมและแบบแผนการดำรงชีวิต	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	-เริ่มกินอยู่อาศัยแบบตะวันตก	
3	สภาพเศรษฐกิจ	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	-สัมพันธ์กับขนาดภายในครัวเรือน	
4	เทคโนโลยีและความรู้ทางการก่อสร้าง	**	**	**	**	*	**	**	*	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	-โครงสร้างไม้และโครงสร้างก่ออิฐถือปูน -ไม่ตลับซับซ้อน	
5	ข้อกำหนดและกฎระเบียบควบคุมเกี่ยวกับการก่อสร้าง	**	**	*	**	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	-ไม่มีกฎระเบียบควบคุมเกี่ยวกับการก่อสร้าง
6	ช่างผู้ออกแบบ	**	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	-ช่างชาวบ้าน

ที่มา : การสำรวจลักษณะทางกายภาพบ้านตัวอย่างในเขตชุมชนเมืองนครหลวงเวียงจันทน์

* หมายถึงมีความสัมพันธ์กันน้อย ** หมายถึงมีความสัมพันธ์กันปานกลาง *** มีความสัมพันธ์กันมาก

5.3.2.2 บ้านแบบสมัยเก่า

จากการสำรวจบ้านลักษณะนี้ จำนวน 12 หลัง และเลือกมาเป็นตัวอย่างกรณีศึกษา จำนวน 6 หลัง (ดูภาพที่ 4 ประกอบ หน้า 24) พบว่า

1) สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และสิ่งแวดล้อม

จากการสำรวจพบว่ารูปแบบของอาคาร แสดงให้เห็นถึงการคำนึงสภาพดินฟ้าอากาศของท้องถิ่น คือ การยกพื้นชั้นบนสูงให้มีได้ถูกลง เพื่อป้องกันน้ำท่วมในช่วงฤดูฝนตก การยื่นชายหลังคาออกจากส่วนของผนังอาคารออกไปมาก ประมาณ 1.20-1.50 เมตร บางหลังยื่นเกินออกไปถึง 3.00 เมตร โดยมีค้ำยันเป็นโครงสร้างรับ วัตถุประสงค์เพื่อกันแดดรับกวน และป้องกันฝนสาดเข้าทางช่องประตู-หน้าต่าง

นอกจากนี้ยังพบว่า การวางตำแหน่งของตัวอาคารก็คำนึงถึงทิศทางของแสงแดด ลม ฝน โดยมักจะวางด้านแคบของตัวอาคารทางทิศตะวันออก-ตะวันตก เพื่อให้รับแสงแดดรับกวน น้อยที่สุด และวางด้านยาวตามแนวทิศเหนือ-ใต้ เพื่อรับลมประจำให้ได้มากที่สุด ลักษณะประตู-หน้าต่างบ้านรุ่นนี้คำนึงถึงแสงสว่างที่ส่องเข้ามาในตัวอาคารในเวลากลางวันได้ขณะที่ปิดหน้าต่าง

2) ฐานะทางสังคมและแบบแผนการดำรงชีวิต

ในปัจจุบันพบว่า ผู้อยู่อาศัยมีลักษณะการกินอยู่แบบสมัยใหม่ มีระบบสาธารณูปโภคและระบบสาธารณูปการที่อำนวยความสะดวกกับการใช้ชีวิตประจำวัน พื้นที่ใช้สอยภายในชั้นบนถูกแบ่งกันแยกเป็นห้อง ๆ เช่น ห้องพักผ่อน ห้องโถง ห้องนอน เป็นต้น ส่วนชั้นล่างการประกอบกิจกรรมอื่น ๆ ที่เคยมีมาที่บ้านลักษณะยกได้ถูกลงสูง ไม่พบเห็น พบเพียงการใช้ประโยชน์เป็นที่เก็บของเท่านั้น กิจกรรมส่วนใหญ่จะอยู่ชั้นบน เช่น การนั่งพักผ่อน ดูโทรทัศน์ การนั่งทานอาหาร จากการสำรวจพบว่าภายในจะมีการตกแต่งด้วยเฟอร์นิเจอร์กันแบ่งพื้นที่ทุกหลังมากน้อยตามแต่ฐานะและรายได้ของครัวเรือนนั้น ๆ

จากการสำรวจพบว่าลักษณะการอยู่อาศัยหัวหน้าครอบครัวจะประกอบอาชีพรับราชการเป็นหลัก เช่น หมอ ทหาร ตำรวจ ครู เจ้าหน้าที่ในกระทรวง เป็นต้น ซึ่งมีสวัสดิการที่มั่นคง และประกอบอาชีพค้าขายเป็นอาชีพเสริมภายในครัวเรือน เช่น ขายของชำ ขายอาหาร เย็บผ้าส่งตามความถนัดและความสามารถรวมทั้งความรู้ทางด้านวิชาชีพที่มีติดตัว (สีใส ชุนวิสัย, สัมภาษณ์ , 23 พฤศจิกายน 2543)

3) สภาพเศรษฐกิจ

เนื่องจากอาชีพที่เป็นรายได้หลักสำคัญสำหรับการเลี้ยงครอบครัวมาจากการค้าขายหรือการรับจ้างทั่วไป เช่น ขายของชำ ขายอาหาร และอื่นๆ หรือรับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้าหลายหลายประเภทตามแต่ความสามารถ และสติปัญญาของแต่ละครอบครัว ทำให้รายได้ของผู้อยู่อาศัยบ้านลักษณะนี้มีรายได้แตกต่างกันตามแต่ละอาชีพเหล่านี้ หัวหน้าครอบครัวมีรายได้ไม่เพียงพอสำหรับเลี้ยงครอบครัว มีรายได้มากขึ้นขึ้นอยู่กับตำแหน่งความสำคัญของหน้าที่การงาน เช่น หัวหน้าครอบครัวที่ประกอบอาชีพเป็นหมอประจำโรงพยาบาลของรัฐ มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 200,000 บาทต่อเดือน หรือประมาณ 1,000 บาทต่อเดือน ซึ่งถือเป็นรายได้ระดับที่สูงในสายงานราชการรองจากข้าราชการระดับสูงในกระทรวงต่าง ๆ แต่จะได้สวัสดิการและความคุ้มครองดูแลทั้งครอบครัวทดแทน (สุภะลักข์ พิมเสมา, สัมภาษณ์, 23 พฤศจิกายน 2543)

จากการสำรวจพบว่าความสามารถในการสร้างรายได้ของแต่ละครัวเรือนที่แตกต่างกันไม่ได้แสดงออกที่การตกแต่งรูปร่างลักษณะหน้าตาของอาคารภายนอกมากนัก มีเพียงการแบ่งกันผนังชั้นล่างเป็นผนังก่ออิฐฉาบปูนเรียบแทนได้ดูแลให้มีลักษณะสมัยใหม่ตามประโยชน์การใช้สอยที่

มีการเปลี่ยนแปลง และขนาดของครัวเรือนเท่านั้น แต่ที่เห็นเด่นชัด คือบ้านที่มีฐานะดีจะมีการตกแต่งเฟอร์นิเจอร์ที่อำนวยความสะดวกต่อการใช้ชีวิตประจำวันมากกว่า

4) เทคโนโลยีและความรู้ทางการก่อสร้าง

รูปแบบของตัวอาคารและโครงสร้างที่เป็นไม้ ยกได้ดูแลสูงเป็นการก่อสร้างที่นิยมปลูกสร้างกันมานานตั้งแต่รุ่นปู่ย่าให้สอดคล้องตามสภาพดินฟ้าอากาศของท้องถิ่น ไม่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาควบคุมการก่อสร้าง ช่างปลูกสร้างทั่วไปที่มีประสบการณ์ก็สามารถทำได้ โดยใช้เทคโนโลยีชาวบ้าน มีเพียงการนำวัสดุสมัยใหม่เข้ามาทดแทนและประยุกต์ใช้กับส่วนประกอบของตัวอาคาร เช่น นำกระจกมาใช้แทนบานลูกฟักไม้หน้าต่าง การใช้กระเบื้องซีเมนต์แทนกระเบื้องดินเผา และกระเบื้องไม้ เป็นต้น

จากการสำรวจพบว่าบ้านที่มีฐานะดีจะต่อเติมลักษณะบ้านให้เป็นครึ่งปูนครึ่งไม้ มีลักษณะคือชั้นล่างก่ออิฐฉาบปูนปิดล้อมบริเวณได้ดูแลเดิมให้เป็นพื้นที่ประโยชน์ใช้สอย โดยใช้โครงสร้างเดิมประยุกต์ให้เข้ากับวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่

5) ข้อกำหนดและกฎระเบียบควบคุมการก่อสร้าง

บ้านที่สร้างในรุ่นนี้แต่ละหลังส่วนใหญ่ มีอายุประมาณ 20-30 ปี (บุญล้น กานคำเวียงสา, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2543) ซึ่งยังไม่มีกฎหมายควบคุมการก่อสร้างอาคาร รูปร่างลักษณะอาคารจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกันขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจ และแบบแผนการดำรงชีวิตของแต่ละครัวเรือนมากกว่า (ดูตาราง 5.4) กฎหมายควบคุมการก่อสร้างอาคารอาจมีผลเพียงการต่อเติมลักษณะอาคารเพิ่มเติมให้ถูกต้องตามข้อกำหนด เรื่องระยะร่นและสัดส่วนของพื้นที่อาคารต่อพื้นที่ดิน แต่ก็มีผลน้อยมาก

6) ช่างผู้ออกแบบ

ลักษณะโครงสร้างของอาคารที่เป็นไม้ยกใต้ถุนสูง ซึ่งมีการก่อสร้างมานานทำให้เกิดความคุ้นเคยของผู้อยู่อาศัยในการมโนภาพ ลักษณะรูปแบบบ้านที่ต้องการได้ ช่างผู้ออกแบบจึงไม่มีความจำเป็นสำหรับการปลูกสร้างบ้านลักษณะนี้ส่วนใหญ่ช่างก่อสร้างที่มีประสบการณ์และความชำนาญจากการปลูกสร้างอาคารมาหลายหลังมีบทบาทในการนำเสนอรูปแบบให้กับเจ้าของบ้านมากกว่า (บุญล้น กานคำเวียงสา, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2543)

บ้านลักษณะนี้จะเน้นประโยชน์ในลักษณะการใช้สอยเป็นสำคัญ ซึ่งเกิดจากความคุ้นเคยของเจ้าของบ้าน การใช้สอยพื้นที่ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นช่างผู้ออกแบบจึงมีบทบาทน้อยมากต่อรูปแบบของอาคาร

จากการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยว “บ้านแบบสมัยเก่า” ในนครหลวงเวียงจันทร์ตามหัวข้อข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าลักษณะรูปแบบทางกายภาพของอาคารมีผลจากปัจจัยแตกต่างกัน ซึ่งแสดงได้ในตารางที่ 5.4

ตารางที่ 5.5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยวในเขตชุมชนเมืองนครหลวงเวียงจันทน์ “บ้านแบบสมัยเก่า” (ช่วงหลังฝรั่งเศสปกครอง)

ลำดับ	ปัจจัยที่มีผลกระทบ	ลักษณะทางกายภาพ												เป็นผลจาก					
		ลักษณะและองค์ประกอบของอาคาร					การวางตำแหน่งอาคารในผังบริเวณ			การใช้สอยพื้นที่อาคาร					โครงสร้างและวัสดุก่อสร้าง				
		รูปร่างและลักษณะ	วัสดุผนัง	รูปทรงหลังคาและ	คาน้ำ	บันได	ลักษณะของที่ดิน	การจัดวางอาคาร	สัดส่วนของพื้นที่อาคารต่อที่ดิน	จำนวนชั้น	ขนาดของพื้นที่อาคาร	ลักษณะการจัดผัง	ความสัมพันธ์ของโครงสร้างกับพื้นที่		โครงสร้างหลัก	ทิศทาง	ผนัง	ฐานราก	
1	ลักษณะภูมิประเทศภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม	**	**	**	**	**	*	**	**	**	**	*	**	**	**	**	**	-ค้ำเนื่องทิศทางเดลมและฝน -ป้องกันท่วม	
2	สังคมและแบบแผนการดำรงชีวิต	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	-เริ่มกินอยู่อาศัยแบบตะวันตก	
3	สภาพเศรษฐกิจ	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	-สัมพันธ์กับขนาดภายในครัวเรือน	
4	เทคโนโลยีและความรู้ทางการก่อสร้าง	**	**	*	**	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	-โครงสร้างไม้และโครงสร้างก่ออิฐถือปูน -ไม่สลับซับซ้อน	
5	ข้อกำหนดและกฎระเบียบควบคุมเกี่ยวกับการก่อสร้าง	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	-ไม่มีกฎระเบียบควบคุมเกี่ยวกับการก่อสร้าง	
6	ช่างผู้ออกแบบ	**	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	-ช่างชาวบ้าน	

ที่มา : การสำรวจลักษณะทางกายภาพบ้านตัวอย่างในเขตชุมชนเมืองนครหลวงเวียงจันทน์

* หมายถึงมีความสัมพันธ์กันน้อย ** หมายถึงมีความสัมพันธ์กันปานกลาง *** มีความสัมพันธ์กันมาก

5.3.2.3 บ้านแบบสมัยใหม่

จากการสำรวจบ้านลักษณะนี้จำนวน 13 หลัง และเลือกมาเป็นตัวอย่างกรณีศึกษา จำนวน 9 ตัวอย่าง (ดูภาพที่ 4 ประกอบหน้า 24) พบว่า

1) ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม

จากการสำรวจของผู้วิจัยพบว่าปัจจัยข้อนี้มีผลกับลักษณะรูปแบบของอาคารทุกด้าน ดังนี้

บ้านรุ่นแรกที่ได้รับอิทธิพลนี้จะตัดสิ่งตกแต่งประดับอาคารออก เหลือแต่รูปทรงตรงไปตรงมา ไม่ซับซ้อน ผืนหลังคาไม่ยุ่งยาก ไม่มีรอยต่อระหว่างผืนหลังคามากมาย แต่มีการยื่นชายหลังคาให้กว้างเพื่อป้องกันแดดรบกวนและป้องกันฝนสาดเข้าทางประตู-หน้าต่าง และเป็นส่วนประดับอาคารให้เกิดลักษณะมิติลึกตื้นจากแสงแดดที่ตกกระทบบนผนัง

ผังบริเวณของบ้านแบบนี้ ถนนภายในบริเวณบ้านมักสั้นและตรงไปตรงมา เพื่อประหยัดเนื้อที่บางครั้งจัดที่จอดรถและเรือนครัวไว้ด้านข้างของที่ดิน ใกล้หน้าบ้านและมีทางเดินได้ อาคารเชื่อมเข้าสู่ภายใน ป้องกันยามฝนตก และสอดคล้องกับสภาพดินฟ้าอากาศเป็นเกณฑ์ โดยใช้ความรู้ทางเทคนิควิทยาการใหม่ ๆ เป็นพื้นฐาน การจัดวางอาคารบนแปลงที่ดินจะให้ความสำคัญกับทิศทางของแสงแดด ลม และฝนเป็นสำคัญ กรณีที่สภาพที่ดินไม่เอื้ออำนวยก็จะใช้ความรู้ทางด้านเทคนิควิทยาช่วยแก้ปัญหาในด้านการออกแบบ

การแบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในมีการจัดผังพื้นที่ให้ห้องที่ไม่สำคัญ เช่น ห้องโถง ห้องน้ำ อยู่ในทิศทางที่แดดอาจรบกวน และจัดห้องที่ต้องการลมและวิวทัศนียภาพนอกอาคารอยู่ทางด้านหน้าหรือส่วนแรกที่สำคัญที่สุด เช่นห้องนอน ห้องพักผ่อน

ส่วนวัสดุที่นำมาใช้ส่วนใหญ่เป็นวัสดุก่อผนังก่ออิฐถือปูน วางบนโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กที่ทันสมัย มีความคงทนถาวรต่อสภาพดินฟ้าอากาศมากกว่าบ้านในลักษณะแบบอื่น ดูจากตารางที่ 5.5

ส่วนบ้านในรุ่นหลังลักษณะคุณสมบัติโดยรวมคล้ายคลึงกัน แต่มีลักษณะรูปร่างหน้าตาที่แตกต่างไปจากเดิม ด้วยความแตกต่างทางวิทยาการสมัยใหม่และความรู้ทางเทคนิคใหม่ ๆ ช่วยทำให้อาคารมีความสมัยใหม่มากขึ้น มีการประดับประดาบัวผนังอาคารที่ไม่มีส่วนในการรับน้ำหนักและสอดคล้องกับสภาพดินฟ้าอากาศ บ้านลักษณะนี้ได้รับอิทธิพลแบบอย่างตะวันตกโดยช่าง

ผู้ออกแบบ คำนึงถึงการออกแบบเนื้อที่ใช้สอยและรูปร่างภายนอกให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ และดินฟ้าอากาศของท้องถิ่นเช่นเดียวกัน

2) ฐานะทางสังคมและแบบแผนการดำรงชีวิต

ผู้ที่พักอาศัยในบ้านลักษณะนี้ทั้งบ้านแบบสมัยใหม่รุ่นแรกและบ้านแบบสมัยใหม่รุ่นหลัง จะเป็นกลุ่มคนที่มีรายได้สูง และได้รับการยอมรับทางสังคมที่ดี

จากการสำรวจพบว่าในปัจจุบันการอยู่อาศัยในบ้านแบบสมัยใหม่ที่มีความหลากหลาย กล่าวคือ ผู้อยู่อาศัยในบ้านรุ่นแรกส่วนใหญ่จะเป็นชาวต่างประเทศที่เข้ามาทำงานในนครหลวงเวียงจันทน์ มีหลากหลายเชื้อชาติ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ ความรู้ความสามารถเฉพาะทางที่เข้ามาทำงานในนามของรัฐบาลประเทศนั้น ๆ ที่ประสานงานให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการกับหน่วยงานราชการของรัฐบาลลาว บางหลังมีผู้อาศัยคนเดียว บางหลังพักอาศัยกันเป็นครอบครัว เช่น บ้านโพนชัย บริเวณถนนสายรองที่แยกจากถนนธาตุหลวง ครอบครัวมีสมาชิก 4 คน เขาอยู่เพื่ออาศัยเพียงอย่างเดียว ค่าเช่าเฉลี่ยประมาณ 7,000,000 กีบต่อเดือน หรือประมาณ 35,000 บาทต่อเดือน การอยู่อาศัยมีข้อผูกพันกับเจ้าของอาคารโดยไม่สามารถทำการตกแต่ง หรือเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมใด ๆ กับตัวอาคารได้ (นางสุดารัตน์ แสมเบิร์ก, สัมภาษณ์, 24 พฤศจิกายน 5243) การกันห้องแบ่งส่วนบ้านแบบสมัยใหม่ที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกมีเฟอร์นิเจอร์ตกแต่งไว้สมบูรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวกและความบันเทิงต่าง ๆ ครบครัน เช่น โทรทัศน์ อุปกรณ์ครัวฝรั่ง โคมไฟ และแอร์ บ้านแบบสมัยใหม่ในรุ่นนี้จึงไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากเดิมนัก

ส่วนบ้านในรุ่นหลังจะมีลักษณะการอยู่อาศัยที่แตกต่างกัน มีลักษณะการครอบครองที่เป็นเจ้าของเอง โดยมากเป็นคนลาวเชื้อสายเวียดนามและจีน ที่ประกอบอาชีพธุรกิจมีรายได้สูง มีการกินอยู่แบบอย่างตะวันตก ให้ความสำคัญกับข้อมูลข่าวสารซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวัน ลักษณะรูปร่างภายนอกอาคารจะเน้นความโอ่อ่าหรูหราเพื่อแสดงว่ามีฐานะดี มีรูปทรงที่ซับซ้อน มีการเลือกรูปแบบต่าง ๆ ในอดีตมาผสมปนเปในอาคารเดียวกันตามความต้องการของเจ้าของบ้าน สิ่งที่แสดงออกทางรูปทรงของอาคารที่แสดงให้เห็นเด่นชัดและบ่งบอกสภาพฐานะ คือ การโชว์ผืนหลังคาขนาดใหญ่ที่ปิดด้วยวัสดุสมัยใหม่ “กระเบื้องซีเมนต์ซีแพค” ที่นำเข้าจากประเทศเพื่อนบ้านลดรายประดับผนังหรือการโชว์เสาโครงสร้างขนาดใหญ่ ด้วยวิทยาการทางด้านเทคนิค ทำให้บ้านในช่วงนี้สามารถมีรูปแบบเช่นเดียวกับบ้านในแถบตะวันตก โดยลดความสำคัญของการคำนึงถึงทิศทางลม และความร่มรื่นจากต้นไม้ตามธรรมชาติหันมาใช้เครื่องปรับอากาศภายในบ้านแทน

3) สภาพเศรษฐกิจ

บ้านในลักษณะรุ่นแรกจากที่กล่าวมาแล้วในข้างต้นในเรื่องของแบบแผนการดำรงชีวิตนั้น ผู้อยู่อาศัยในปัจจุบันจะเป็นผู้เช่าเสียเป็นส่วนใหญ่ สังเกตพบว่าบ้านลักษณะนี้จะมีอยู่มากในบริเวณบ้านโพนชัย แถบถนนธาตุหลวงและถนนโพนเคง ลักษณะการเช่าอยู่ที่มีข้อกำหนดและกฎระเบียบเกี่ยวกับการเช่าอยู่ที่ชัดเจน ผู้อยู่อาศัยเองจึงไม่สามารถเปลี่ยนแปลงลักษณะของอาคารไปจากเดิมได้

แต่สำหรับเจ้าของอาคารเองที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพธุรกิจ มีรายได้สูง หลังจากที่ย้ายออกไปแล้วก็ไม่มีความคิดที่จะปรับปรุงตกแต่งเพิ่มเติมแต่อย่างใด มีเพียงการทาสีแดงเติมให้อาคารอยู่ในสภาพใหม่เท่านั้นแต่รูปแบบอาคารยังคงเหมือนเดิม (แก้วพิลาวัน อาไพลาด, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2543)

จากการสำรวจผู้วิจัยพบว่า บ้านแบบสมัยใหม่ในช่วงหลังมีรูปแบบของอาคารแตกต่างจากบ้านลักษณะต่างๆที่ผ่านมาอย่างมาก เนื่องจากปัจจัยต่างๆหลายด้านที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (ดูตาราง 5.5 ประกอบ) แต่ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งคือ ทางด้านสภาพเศรษฐกิจ เพราะผู้ที่จะสามารถปลูกสร้างบ้านลักษณะนี้ได้จำเป็นต้องมีรายได้สูง ฐานะทางสังคมที่ดี เนื่องจากวัสดุส่วนใหญ่มีราคาแพง ซึ่งบางชนิดไม่สามารถหาได้จากท้องถิ่นนั้น จำเป็นต้องนำเข้าจากประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ ประเทศไทย ประเทศเวียดนาม เป็นต้น

รูปทรงของอาคารในยุคหลังนี้จะเน้นที่ความโอ่อ่าหรูหรา และฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นไม่สอดคล้องกับขนาดของครัวเรือน เช่น บริเวณบ้านสะพานใต้ แถบถนนวงแหวนรอบในที่ตั้งใหม่ ซึ่งสมาชิกภายในครอบครัวมี 5 คน แต่บ้านที่อาศัยมีลักษณะเป็นบ้าน 2 ชั้น ที่มีขนาดพื้นที่ตัวอาคารทั้งหมดประมาณ 800 ตารางเมตร ตั้งอยู่บนที่ดินที่มีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่เศษ (เหลือียง ลีเกดัง, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2543)

4) เทคโนโลยีและความรู้ทางการก่อสร้าง

จากการที่ลาวได้มีการเปิดประเทศติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านต่างๆโดยเฉพาะประเทศไทย ในช่วงประมาณ 10-15 ปีที่ผ่านมา จึงมีการรับเทคโนโลยีใหม่ๆ รวมทั้งวัสดุก่อสร้างและผลิตภัณฑ์ต่างๆเข้ามา เช่นระบบการก่อสร้าง เครื่องมือในการก่อสร้างที่ทันสมัย วัสดุทนไฟ ทำให้ผู้ออกแบบสามารถออกแบบอาคารที่พักอาศัยได้หลายรูปแบบ และมีความสะดวกสบายด้านที่อยู่อาศัยมากขึ้นสำหรับผู้มีฐานะทางสังคมดีที่มีความต้องการบ้านแบบสมัยใหม่ (ดร.แสงทอง วังแก้วมะณี, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2543)

ในปัจจุบันพบว่ารูปแบบบ้านแบบสมัยใหม่ในนครหลวงเวียงจันทน์ มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของอาคารตามลักษณะวัสดุก่อสร้างที่ทันสมัย โดยมีผู้ออกแบบที่เป็นสถาปนิกจากประเทศไทยเป็นผู้ควบคุมงานและดูแลการก่อสร้าง ผู้ออกแบบในท้องถิ่นเองยังไม่มีผู้เชี่ยวชาญและประสบการณ์เพียงพอเกี่ยวกับเทคโนโลยีและความรู้ทางการก่อสร้างสมัยใหม่ ทำให้ลักษณะของรูปแบบบ้านแบบสมัยใหม่ในนครหลวงเวียงจันทน์มีลักษณะคล้ายคลึงกับรูปแบบบ้านในประเทศไทยซึ่งมีแบบอย่างอิทธิพลของตะวันตกปะปนอยู่อย่างมาก (บุญล้น กานคำเวียงสา, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2543)

5) ข้อกำหนดและกำระเบียบควบคุมเกี่ยวกับการก่อสร้าง

จากการศึกษาพบว่า บ้านแบบสมัยใหม่ในรุ่นแรกนั้นการปลูกสร้างยังไม่ถูกควบคุมโดยกฎระเบียบการควบคุมอาคาร แต่ต่อมาในบ้านรุ่นหลังที่มีอายุของบ้านไม่เกิน 12 ปีจะถูกควบคุมการปลูกสร้างโดยข้อกำหนดและกฎระเบียบการควบคุมเกี่ยวกับการปลูกสร้างอาคาร โดยกระทรวงคมนาคมขนส่ง ไปรษณีย์และการก่อสร้าง ปี 2534 เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมือง

รายละเอียดของกฎหมายทั้งหมดมี 15 มาตรา ซึ่งบังคับใช้ร่วมกับแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข)

1. เกี่ยวกับการควบคุมการใช้ที่ดินในนครหลวงเวียงจันทน์
2. กำหนดกฎระเบียบต่างๆ เกี่ยวกับการใช้ที่ดินเพื่อการปลูกสร้าง
3. กำหนดความหนาแน่น

การควบคุมโดยกฎระเบียบดังกล่าวนี้ทำให้ผู้ที่จะปลูกสร้างอาคารจำเป็นต้องศึกษาผังการใช้ประโยชน์ที่ดินนั้นๆ ว่าสามารถปลูกสร้างได้หรือไม่ และขนาดของแปลงที่ดินที่จะปลูกสร้างมีสัดส่วนความสัมพันธ์ระหว่างที่ดินกับอาคารเพียงพอกับที่กฎหมายกำหนดไว้ในระเบียบการก่อสร้างอาคารในนครหลวงเวียงจันทน์หรือไม่ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข)

6) ช่างผู้ออกแบบ

สำหรับการปลูกสร้างบ้านในรูปแบบสมัยใหม่นี้ ผู้ออกแบบเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลสำคัญอย่างมากเช่นกัน ตั้งแต่บ้านรุ่นแรกที่เป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กรูปทรงของอาคารจะเกิดจากความรู้เรื่องแนวทางสถาปัตยกรรมแผนใหม่จากการศึกษาและเรียนรู้ของผู้ออกแบบ

ผสมผสานกับเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า ทำให้เกิดการออกแบบและแก้ไขรูปแบบของบ้านให้ดีที่สุดเพื่อ

สอดคล้องกับปัจจัยต่างๆที่เป็นตัวกำหนด ในช่วงแรกรูปทรงของบ้านจึงเป็นลักษณะตรงไปตรงมาไม่ซับซ้อน ผืนหลังคาเป็นผืนใหญ่มีชายคากว้าง และมีแผงกันแดดติดอยู่กับสวนผนังอาคาร เพื่อแก้ปัญหาจากสภาพดินฟ้าอากาศในท้องถิ่น การวางผังบริเวณและการจัดแบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในก็เป็นลักษณะเดียวกัน การรับอิทธิพลจากลักษณะการอยู่อย่างตะวันตกทำให้มีการออกแบบแบ่งกันผนังภายในอาคารให้มีความชัดเจนกับประโยชน์ใช้สอยมากยิ่งขึ้น

ในช่วงต่อมา เมื่อเทคโนโลยีและวัสดุก่อสร้างมีความก้าวหน้ามากขึ้นทำให้ข้อจำกัดในการออกแบบกว้างขึ้น ในช่วงนี้ผู้ออกแบบชาวไทยเริ่มเข้าไปมีบทบาทในการควบคุมดูแลการก่อสร้างอาคารในนครหลวงเวียงจันทน์มากขึ้น เนื่องจากผู้ออกแบบในท้องถิ่นยังไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเทคนิคสมัยใหม่มากพอ (วงศ์ศักดิ์ มีไชย, สัมภาษณ์, 25 พ.ย. 2543)

รูปแบบของบ้านที่เกิดขึ้นในนครหลวงเวียงจันทน์จึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับรูปแบบบ้านในประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะภูมิอากาศภูมิประเทศ และสิ่งแวดล้อมรวมทั้งปัจจัยต่างๆคล้ายคลึงกันนอกจากนี้ยังเกิดจากการที่เจ้าของบ้านที่มีฐานะทางสังคมดีต้องการหลีกเลี่ยงความซ้ำซากของรูปแบบเดิมๆ และต้องการความแปลกใหม่จึงให้ความสำคัญกับการเลือกใช้ผู้ออกแบบอย่างมาก

จากการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยวบ้านแบบสมัยใหม่ในนครหลวงเวียงจันทน์ตามหัวข้อข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าลักษณะรูปแบบทางกายภาพของอาคารมีผลจากปัจจัยแตกต่างกัน ซึ่งแสดงได้ใน ตารางที่ 5.5

